יודען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

Opłata pocztowa niszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 35 גראשען

היינט 26 זייטען

לאדזשער פאלקסבלאט

№ 230	Łódź, Sroda, 4 października 1933 r.	עלפטער יאהרגאנג	לאדז, מיטוואך, י״ד תשרי תרצ״ד	№ 230

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224-71 .אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל

בעקאנטמאכונג.

דערמיט טיילען מיר מיט דער געעהרטער קונדשאפט, אז די גוט-בעקאנטע

הוט-פירמע פון M. RAPOPORT

9 פיעטריקאווער 9 טעל. 230-08

איז געווארען ניי-מאדערן רעמאנטירט און בעזיצט צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאן די בייעסטע מאדערנסטע אין- און אויסלענדישע היטען

אין אלע קוואליטעטען, נייעסטע פאסאנען און פארבען. — שטרענגע פאבריקס-פרייזען. — רעיעלע און סאלידע בעדינונג.

בעמערקונג: מיין הוט-געשעפט עקזיסטירט זייט 1913.

BROWAR i FABRYKA KWASU WĘGLOWEGO

SUKCESORÓW K. ANSTADTA Spółka Akcyjna

tel. 122-31

Łódź, Pomorska 34/36.

עמפפעהלט אויף יום-טוב איהרע פיינע קוואליטעטס-בירען: Jasne-wyborowe

און בייעריש, דונקעלע זיס ביער

בעמערקונג: מיר בעטען די ג׳ קונדשאפט, אז זיי זאלען ביים איינקויף אכטונג געבען אויף אונזער פירמע. אלע אונזערע פעסלעך ביר זענען מיט אונזער איינגעבראנטע פירמע בצייכענט.

3 דאס לאנגיעריגע בעקאנטע און רעיעלע 3

טוך און קארט-געשעפט

Herman WŁOSKI

(עקזיסטירט פון 1910)

לאדז, נאוואמייסקא 3, טעל. 114-92

פראנט 2-טער שטאק

בעזיצט אויף לאגער צום הערבסט און ווינטער-סעזאן

דעם גרעסטען און שענסטען אויסוואהל פון די

בייעסטע הערען און דאמען-שטאפען

אין זעמטליכע פארבען און מוסטערן פון ענגלישע, ביליצער,

3 טאמאשאווער סחורות א.א. גענויע פאבריק-פרייזן!

גערענקט די אדרעס! קומט און איבערציינגט אייך! 3

נאך נישט אלע ווייסען, אז דאס

קירזשנער-אטעליער

פון ה׳ י. שווארצמאן

21 פיעטריקאווער 21

פראנט 1-ער שטאק

נעמט אן אלערליי קירזשנער און

שניידער-ארבייטען פון אייגענע

און אנפערטרויטע סחורות, אויך אלער-

ארט קירזשנער-רעפעראטורען

צו קאנקורענץ-פרייזען.

!! רעיעלע בעהאנדלונג !!

פינקטליכע אויספירונג

בעמ.: צוליב רעקלאמע מאכען מיר די ג׳ קונדשאפט א הנחה אויף 2 מאנאטען. צו יעדען דאמען-פוטער-פאלטען גיבען מיר צו א מופע פולשטענדיג אומזיסט.

קומט און איבערציינגט זיך!

Spółdzielczy Bank Rzemieślniczy

w ŁODZI

Południowa 1

ווערט מיט׳ן 9-טען ד. ח. איבערגעטראגען אויף

פיעטריקאווער 20.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריקען מיר אויס אונזער הארציגסטען דאנק דעם סטארשי פעלדשער ש. דרעש לוטאמירסקא 4 פאר׳ן אויסקוירירען אונזער קינד דאס קעפעל פון איין אגניפיאר. און מיר ווינשען איהם ווייטערדיגען ערפאלג אין דער מעדיצינישער ריכטונג

מיט אכטונג

ג. פ. רייזמאן

לאדז, גלובנא 63.

דער פאמיליע שווייער צוליב׳ן טויט פון זייער אונפערגעסליכן פאטער

בעריש נ״ע

אונזער טיפסטען ביילייד. המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון ירושלים.

דאס פערסאנאל פון דער פירמע נאדעל

Dr. med.

J. GAJST

האט זיך איבערצויגען

אויף זגערזשער 40,

טעל. 119-45

Obwieszczenie.

Termin zamknięcia subskrypcji 6% Pożyczki Narodowej, ustalony pierwotnie na dzień 7 października 1933 r. skraca się do dnia 5 października 1933 r.

Do dnia 7 października 1933 roku subskrypcję przyjmować będą jedynie Kasy Urzędów Skarbowych od osób, pragnących nabyć obligacje 6% Pożyczki Narodowej za należności od Skarbu Państwa, stosownie do obwieszczenia Ministra Skarbu z dnia 16 września 1933 r. (Monitor Polski z dnia 20 września 1933 r. Nr. 216).—

(—) Stefan Starzyński

Komisarz Generalny Pożyczki Narodowej

Warszawa, dnia 2 października 1933 r.

Komunikat

Rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 2 października 1933r. o uzupełnieniu §5 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 7-go września 1933 r. o wypuszczeniu 6%-wej pożyczki wewnętrznej.

Na podstawie art. art. 13 i 14 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 5 września 1933 r. o wypuszczeniu Pożyczki wewnętrznej (Dz. U.R.P. Nr. 67, poz. 503) zarządzam co następuje:

§ 1

Paragraf 5 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 7 września 1933 roku o wypuszczeniu 6% pożyczki wewnętrznej (Dz. U.R. . Nr. 67, poz. 507) uzupełnia się ust. 3 i 4 następującej treści:

„Po wpłaceniu 1/6 należności tytułem I raty, może być na żądanie subskrybenta, pozostała część należności rozłożona na 10 równych rat miesięcznych, płatnych najpóźniej 5-go dnia każdego miesiąca. Subskrybentom, korzystających z niniejszego przepisu, nie przysługoje prawo do bonifikaty, o której mowa w ustępie poprzednim, zaś obligacje będą im wydane po uiszczeniu całej należności bez 1-go kuponu, płatnego 1 lipca 1933 roku (§ 4).

Tryb postępowania, związany z rozłożeniem należności na 10 rat, ustali Komisarz Generalny Pożyczki Narodwwej".

§ 2.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia

(—) Wł. ZAWADZKI

MINISTER SKARBU

די בעוואוסטע יודישע שאקאלאד-פאבריק אין לאדז „ZŁOTY RAJ"

מאכט בעקאנט די ג' קונדשאפט דאס צו די קומענדיגע ימים-טובים איז פארזאָרגט: מיט א רייכען אויסוואהל פון די בעסטע שאקאלאדן און קארמעלן וויגשע אויך אונזערע קאנסומענטען א גמר חתימה טובה

— איגהאבער: — ש. האלפערן „
Piłsudskiego 50 פערקויפס-שטעלען
Zawadzka 11, Śródmiejska 7

פאלקס-שולע און שול פאר האנדעל „בית-יעקב"

לאדז, שרודמיעסקא 32
טעל. 170-28

א בשורה טובה פאר ארטאדאקסישע עלטערן!

1) א פרעבעל-שול — תיכף נאך סוכות עפענען מיר אי"ה אויך

פאר קינדער פון 4—6 יאהר. איינגעריכטעט אין א ניי לאקאל מיט אלע מכשירים, וואס זענען נויטיג פאר אזא שול. אין דער פרעבעל-שול געפינט זיך אויך א פיאנינא. די פרעבעל-שולע ווערט אנגעפיהרט דורך אן ערשטקלאסיגער דיפלאמירטער פרעבעליסטין.

2) אווענד-קורסען פאר לימודי קודש

פאר קינדער, וואס האבען געענדיגט אונזערע פאלקס-שולען, און אויך פאר די, וואס בעזוכען אנדערע שולען און ווילען זיך גלייכצייטיג לערנען יודישע לימודים, ווערען איינגעארדענט קורסען פאר לימודי קודש ווי חומש, וביאים, תפלה, יודישע געשיכטע, לשון-הקודש, יודיש א.ד.ג. צו די קורסן זענען ספעציעל אנגאזשירט געווארן ערשטקלאסיגע לערן-קרעפטען. די פרייזען — ביליגע. די לייטונג.

דאס נייע עפענטע פיש-געוועלב

אויף פילסודסקיעגא 55 Kaczmarek (רוג ציגעל גאס)
טעל. 209-43

עמפפעהלט טעגליך אין א גרויסן אויסוואהל פיש לעבעדיגע און געפרוירענע

דאס לאנגיעהריגע דיפלאמירטע קירזשנער-אטעליער פון ל. זוסמאנעך — פעלץ-ארבייטען

... אוים צום איצטיגען ווינטער - סעזאָן זעמטליכע ...
מיט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען פאר דאמען און הערען צו קאנקורענץ-פרייזען. ◆◆ רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!
19 פיעטריקאווער 19, טעל. 224-66

דאס בעקאנטע טוך- און קארט-געשעפט

פון די ג. מיטארבייטער פון דער פירמע ב. גוטמער
אינה.: א. י. ווינקלער
לאדז, גאוואמיעסקא 4, טעל. 159-12
פראנט, 1-טער שטאק, ליגקס די טיר
עמפפעהלט צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל פון די נייעסטע הערען און דאמען-שטאפען פון די נייעסטע פארבען און מוסטערן פון די בעסטע בילליצער, טאמאשאווער און אנד. סחורות
דעטייל-פערקויף! ▬ קאנקורענץ-פרייזען! ▬ רעעלע בעהאנדלונג!
▬ געדענקט דעם אדרעס! ▬ קומט און איבערצייגט אייך! ▬

די נייעסטע מאדעלן שיך פון די עלעגאנטסטע

אין א רייכען אויסוואהל בעקומט איהר נור ביי
A. Ogórek
ŁÓDŹ, ZAWADZKA 11.

אויגען - קליניק

מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 221-72
נעהמט אן שטענדיגע אויגען-קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטארישעס פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אווענד.

Dr Wajnberg

ספעצ. פון לונגען, הארץ און סקלעראז-קראנקהייטען
וואוינט יעצט פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—4, 8—9 אוו.

צאהן-ארצט St. Gelberg

14 זאוואדזקא 14. טעל. 108-33
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 10—2 און פון 4—7 א"ו.

די עלעגאנטסטע און דויערהאפטיגסטע שיך

בעקומט איהר נאר אין דעם בעוואוסטען שיך-מאגאזין
Ch. M. Radzanower
3 גאוואמיעסקא 3, טעל. 18-318
... צום איצטיגען הערבסט — ווינטער-סעזאן די עלעגאנטסטע
דאמען-, הערען-, קינדער- שיך

צו די צוגענגליכסטע פאר אלע שיכטען פרייזען.
רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!
בעמערקונג: מיר בעזיצען אויך לאגער דולבאקס-שיך, קאלאשען און באטען, ווי אויך ספארט-שיך
מיט אכטונג ח. מ. ראדזאנאווער
3 גאוואמיעסקא 3, טעל. 18-183.

דאס בעוואוסטע טוך און קארט-געשעפט פון J. MILGROM i S-ka

Łódź, OGRODOWA 1, tel. 242-52
עמפפעהלט צו דעם בעפארשטעהענדען הערבסט- און ווינטער-סעזאן דעם גרעסטען און שענסטען אויסוואהל פון ערשטקלאסיגע
מענער- און דאמען-סחורות
די נייעסטע מוסטערן פון ביליצער, טאמאשאווער א. א. סחורות.
די פרייזען שטרענג צוגעפאסט צו דער איצטיגער צייט.
פינקטליכע און רעעלע בעהאנדלונג!
הורט און דעטייל! געדענקט די אדרעס! הורט און דעטייל!

גרעסטער אויסוואהל ביי Szczęśliwy

— פון — מענער-רעשטעז
אויף אנציגער און פאלטענס, ביליצער, טאמאשאווער א. א. פון די בעסטע קוואליטעטן מאדערנסטע מוסטערן, צו די ביליגסטע פרייזען.
יעדער קויפער בעקומט ראבאט.
קומט און איבערצייגט אייך!
5 נאוואמיעסקא 5
ביי R. Szczęśliwy
פראנט 2-טער שטאק
געדענקט דעם אדרעס.

גערעכנעט נאר 2. שפאס

די בעקאנטע און מאדערנע Perfumerja „EUROPEJSKA"

22 Piotrkowska 22, tel. 237-22
עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואהל פון אלערליי אי- און אויסלענדישער
קאסמעטיק
מעסיגע פרייזען!

געבעטע שטיהל, קאזעטקעס

טאפטשאנעס, פאטעל-בעטען, מאטראצען א. א.
ערשטקלאסיגע ארבייט
בעקומט מען אויף לאגער און אויף בעשטעלונג ביי
א. בזשעזשינסקי
שענקעוויטש 52 רוג נאווראט
פראנט-געוועלב
ערשטקלאסיגע אויספירונג. צוגענגליכע פרייזן.

לאדז-תל-אביב

פירמע
PRZEDBORSKI, KOLNER i S-ka
ul. Sienkiewicza 6, tel. 129-25
האט א רעגולערע סחורה-קאמוניקאציע לאדז יפו אויף זעהר גינסטיגע בעדינגונגען
זעמטליכע אינפארמאציעס אין עקספארט-אנגעלעגנהייטען אויף דער גאנצער וועלט ערטיילט אומזיסט די פירמע פשעדבארסקי, קאלנער און קאמפ.

7-קלאסיגע שולע און פרעבעל-שולע קאצענעלזאן-נאחומאוו

פאמארסקא 20 (צווייטער דורכגאנג סאלגא 4) — טעל. 177-01
איינשרייבונגען פון נייע שילער ווערען אנגענומען אין אלע קלאסען, ווי אויך פאר ענטוויקעלטע קינדער פון 5 יאהר אין A° (פארבערייטונגס-קלאס).
אין פרעבעל-שולע ווערען אנגענומען קינדער פון 3 יאהר אן.
ביי דער שולע עקזיסטירט א נאכמיטאג-הנהה-שולע פאר אונבעמיטעלטע אדער פויזיש-שוואכע קינדער.
אונטערריכטס-שפראך אין שולע, ווי אויך אין פרעבעל-שולע — פויליש.
די העברעאישע שפראך און די למודי-קודש זענען געשטעלט אויף דער העכסטער מדרגה. די פארמאליטעטן מיט דער שול-מאכט ערלעדיגט די קאנצעלאריע.
די למודים האבען זיך שוין אנגעהויבען.
דער לאקאל פון שולע איז פערגרעסערט. איינשרייבונגען פון 10 פריה ביז 2 נ"מ.
אכטונג! דער שול-פראגראם איז צוגעפאסט צום נייעם געזעץ פאר רעארגאניזאציע פון גאנצען שול-וועזען. נאכ'ן ענדיגען פון 7 אָדזשיאלען טרעטען די שילער אריין אין א האנדעלס- אדער פאך-שולע, און נאך 6 אָדזשיאלען אין גימנאזיום. די פרייזען פון שכר-למוד זענען בעדייטענד פערקלענערט.

אַטענטאַט אויפ'ן קאַנצלער דאָלפוס

אַ היטלעריסט האָט געגעבן אויפ'ן קאַנצלער 2 שאָסן אין פּאַרלאַמענט. — דאָלפוס לייכט-פּערוואונדעט. — אַטענטאַטער אַרעסטירט

ווין, 3 (ספּ. טעל.)

נעכטן 2.45 ביי טאָג איז אין פּאַרלאַמענט-געביידע אויסגעפיהרט געוואָרן אַן אַטענטאַט אויפ'ן קאַנצלער דאָלפוס.

אין די קולואַרען האָט אַ פּאָליציי-אַגענט בעמערקט אַ פערדעכטיגען יונגענמאַן, אויף דעם אַגענטס פראַגע, האָט דער פערדעכטיגער געענטפערט, אַז ער האָט דעם קאַנצלער איבערצוגעבן בריף. דער אַגענט האָט דאַן גענומען פון יונגענמאַן די בריף און ווען דער קאַנצלער איז אַרויס געקומען, האָט דער אַגענט איהם איבערגעגעבן די בריף. אין זעלבען מאָמענט, האָט דער זעלבער יונגערמאַן צוויי מאָל אויסגעשאָסען אין דעם קאַנצלער און לייכט פערוואונדעט אין האַנד. דער קאַנצלער איז אַליין אַוועק אויף דער מעדיצינישער סטאַנציע און דאָרט בעקומען הילף.

דער אָנפאַלער איז אַרעסטירט געוואָרען. ער איז אַ געוועזענער זעלנער, וועלכער איז בעזייטיגט געוואָרען פון דינסט צוליב היטלעריסטישער פּראָפּאַגאַנדע. ער הייסט רודאָלף דערטיל.

דער קאַנצלער איז נאָכ'ן בעקומען מעדיצינישע הילף, צוהיימגעפאָהרען און פיהרט ווייטער זיין אַמט.

ווין, 3 (ספּ. טעל.)

דער אַרעסטירטער דערטיל האָט אויף דער פּאָליציי ערקלערט, אַז ער האָט נישט געוואָלט דער־הרג'ענען דעם קאַנצלער. ער האָט נאָר געוואָלט אויפמערקזאַם מאַכען, אַז עס איז פאַראַן אַ פערדאַן, וועלכער וואָלט געוועזן פּאַסיג אויפ'ן אַמט פון קאַנצלער. דעם נאָמען פון דער פּערזאָן האָט ער נישט אָנגערופען.

דערטיל איז אַלט 22 יאָהר און איז אַ הייסער אָנהענגער פון די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען. אויך זיין פאָטער איז געווען אַ היטלעריסט.

ווין, 3 (ספּ. טעל.)

די פּרטים פון אַטענטאַט זענען: קאַנצלער דאָלפוס איז אָנגעקומען אין דער בעגלייטונג פון האַנדעלס-מיניסטער שטאָקינגער. באַלד נאָכ'ן שיסען, האָט דער האַנדעלס-מיניסטער זיך געוואָרפען אויפ'ן אַטענטאַטער און ביי איהם אַרויסגעריסען דעם רעוואָלווער.

דאָלפוס האָט אויסגערופען: „מיר דוכט זיך, אַז איך בין געטראָפען".

די צוזאַמענקלאַפּע געוועלשאַפטליך-קריסטליכע דעפּוטאַטען האָבען זיך געוואָרפען אויפ'ן אַטענטאַטער און איהם געפּאַטשט.

דער געזונד-צושטאַנד פון קאַנצלער איז אַ נישט־קשה'דיגער.

ווין, 3 (ספּ. טעל.)

דאָלפוס בעקומט פון אַלע עקען לאַנד און פון אויסלאַנד גראַטולאַציעס.

פאַר זיין ראַטירונג איז פאָרגעקומען אַ גרויסע מאַניפעסטאַציע.

8 אָווענד האָט דאָלפוס געהאַלטען אַ רעדע דורך ראַדיאָ און געדאַנקט דער בעפעלקערונג פאַר דער סימפּאַטיע.

ווין, 3 (ספּ. טעל.)

די פּוילישע באָטשאַפט האָט אויסגעדריקט דעם קאַנצלער דאָלפוס די בעסטע וואונשען צו זיין גליקליכע רעטונג.

וואַרשאַ, 3, (טעלעפאָניש).

דער פּרעמיער יענדזשעיעוויטש האָט צוגעשיקט צום קאַנצלער דאָלפוס אַ האַרציגע דעפּעשע.

בערלין, 3 (ספּ. טעל.)

מיניסטער נויראַט האָט צוגעשיקט צו דאָלפוסן אַ גראַטולאַציע־דעפּעשע.

בערלין, 3 (ספּ. טעל.)

די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען האָבען אַרויסגעגעבען אַ קאָמוניקאַט, אין וועלכען זיי זאָגען זיך אָפּ געגען יענער געוואַלדטאַט.

פּאַריז, 3 (ספּ. טעל.)

די פראַנצויזישע פּרעסע ווייזט אָן, אַז דער אַטענטאַט איז אַן אַרבייט פון בערלין, וועלכע בעמיהט זיך צו בעזייטיגען דעם, ווער עס איז די הויפּט שטערונג אויסצופיהרען די היטלעריסטישע פּלענער.

ערשטער מיליאָן

אויף נומער 61.415

ווי אויך 225.000 זל. אויף נומער 5.351 · 100.000 זל. אויף נומער 107462

100.000 „ „ 112612 · 75.000 „ „ 33.687

(פינף און זיבעציג טויזענד זל.)

ווי אויך אַ גרויסע צאָהל געווינסן צו 20.000, 15.000, 10.000 זל. א.א.וו.

זענען געפאַלען אין דער גליקליכער קאָלעקטור

W. KAFTAL i S^ka

Łódź, Piotrkowska 54

Centrala KATOWICE ••••••• P.K.O. Nr. 304-761.

אַלע שפּילען טאַקע ביי קאַפטאַל'ן

לאָזען צו דער 1 קלאַס פון דער 28 לאָטעריע זענען שוין צו בעקומען.

צוליב דער ענדערונג פון סיסטעם וועט די ציהונג פאָרקומען שוין דעם 19-טען אָקטאָבער ד. י.

קאַפטאַל איז דער סינאָנים פון גליק!

סובסקריבירט 269 מיליאָן 471.350 זלאָטעס אויף דער נאַציאָנאַלער הלוואה

וואַרשאַ, 3 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) נעכטען האַלב 10 אָוועגד האָט מען געהאַט בעצייכנט אין גאַנץ פּוילען, אויף דער נאַציאָנאַלער הלוואה, 269 מיליאָן, 471 טויזענד 350 ז.

ד"ר העללער

ספּעצ. פאַר הויט און וועגערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע

צוריקגעקעהרט

8 טראַוגוטאַ 8, טעל. 179-89

נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט.

פאַר פרויען אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל.

אונבעמיטעלטע — לעמטשניצע-פּרייזן

די שענסטע און עלעגאַנטסטע הערן-היטען

אינלענדישע און אויסלענדישע —

צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאָן פון די נייעסטע פאַרבען און פאַסאָנען צו פּערקלענערטע פּרייזען, בעקומט מען נאָר אין דער בעוואוסטער יזירמע פון

לאָדז, פּיעטריקאָווער 12 **WOLF BELCHATOWSKI** טעל. 216-59

בעמערקונג: צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאָן בעזיץ איך אַ רייכען אויסוואַהל פון זעמטליכע פעלץ-וואַרען צו די בילינסטע פּרייזען. קומט און איבערצייגט אייך!

אכטונג, טאָרג- און מאַרק-שטייער...

איהר ווערט אויפגעפאָדערט אַלע ווי איינער צו בעטייליגען זיך אין צייכענען

די נאַציאָנאַלע הלוואה

געדענקט, דער טערמין איז קורץ נאָר ביז'ן 7-טען ד. ח.

ערפילט אייער בירגערליכען חוב און זאָל קיינער נישט פעהלען פון אונז ביים צייכענען די נאַציאָנאַלע הלוואה.

מיטגלידער פון דער קאָמיסיע צו צייכענען די נאַצ. הל...

מרדכי קרול, יקיר קאַמפ...

ADAM WALAS

שפּאָרען געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה צו די בילינסטע פּרייזען

לאָזט זיך נור ביי דער פירמע

„באַרוויך"

לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 30 טעל. 210-58

וועלכע איז די איינציגע

בילינע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש-וויין

ביז די געשמאַקסטע מאַלעסטינער אונגאַרווינען, ווי אויך אַלע סאָרטען

ליקער, בראַנפען'ס און מעהד.

גאַנץ לאָדז ווייס, אַז די ביליגסטע קוועלע

פון די עלעגאַנטסטע

הערען- דאַמען- קינדער **שיך**

איז נור ביי דער גוט-בעקאַנטער פירמע

פ. הירשטיין

לאָדז, 8 פּאָמאָרסקאַ 8

וועלכע בעזיצט צום בעפאָרשטעהענדען הערבסט און ווינטער-סעזאָן דעם גרעסטען אויסוואַהל פון די שענסטע און עלעגאַנטסטע

שיך צו קריזיס-פּרייזען! קומט און איבערצייגט אייך!

אייגענע אויסאַרבייטונג! · רעעלע בעהאַנדלונג!

בעמערקונג: מיר בעזיצען אַ ספּעציעלען לאַגער פון דובלאַקס-שיך

(צום גליטשען)

אַ גמר חתימה טובה

ווינש איך די חשובע גבאים פון ... חברה „תפארת בחורים" זגערזשער 6 ... יצחק עלבוים און ר' יחיאל מאיר ... און אויך יעקל דימענטשטיין, ביי ... געלעגענהייט דריק איך אויס מיין ... סטען דאַנק פאַר דער מוסטערהאַפטער ... אָרדנונג און ווינש זיי ... פאַרווייטערד ... ערפאָלג

מיט כבוד

אברהם בלאַכמ...

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאָהר פּראַקטיק, ערטיילען פּויליש, יודיש, פראַנצויזיש, עספּעראַנטאָ, דייטש. בוכהאַלטעריע און מאַטעמאַטיק.

שוו. יאַקובאַ 12 רעכטע אָפיצינע. 1-טער שטאָק, וואָה-נונג 30. שיף.

„לינת הצדק"

לאָדז, ציגעל-נאַ 17

דער פיזיקאַליש טעראַפּישער קאַבי...

איז טעטיג טעגליך פון 1—11 אין ... 4—6 אָוועגד און געפינט זיך אין ... דער אויזיכט פון אַ דאָקטאָר-ספּ... ליסט, קוואַרץ-לאַמפּען, דיאַטערמיע, לוקס, עלעקטרישע בעדער. ערמעסי... פּרייזען.

Dr. med.

LEON FUCHS

אינערליכע קראַנקהייטען

האָט זיך איבערגעצויגען

אויף וואָלטשאַנסקאַ 5

(ווינקעל אַנדזשעיאַ) טעל. 172-44

קויפט אויף יום-טוב

ארץ-ישראל'דיגע פּראָדוקטן

„יפור" אָריגינעלער קאָנסערווירטער יפור פּאָמעראַנץ, דבש-טהור ריינער ביהנען-האָניג, שמן (אליווען-אייל).

מאַרמאָלאַד און קאָנפיטורען פון פּאָמעראַנצען און וויינטרויבען, מאַנדלען ראָדזינקעס, פערשידענע זיסיגקייטען.

קומט אין „תוצרת ארץ-ישראל" שרודמיעסקאַ 3.

Dr. med. M.

Eliasberg

כירורג

צוריקגעקעהרט

פּיעטריקאָווער 80

טעל. 117-87.

ל עכער אויף דער מאַשין

ווערען אָנגענומען אויסצונייען ביי

ג. נאָרדמאַן, שרודמיעסקאַ 8

די קאַנצעלאַריע פון

געשוואוירענעם איבערזעצער

אין פראַנצויזישע, דייטשע און רוסישע שפּראַכען

Mgr. Zofja Beylin

געפינט זיך אויף

פּיעטריקאָווער 89

טעל. 145-03

4907   פּראָנט צווייטער שטאָק.

סוכות

אויף אָפּגויס

און אויך צו פערקויפען

איז צו בעקומען

אין דער קאַסטען-פאַבריק

נאַוואָמיעסקאַ 8

סאָרטען אויסגעפיהרט שנעל און פּינקטליך.

אומגערעכטיגקייטען געגען די אומבעשיצטע מינדערהייטען

גרויסע רעדע פון פוילישען פערטרעטער גראף ראטשינסקי אויף דער נעכטיגער זיצונג פון פעלקער-בונד

ג ע נ ף, 3 (יט"א טעלעגראפיש)

אויף דער היינטיגער בעראטונג איז ווידער פריש בעהאנדעלט געווארען די יודען-פראגע אין דייטשלאנד. דער דייטשער פארשטעהער פאן קעלער האט ערקלערט, אז די דייטשע יודען-פראגע אלס ראסען-פראבלעם לאזט זיך נישט פערבונדען מיט דעם מינדערהייטען-פראבלעם. אין דייטשלאנד, זאגט קעלער שטערט מען נישט אויסצופיהרען די פארשריפטען פון דער יודישער רעליגיע.

נאך די רעדעס פון די פארשטעהער פון פראנקרייך, שוועדען, וועלכע האבען ארייגעטראגען זייערע רעזאלוציעס, האט גענומען א ווארט דער פארשטעהער פון פוילען, גראף ראטשינסקי, וועלכער האט קרעפטיג אונטערגעשטראכען, אז די אומגערעכטיגקייטען געגען די אונבעשיצטע מינדערהייטען בעליידיגט די אינטערנאציאנאלע מאראל. גראף ראטשינסקי האט ארייגעטראגען א רעזאלוציע, אז דער ראט פון פעלקער-בונד זאל בעשטימען א סטודיע-קאמיסיע אויף אויסצוארבייטען א וועלט-קאנווענץ וועגען מינדערהייטען שוץ.

די שטארקע רעדע פון פוילישען פערטרעטער גראף ראטשינסקי, האט אין די מינדערהייטס-קרייזען געמאכט א שטארקען רושם

העברעאישע שולען אין ארץ-ישראל

זענען נאך ביז איצט נישט טעטיג

י ר ו ש ל י ם, 3 (י.ט.א. טעלעגראפיש).

די העברעאישע שולען האבען ביז איצט נאך די שול-פעריען נאך נישט בעגייט די לימודים די שולען זענען נישט טעטיג. ס'פיהרען זיך אונטערהאנדלונגען צווישען ועד הלאומי מיט'ן לעהרער-פערבאנד. ביז איצט איז נאך צו קיין רעזולטאט נישט געקומען.

יודען! ארץ-ישראל-האניג

בעצירט אייער יום-טוב טיש מיט דער א"י'דיגער פאמעראנצען-האניג איז דער בעסטער אין דער וועלט. צו בעקומען אין „תוצרת ארץ-ישראל", לאדז, שרודמיעסקא 3.

אנטי יודישע טעראר-ארגאניזאציע אין ארץ-ישראל

וואס האט דעם ציל צו מארדען יודען

ח י פ ה, 3 (יט"א טעלעגראפיש)

דער פראצעס געגען די מוסולמענער, וועלכע זענען אנגעקלאגט אין מארדען דעם יודישען קאלאניסט יאקאבי מיט זיין זוהן, איז דער אינטערעסאנטסטער פראצעס, וואס איז ביז איצט פארגעקומען אין ארץ-ישראל, און האט ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס אין לאנד.

א שטארקען רושם האט געמאכט די ערקלערונג פון אנ'עדות פון דער בעשולדיגונג, מוסטאפא אלי, וועלכער האט דערצעהלט, אז ס'עקזיסטירט אנ'אנטי-יודישע טעראר-ארגאניזאציע, וועלכע האט דעם ציל צו מארדען יודען. די ארגאניזאציע שטעהט אין קאנטאקט מיט דעם מוסולמענישען יוגענד-פערבאנד, וועלכע האט אין איהר בעזיץ געוועהר און באמבעס.

קאטוילישע = דייטשער ארגאן פאדערט מינדערהייטס-רעכט פאר יודען

ב ע ר ל י ן (יט"א) דער דייטש-קאטוילישער ארגאן „דייטשעס פאלק", וועלכער ערשיינט אין קעלן פאדערט אין א לייט-ארטיקעל צו ערטיילען די דייטשע יודען מינדערהייטס-רעכט, ערקלערענדיג, אז דייטשלאנד דארף אנערקענען די ספעציפיש יודישע נאציאנאלע אינטערעסען און ערטיילען זיי א קולטור אויטאנאמיע לויטן מוסטער פון די רעכט פון וועלכע די יודען האבען גענאסען אין דעם אמאליגען קירכענשטאאט.

די צייטשריפט בערעכענט דאס צוגעמען אין געוויסע בעדינגונגען די פאליטישע רעכט ביי די מינדערהייטען, דער קאמף דארף אבער געפיהרט ווערען געגען די ליבעראלע און ארטאדאקסישע יודען, נישט געגען די יענינע יודען. וועלכע האבען זיך פעראייניגט מיט דער קריסטליכער און דייטשער קולטור.

הויפט-סעקרעטאר פון דער ארץ-ישראל-רעגירונג בעזוכט יודישע קאלאניעס

י ר ו ש ל י ם, (יט"א) דער הויפט-סעקרעטאר פון דער ארץ-ישראל-רעגירונג, דער שטעלפערטרעטער פון הויך-קאמיסאר, וועלכער ווײלט אויף אורלויב, דזשאן האל, האט בעזוכט לעצטענס א רייהע יודישע קאלאניעס. אין פתח תקוה האט דזשאן האל געהאלטען א רעדע, אין וועלכער ער האט אויסגעדריקט די האפנונג, אז די ענטוויקלונג פון די קאלאניעס וועט פארקומען מיט דער זעלבער שנעלקייט ווי ביז איצט, און איידער ער וועט פערלאזען דאס לאנד וועט ער נאך זעהען גרויסע פארטשריטען.

דער פארזיצער פון קאלקראט י. שטאמפער האט אין זיין רעדע בעטאנט, אז די בעפעלקערונג פון פתח תקוה צעהלט 12 טויזענד פערזאן און אז א העלפט פון דעם שטח פון 30,000 דונאם בעשטעהט פון אראנזשען פלאנטאציעס. צווישען אלע לאנדווירטשאפטליכע ישובים בעצאלט פתח-תקוה די גרעסטע הכנסות דער רעגירונג.

דער הויפט סעקרעטאר פון דער רעגירונג בעזוכט די קאלאניעס אין דער בעגלייטונג פון עקזעקוטיוו מיטגליד פון דער אגענץ ק. מ. שפרטאק.

פערשטארקטע אנטי-יודישע אגיטאציע אין איראק

ב א ג ד א ד, (י.ט.א.) זייט די אסירישער-אונרוהען האט זיך פערשטארקט די אנטי-יודישע אגיטאציע אין דער אראבישער פרעסע אין איראק. ספעציעל צייכענט זיך אויס אין דער דאזיגער קאמפאניע די צייטונג „על אלאם על ארבי", וואס ווערט ארויסגעגעבען דורך א קאטוילישען גייסטליכען.

די דאזיגע צייטונג דרוקט טאג-טעגליך ארטיקלען וועגען די „ציוניסטישע שטרעבונגען אין ארץ-ישראל".

מיר מאכען קיין געשעפטען נישט מיט אונזערע בלוטיגע דייטשע שונאים!

ארעסטירט א רעוויזיאניסט פאר שופר-בלאזען

ראש-השנה ביי דער כותל-מערבי

י ר ו ש ל י ם, 3 (י.ט.א. טעלעגראפיש).

דער רעוויזיאניסט אהרן צוקערמאן פון תל-אביב איז ארעסטירט געווארען פאר בלאזען שופר ראש-השנה ביי דער כותל-מערבי.

ווי בעוואוסט, איז פאראיאהרען ראש-השנה אנ'ענהליכער אינצידענט פארגעקומען מיט דעם רעוויזיאניסט שלמה ניימאן.

CASINO

היינט און פאלגענדע טעג

MARLENA DIETRICH

אין נייעסטען וועלט-סוקצעס

„שיר השירים"

רעזשיזאציע:

Rouben Mamoulian.

אויפ'ן 1-טען און 2-טען סעאנס זענען די פרייזען פערקלענערט

אנהויב 4 א זייגער נאכם.

פאספארטען און הנחה-בילעטען אונגילטיג

סטארשי פעלדשער

L. Tajchner

אלטשטאט 12, 1 שטאק, פראנט

ערטיילט הילף בייטאג און ביינאכט אין אלע פעלע. ביז 10 א זייגער פאר אונבעמיטעלטע נאר 1 זל.

די נייעסטע מאדעלען

און דער רייכסטער און גרעסטער אויסוואהל פון די מאדערנסטע טריקאטאזש-אויסארבייטונגען

דזשימפערס רעפארמעס

זשאקעטען ספעציעלע

פולאווערס ספארט-פולאווערס

קאסטיומען ווי אויך פאר קינדער

א גרויסער אויסוואהל פון קינדער-ניעדזשוויאטקעס.

אויף לאגער די מאדערנסטע

שטרימפ און שקארפעטען

און די עלעגאנטסטע הערען-גאלאנטעריע

עמפפעהלט צו די ביליגסטע פרייזען

Tricot

Łódź, Zgierska 4 (przy Nowomiejskiej)

Telefon 191-06

קומט און איבערצייגט אייך!

די לאנגיעהריגע

דרוקעריי און ליטאגראפיע

י. גרינבערג

לאדז, וסכאדניא 45

טעל. 131-90.

פיהרט אויס אלע ארט דרוק ארבייט ווי:

בריפבויגען, רעכנונגען, קאנווערט, פאסט-קארטען, אדרעס-קארטען, וויזיט-קארטען, פלוג-בלעטלעך א. א. וו.

צו זעהר ביליגע פרייזען.

שיינע אויספיהרונג. רעעלע בעהאנדלונג.

Dr. med.

H. Różaner

הויט, ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע

NARUTOWICZA 9, tel. 128-98.

2-טער שטאק

עמפפאנגט פון 8–10 און פון 5–8 אוו.

דעם גרעסטען אויסוואהל פון

מענער-היטען

צום הערבסט- און ווינטער-סעזאן

בעקומט איהר נאר ביי

M. Kapelusznik

11-go Listopada Nr. 8 (Konstantynowska)

היטען צו פאסאנירען ווערען אנגענומען אין מיין ערשטקלאסיגע מאדערן-איינגעארדנעטע ווערקשטעל.

בריוו פון נחום סאקאלאוו צום בירגערמייסטער פון פראג

פ ר אַ ג (יט"א) דער פּרעזידענט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און פון דער יודישער אַגענץ ה' נחום סאָקאָלאָוו, וועלכער ווײַלט איצט אין פּישטשאַני האָט איבערגעשיקט צום בירגער־מייסטער פון פּראַג, דר. באַקסאַ אַ דאַנק־בריוו פאַר דער גאַסטפריינדליכקייט פאַר'ן ציוניסטישן קאָנגרעס. אין דעם בריוו ווערט צווי. אַנדערן געזאָגט: עס איז מיר ספּעציעל אָנגענעהם אייך מיט־צוטיילן, אַז אין פּראַג האָבן מיר זיך געפילט ווי צווישן די בעסטע פריינד. מיר האָבן נישט אָנגעטראָפן אויף קיין שום נאַציאָנאַלע שוועריג־קייטן, באַנוצענדיג זיך מיט אַלע אייראָפּעאישע שפּראַכן, דעבײַ האָט די נישט יודישע באַפעל־קערונג אַרויסגעוויזן דעם פולן רעספּעקט אונזער נאַציאָנאַלער שפּראַך פאַר העברעאיש.

צוזאַמענשטויס צווישן רעוויזיאָניסטן און אַרבייטער אין תל־אביב

ת ל־א ב י ב (יט"א) 7 יונגעלייט, דערונטער 4 מיטגלידער פון דער אַרבייטער־פּאַרטיי און 3 מיטגלידער פון ברית־טרומפּעלדאָר זענען גע־שטעלט געוואָרן פאַרן ריכטער אין תל־אביב צוליב אַ גאַסן־צוזאַמענשטויס. פון בײַדע זײַטן זענען געווען פאַרוואונדעטע. דאָס איז געווען בעת אַ צוג פון בית"ר אויף אַלענ־ביי־גאַס.

דער פּראָצעס איז אָפּגעלייגט געוואָרן

טשעכאָסלאָוואַקיי פּראָיעקטירט באַגרענצונגען פאַר פליטים פון דייטשלאַנד

פ ר אַ ג (יט"א) דער אָרגאַן פון די טשעכישע אַגראַריער „וועסטניק" טיילט מיט, אַז נעהמענדיג אין אַכט, דאָס די צאָהל עמיגראַנטן פון דייטשלאַנד שטייגט איבער די אויפנאַהמס־פעהיגקייטן פון לאַנד, זאָל די רעגירונג אין דער נאָהענטסטער צייט אָננעהמען שריט, וועלכע זענען נויטיג פון איין זייט צוליב דער זיכערקייט פון דער מלוכה און פון דער צווייטער זייט צוליב די אינטערנאַציאָנאַלע באַציהונגען.

אַנטי־יודישע העצע פון די היטלע־ריסטן אין טשעכאָסלאָוואַקיי

פ ר אַ ג (יט"א) אין צוזאַמענהאַנג מיטן קאַל פּאָרטירן האַקענקרייץ־צייכענס פון יודן־העצע רישע פלוג־בלעטלעך, וועלכע שטאַמען פון דייטש לאַנד איז אין ברין פאָרגעפיהרט געוואָרן אַ נ־אויספאָרשונג געגן דעם אַרכיטעקט קאַראַל טויד־קער, זיין ברודער רודאָלף און דעם פּראָוואַט־בע־אַמטער יאָהאַן קאָנקאָווסקי, די ברידער טויקע־ זענען אַנטלאָפן קיין דייטשלאַנד.

די חוצפה פון די היטלעריסטן
א דייטשע שיפס־ליניע קיין ארץ־ישראל

ב ע ר ל י ן (י.ט.א.)

די שיפס־געזעלשאַפט האַמבורג — דרום־אַמע־ריקא פיהרט איין אַ נייע שיפס־ליניע האַמבורג — חיפה. די ערשטע שיף שווימט אָפּ דעם 18־טען אָקטאָבער. עס ווערן געמאַכט בעמיהונגען צו גע־ווינען פאַר דער דאָזיגער שיפס־ליניע די דייטשע יודען, וועלכע עמיגרירן קיין א"י. די לייטונג פון דער ליניע זאָגט צו די יודישע פּאַסאַזשירן אַ כשר'ע קיך און אַ העברעאישע ביבליאָטעק א.ד.גל

———:::———

אונגעוועהנליכער רייץ...

בײַ אַ שלאַנקע פיגור
אַ בליהענד געזיכט

אַרוואָס ציהען אויף זיך מאַנכע פרויען אַזױפיל בליקן פון פולער באַוואונדערונג? די איינציגע געהיימניש פון דעם ערפאָלג איז דאָס פרישקייט און דעליקאַטקייט פון דעם יוגענדליכען געזיכט — האָט אַ וויכ־טיגערע באַדייטונג, ווי די עלעגאַנץ פון זייערע טואַלעטען.

און די מעלות קען מען לייכט דערגרייכען דורך רעגולערען באַנוצן די זייף Palmolive צו וואַמעס אויסאַרבייטונג עס דינען די בעריהמטע אייליען פון די אייל־פּרוכטען, פּאַלמעס און קאָקאָס־ניס. זיין מילדע שוים דרינגט אַריין טיף אין די פּאָרעס און באַ־זייטיגט דעליקאַט זעמטליכע אונריינ־קייטן, רעגולירט די בלוט־צירקולאַציע און ווירקט צוליב דעם דערפרישענד אויף די הויט.

באַנוצט די זייף Palmolive נישט נור צום געזיכט, נור אויך צו פלעגען דעם קערפּער, און די דערפרישענדע טעטיג־קייט פון דער זייף וועט זי מאַכען פאַר אייך, מאַדאַם, קירצליך אונפערטרעטבאַר

Kawałek 90 groszy

PALMOLIVE

Colgate-Palmolive, Sp. z o.o.

Wyrób polski

זיכערהייטס־מיטלען געגן אַנטי־יודישע אונ־רוהען אויף דעם ווינער אוניווערזיטעט

ווי ע ן (יט"א) צום ערשטען מאָל איז גע־שטעלט געוואָרן פּאָליציי־וואַכען אויף דעם ווינער אוניווערזיטעטס־בנינים, כדי נישט צו דערלאָזען קיין רוה־שטערונג. דער בילדונגס־מיניסטער האָט באַפוילען דעם אוניווערזיטעטס־מאַכט, אַז זי זאָל צושטעלן דער פּאָליציי אַ רשימה מיט די נעמען פון די אויסלענדישע סטודענטן, כדי די פּאָליציי זאָל שטעהן אויף דער וואַך, אַז די היט־לעריסטישע סטודענטן פון דייטשלאַנד זאָלן נישט אַרויסרופן קיין אַנטיסעמיטישע אונרוהען.

פּראָיעקט פון איבערזידלען 1000 דייטשע פליטים
פון תל־אביב און חיפה קיין ירושלים

י ר ו ש ל י ם, (י.ט.אַ.) דאָ איז אויסגעאַר־בייט געוואָרן אַ פּלאַן פון איבערזידלען טויזענד דייטשע פליטים־משפחות פון תל־אביב און חיפה קיין ירושלים, וואו די וואוינונגס־באַדינגונגען און פּרנסה־מעגליכקייטן זענען גינסטיגערע.

אַרום די קלאַנגען וועגן באַשטימען ה' פאַרבשטיין אַלס פּוילישער קאָנסול אין חיפה

ח י פ ה, (י.ט.אַ.) אין צוזאַמענהאַנג מיט די קלאַנגען וועגן דער פּראָיעקטירטער באַשטימונג פון געוו. עקזעקוטיוו־מיטגליד פון דער אַגענץ ה' פאַרבשטיין אַלס פּוילישן קאָנסול אין חיפה, האָט זיך י.ט.אַ. געווענדעט וועגן דעם ענין מיט אַ נ־אָנפרעגע.

סיי ה' פאַרבשטיין, און סיי דער פּוילישער גענעראַל־קאָנסולאַט אין ירושלים האָבן געענט־פערט, אַז זיי אין גאָרנישט באַוואוסט וועגן אַזאַ נאָמינאַציע.

אַליודישען קאָנגרעס מוז זיין איינצושטעלן אַ שטענדיגען קאָנטאַקט מיטן פעלקערבונד אין די אַלע ענינים, וואָס האָבען אַ שייכות צו די יודישע מיעוטים אין די פאַרשידענע לענדער, און באַזונ־דערס אין דעם נעסט פון דער צעבושעוועטער רעאַקציע אין דייטשלאַנד, עס שטעהט פאַר אַ גרויסער קאַמף פאַר רעכט און ציוויליזאַציע געגען דעם רעזשים פון באַרבאַריזם, וואָס דראָהט צו פאַרסמען נאָך עטליכע לענדער פון אייראָפּע.

Dr. med. J. BETTE
ספּעציאַליסט פון אינערל. און קינדער־קראַנקה.
צוריקגעקעהרט
Piotrkowska 6, tel. 144-95
נעמט אָן פון 8 ביז 11 פריה און פון 6–8 אָוו.

וועגן דעם גורל פון די דייטשע יודען

פון פּראָפ. שמעון דובנאָוו

אויפ'ן לעצטן צוזאַמענפאָהר פון דער נאַציאָ־נאַל־סאָציאַליסטישער פּאַרטיי אין נירנבערג, האָט דער פּראָפּאַגאַנדע־מיניסטער געבעלס געהאַט די העזה צו מעלדען, אַז מען האָט יודען אין דייטשלאַנד אַפילו מיט קיין פינגער נישט אָנגערירט אָהן דער־געביגענדער סיבה. אזוי רעדט אַ שקר־מלוכה, וועל־כע פאַרבעהאַלט איהרע גרויליכסטע געוואַלט־מעשים, זיי אַרויסגעבענדיג פאַר גרויל־ליעות און באַשטראָפענדיג די יעניגע, וואָס דעקען אויף דעם אמת. ווי אַ צוקוקער פון די געשעהענישן אין דער לעצטער צייט אין דייטשלאַנד גופא באַהויפּט איך, אַז אַנהויבענדיג פון מערץ ה. י. איז דאָרטן פאָרגעקומען דאָס, וואָס איז שוין לאַנג פאַראויס־געזעהען געווען אין דעם באַקאַנטן „באַקסהיימער פּראָגראַם" פון די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטן און וועל־כע זענען באַוועגען געוואָרען אין זייערע לידער. געוויזמעט די „נעכט פון לאַנגען מעסערס", פון וועלכער עס פליסט יודיש בלוט צו דער גרויסער פרייד פון די זיגער. איך האָב נאָך נישט באַוויזען זיך צו באַקענען מיט די אָקאָרשט פאַרעפענטליכטע דאָקומענטען פון ברוינעם בוך. איך ווייס נישט, אויב אַ סך איז באַקאַנט, אַז אין די סאָרט־נעכט האָט מען אויפ'ן יודישן בית־עולם ווימענדי אין בערלין אונטערגעוואָרפן מתים און דערבײַ שטרענג אָנגעזאָגט די וועכטערס, זיי תיכף צו באַגראָבען, קיינעם וועגן דעם נישט זאָגענדיג. און ווען היט־לער האָט אין זיין דעמאָלסדיגער רעדע אין רייכס טאַג געלייקענט דעם פאַקט האָט ער אָדער געלייגנט אַליין, אָדער עס האָט איהם פאַרפיהרט דער דייטשער אינערן־מיניסטער געהרינג, וועלכער וואָלט געקאָנט פּרעטענדירען אויפ'ן טיטול „מיניסטער פון אויס־ראָטונג", ווייל ער האָט אַליין געזאָגט וועגן זיך: „איך דאַרף נישט דורכפיהרען קיין גערעכטיגקייט איך דאַרף נאָר פאַרניכטען און אויסראָטען" (דאָס איז געדרוקט געווען אין די בערלינער צייטונגען אונטער געבעלס צענזור). מיר איז נאָך אַ סך בערלינער זענען באַקאַנט געווען פילמאַליגע פאַקטען, ווען יודישע דאָקטוירים זענען כלומרשט אַרויס גערופען געוואָרען צו קראַנקע, פאַרשלעפּט געוואָ־רען אין אויסטאַמאָבילען אין די קאַזאַרמעס פון די שטורם־לייט, וואו מען האָט זיי אויף אַ מערדערלי־כען אופן געשלאָגען און נאָכדעם אָבגעלאָזען אַהיים מיט דער וואָרענונג, אַז מען וועט זיי דערהרגענען, אויב זיי וועלען דאָס באַקאַנט מאַכען, אָדער מען האָט גענומען פון זיי אַן אונטערשריפט, אַז זיי איז קיין שלעכטס נישט געשעהען. איך וועל נישט דער־ציילען וועגן די סך פאַלען פון שלעגערייען, פון אַלע געהיימע מעשים פון היטלערס אַרמעע, וועלכע אַרעסטען און פון איינקוויזיציע־נויים, וועגן די זענען אַפילו אָהן צייטונגס־גוזמאות אויך מסוגל אַ־רויסצורופען עקעל און שרעק. און וואָס באַטרעפט די קרבנות פון די עקסצעסן אין פאַרגלייך מיט די הונדערטער טויזענדער קרבנות פון דער לעגאַליזיר־טער ראַסען־אינקוויזיציע וואָס איז געקומען אויפ'ן אָרט פון די רעליגיעזע אינקוויזיציעס פון מיטעל־עלטער? די היטלעריסטישע געזעצע וועגן אויסשלי־סען די נישט־אַריער פון אַלע געביטען פון מלוכה־שען און ווירטשאַפטליכען לעבען, פאַרמשפּט צום אונטערגאַנג אַ גאַנצען דור יודען, וועמעס אבות עס האָבען געלעבט אין דייטשלאַנד נאָך אין די צייטען פון דער אַלטער רוימישער מלוכה. דאָס סיסטעמאַ־טישע אָנווענדען פון די געזעצן נעמט אָפּ דעם לעצטען שטיקעל ברויט בײַ צעהנדליגער טויזענדער משפחות, וואָס אַ סך פון זיי באַגעהען באַסער־זעלבסטמאָרד, אַבי נישט אויסצוגעהן לאַנגזאַם, אויב זיי האָבען גאָר נישט די מעגליכקייט צו אַנט־לויפען אין אויסלאַנד.

די אַנטי־ווּיסענשאַפטליכע און פאַר אונזער עפּאָכע לעכערליכע פאַלשע טעאָריע פון ראַסיזם און „אַריאַניזם" וואַרפט צוריק אַריין די מענשען נישט נאָר אין דעם תהום פון מיטעלאַלטער, נאָר אין די פינסטערע פאַר־היסטאָרישע מרחקים. בעת ווילדע שבטים האָבען אויסגעראָטען איינעם דעם אַנדערען נאָר לויט די ראַסען־סמנים, פונקט אַזוי ווי די ווילדע ראַסען־חיות פרעסען אויף די שוואַכערע ראַסען. געגען אָט דעם אַטאַוויזם פון פּרימיטיווער ווילדקייט וואָס האָט זיך אַריינגעריסען אין האַרצען פון אייראָפּע, דאַרף זיך אויפהויבען די גאַנצע ציוויליזירטע וועלט.

אונזערע שונאים האָבען אָנגענומען בײַ אַ האַלבען מיליאָן די עקזיסטענץ־מיטלען — און 15 מיליאָן יודען פון דער גאַנצער וועלט מוזען אויף דעם ענטפערען מיט אַ באָיקאָט אויף דייטשע סחורות. בײַ דער באַזונדערער וויכטיגער ראָל פון די יודען אין דעם אינטערנאַציאָנאַלען האַנדעל און בײַ דער באַטייליגונג פון די סאָציאַל־דעמאָ־קראַטישע אַרבייטער־פאַרבאַנדען, קאָן אַזאַ באָיקאָט ווערען פאַטאַל פאַר די ווירטשאַפטליכע פּלענער פון היטלערן, וועלכער האָט געגעבען אַ פאַלשען צו־זאָג אין משך פון פיר יאָהר צו באַפרייען זיין לאַנד פון אַרבייטסלאָזיגקייט. די אָבגעבאַרטע מיליאָניגע מאַסען וועלען זיך אָפּקעהרען פון די פיהרערס, וועלכע וועלען אַנשטאָט צו פאַרקלענערען די נויט איהר נאָך פאַרגרעסערען. אויב די פּאָליטישע איזאָ־לירונג האָט נאָך נישט געעפענט די אויגען די מאַכט פאַרכאַפּערס, וועט אָבער די ווירטשאַפטליכע איזאָ־ליאַציע אויסניכטערן זייערע פאַרפלוידעטע אַנ־העגגערס.

די הויפּט־אויפגאַבע פון מאָמענט באַשטעהט אין דעם פּלאַנמעסיגען קאַמף אויף אויפצושטעלען די רעכטען פון די דייטשע יודען אויפ'ן יסוד פון די סטאַטוטען פון פעלקערבונד. אויב די דייטשע יודען וואָלטען אין יאָהר 1919, בעת עס זענען אָבגעשלאָ־סען געוואָרען די אינטערנאַציאָנאַלע טראַקטאַטן וועגן שוץ פון די נאַציאָנאַלע מיעוטים, געקאָנט פאָראויסזעהען די קאַטאַסטראָפע פון 1933 וואָלטען זיי אפשר איבערוואוגען אין זיך דעם גרויסען שקר פון דער אַסימילאַציע און וואָלטען נוגעצ־שטאַנען צו די מיעוטים, כדי אויף אַזאַ אופן זיך לאָזען באַשיצען פון פעלקער־בונד. איצט מוז מען פאַריכטען דעם גרייז. שטיצענדיג זיך נישט אויפ'ן אות פון דער אָרגאַניזאַציע פון פעלקער־בונד, נאָר אויף איהר זין און אויף איהרע צילען. און אויף דעם מורא'דיגען פאַקט פון פאַרטיליגען אין צענטער פון אייראָפּע אַ געוויסע נאַציאָנאַלע אָדער רעליגיעזע גרופּע. אויך אין דער אינערליכער פּאָליטיק פון לאַנד איז דאָ אַ גרענעץ, וועלכען די מלוכה דאַרף נישט איבערטרעטען. אויב די שכנים הערען פון איינער אַ דירה אָהן אויפהער געשרייען פון קינדער, וואָס ווערען פאַרפּייניגט דורך גרויזאַמע עלטערען — באַפעהלט דער געזעץ זיך אַריינצומי־שען און צו באַשטראָפען די אַכזרים פאַר'ן פּייני־גען שוצלאָזע. און דאָס וועט געשעהן נישט לעגענדיג קיין אַכט אויפ'ן פּרינציפּ פון עלטערען־הערשאַפט. אויב הונדערטער טויזענדער יודען זענען איצט גע־שטעלט געוואָרען אויסערן געזעץ און זיי ווערען סיסטעמאַטיש פאַרטיליגט, מוז דער פעלקערבונד וועקשטעלען אויף זיין סדר־היום די פראַגע וועגען זייער רעטונג. בעת דער פעלקערבונד איז אויפגע־קומען, איז די יודישע עמאַנציפּאַציע שוין פון לאַנג אַריינגענומען געווען אין די קאָנסטיטוציעס פון אַלע מערב־אייראָפּעאישע לענדער, און דער פעל־קערבונד האָט געהאַט נאָר צו כאַראַקטעריזירען די נאָך מלחמה'דיגע אָבמאַכען וועלכע האָבען פאַרפליכטעט אויך די נײַ־געבילדעטע מלוכות פון מזרח־אייראָפּע צו רעספּעקטירען די עמאַנציפּאַציע. איצט אָבער, ווען די דייטשע רעגירונג האָט נישט נאָר אָפּגעשאַפט די יודישע עמאַנציפּאַציע, נאָר רודפט אויך די יודען אויף אַנ'אַכזריות'דיגען אופן נאָר דערפאַר ווייל די געהערען צו אַ בעשט מטער ראַסע, איז דער חוב פון פעלקערבונד צו דערמאָנען, אַז אויך פאַר דייטשלאַנד זענען פאַרפליכטענדיג די זעלביגע עלע מענטשערע רעכט־גאַראַנטיעס, וועלכע זענען בשעתו פאַרלאַנגט געוואָרען פון טשעכאָסלאָוואַקייען, פּוי־לען אָדער רומעניען.

די ערשטע אויפגאַבע פון באַפרײַשטעהענדען

אפשייד פון יודישען פאלק, אדער פון דער אסימילאציע?

געשאפען די רייכספערטרעטונג פון די דייטשע יודען

זייט אכט חדשים פאלט טעגליך דער האמער פון אדאלף היטלערן אויף די קעפ פון די דייטשע יודען, איצט נאך אכט חדשים האבען פיר גרעסטע גרופירונגען פון די דייטשע יודען געשאפען א געמיינזאמע מלוכה־רעפרעזענטאנץ (רייכספערטרעטונג). אין דער עקזעקוטיווע פון דער דאזיגער פעראייניגונג זענען אריין: צוויי אלגעמיינע ציוניסטען (דר. מאזעס און דר. מייער), איין מזרחיסט (ראבינער האפמאן), צוויי מיטגלידער פון אסימילאטארישען צענטראל־פעראיין (דר. הירש און דר. קאלמאן), איין פארשטייער פון מלוכה־פערבאנד פון די געוו. פראנט־סאלדאטען (ד"ר לאנדענבערגער) און צוויי דעלעגאטען פון די פעראייניגטע ליבעראלען (דר. זעליגזאן און דר. שטאל), בראש פון דער פעראייניגטער רעפרעזענטאנץ שטייט דער אונפארטייאישער בעקאנטער אויך אויסער די גרעניצען פון דייטשלאנד ראבינער דר. בעק.

די איניציאטיוו צו דער פעראייניגונג איז ארויס פון די ציוניסטען און איז שטארק געשטיצט געווארען קודם כל דורך ראבינער בעק, איינעם פון די טעטיגסטע מיטגלידער פון נישט ציוניסטישען טייל אין דער יודישער אגענץ.

די קאמפעטענץ פון דער נייער ארגאניזאציע בעהמט ארום אלע אקטועלע און פראקטישע פראגען פון דייטשען יודענטום, וועלכע זענען ענטשטאנען אין דער איצטיגער צייט פון היטלעריסטישען רעזשים. דער אומשטאנד וואס צו אזא פעראייניגונג איז געקומען בעדייט נישט לחלוטין אז עס זענען אויסגעגליכען געווארע די אידעאלאגישע אונטערשיידען צווישען די בעזונדערע גרופירונגען. בעזונדערס צווישען די ציוניסטען און די אנדערע גרופען. די אונטערשידען זענען אזוי פרינציפיעל און טיף, זענען אזוי איינגעווארצעלט אין פיליאהריגען קאמף אז מען וואלט זיי געקאנט בעזייטיגען סיידען ווען איין גרופע קאפיטולירט פאר דער צווייטער, אבער עס איז נישט קיין קליינער פארטשריט וואס נאך לאנגע און שווערע אונטערהאנדלונגען איז געלונגען פעסטצושטעלען א געמיינזאמע פלאטפארם, א געמיינזאמען יסוד אין קאמף פאר די הוילע עקזיסטענץ און ווירדע פון די דייטשע יודען.

אין קיין שום טייל פון יודישען פאלק איז דער פראצעס פון צופאלונג נישט פארגאנגען אזוי ווייט, אזוי טיף, ווי דווקא צווישען די דייטשע יודען, אפשר נאר בלויז די אונגארישע יודען האבען זיך געקאנט אויסגלייכען מיט די דייטשען, וועלכע די האבען אפילו נאך איבערגעשטיגען. דער גרעסטער טייל פון די דייטשע יודען, ארגאניזירט אין בעוועגליכען צענטראל־פעראיין, האט זיך, ווי אן אמת, נישט געדוקט אזוי ווייט אין עקלהאפטען רענעגאטענטום, ווי די קליינע גרופע פון נאומאנען, אבער זיי האבען אין משך פון צעהנדליגער יאהרען געפיהרט א פאליטיק, פון וועלכער יעדער יוד וואס האט דאס מינדעסטע געפיהל פון אייגענעם ווערט, האט זיך געמוזט אפקעהרען מיט אפשוי. די דאזיגע פאליטיק איז בעשטאנען אין פערלייקענען די יודישע נאציאנאליטעט, אין אפוואפען יעטוועדען צוזאמענבונד מיט'ן אלוועלטליכען יודענטום, הגם די מעהרהייט פון צענטראל־פעראיין איז געבליבען אונקאנסעקווענט און האט דורך דעם פערבאנד פון ליבעראלע יודען געשאפען אן אלוועלטליכע יודישע ארגאניזאציע. די דאזיגע פאליטיק האט זיך אנטקעגענגעשטעלט דעם יודישען אויפבוי־ווערק אין פאלעסטינע, דער ענטוויקלונג פון דער אייגענער יודישער קולטור. אין קאמף געגען ציוניזם איז דער צענטראל־פעראיין דערגאנגען ביז צו מסר'ן די ציוניסטען, אז זיי זענען נישט לאיאל לגבי דער מלוכה, כדי דאס אלעס צו בערעכטיגען האט דער צענטראל־פעראיין, געשאפען א גאנצע טעאריע מכוח דעם, אז עס איז כלומרשט נישט מעגליך צו פעראייניגען די לאיאלקייט לגבי דער מלוכה מיט די געפיהלען צו פאלעסטינע, די טוריסטען פון צענטראל־פעראיין, וועלכע פלעגען בעזוכען פאלעסטינע, פלעגען צוריקקומען מיט גיפטיגע פיילען און פלעגען זיך אפם אויספיהרען ערגער פאר די אנטיסעמיטען.

אין דער לעצטער צייט האבען זיך אין דאזיגען לאגער אנגעהויבען בעווייזען די ערשטע שוואלבען פון שנוי, דער עיקר דורך דעם פערבאנד בני ברית וועלכער ציילט אין דייטשלאנד העכער דרייסיג טויזענט מיטגלידער און וועלכער איז ביז איצט געווען איינע פון די הויפט־פעסטונגען פון אסימילאציע: ער איז געווען פערשלאסען פאר די ציוניסטען, הגם פארמעל איז ער געווען אונפארטייאיש.

עס איז אפשר דער פערדינסט פון ראבינער בעק, דעם לאנג־יעהריגען פארזיצער פון דייטשען פערבאנד בני ברית, וואס עס זענען לייכט געעפענט געווארען די פענסטערס צו דער יודישער וועלט, און די געשלאסענע זאלען פון דעם פערבאנד, אבער נאר לייכט. הגם אינוויינג האט סיסטעמאטיש אנגעהויבען צו ווירקען דער איינפלוס פון דער נאציאנאלער אידעע.

געווען איז דאס מעהרסטענטיילס א שטים אין דער וויסטע. קיין שום אויפטרייסלונג, קיין שום איבערליכע בעטראכטונג האבען נישט דערגרייכט צום גרעסטען טייל פון די דייטשע יודען, וועלכע זענען אלץ טיפער געזונקען אין ערדישען, פלאכען אפארטוניזם. די בעדייטענדע עראבערונגען פון די דייטשע יודען אויפ'ן געביט פון דער טעכניק פון דער יודישער קולטור, אויב מען קאן זיך אזוי אויסדריקן, פון די סארט פון אויסגאבען, ענציקלאפעדיעס, איז געדעקט געווארן דורך דעם פערוויסטענדען איינפלוס פון די דייטשע יודען אין געביט פון דער יודישער אויפלעבונגס־אידעע.

עס איז געקומען די קאטאסטראפע, און משך פון איין נאכט איז די גאנצע אידעאישע געביידע פון דער דייטשער אסימילאציע צוזאמענגעפאלען, ווי נאך אן ערד־ציטערניש. „אוועקגעריסען, אוועקגעשווענקט זענען מיר אנגעקומען איבער די גרעניצען אין פרעמדען לאנד אריין", אזוי שרייבט מיט ביטערקייט אייבער פון די אידעאלאגען פון דער דייטשער אסימילאציע, פערבריטענדיג די הענט איבער די חורבות פון נעכטען נאך מעכטיגען בנין.

און איצט, נאך אכט חדשים יאוש און גייסטיגער פערלוירענקייט האט דער לאגער פון דער אסימילאציע געשאפען איבאיינעם מיט די ציוניסטען א געמיינזאמע רייכספערטרעטונג צו פערטיידיגען די אינטערעסען פון גוססדיגען דייטשען יודענטום.

צי איז דאס נישט שפעט? צי איז דאס נישט צו שפעט? דאס אלץ איז אנבעלאנגט דערפון, צי די קאטאסטראפע האט ווירקליך בעגייסט, אויפגעלעבט אויסגערייניגט גייסטיג דאס דייטשע יודענטום, דאס הייסט דעם אסימילאטארישען טייל, וועלכער איז ביז איצט געווען מאסגעבענד.

די ענטשיידונג פון דער רעפרעזענטאנץ פון גאנצען דייטשען יודענטום קאן ווערען א אנזאג פון עפעס א טיפערער רעקאנוואלעסצענץ פון דאזיגען קראנקען טייל פון דער יודישער געזעלשאפט, פון דעם שטאנדפונקט איז צו בעגריסען אט די געשעהעניש אלס פריידיגע און טרייסטפולע ערשיינונג, וואס שניידט איבער די ביזאיצטיגע ליניע פון ירידה, אויפ'ן יודענטום פון דער וועלט פאלט דער חוב מיטצוהעלפען די דייטשע יודען נישט בלויז מאטעריעל, נאר אויך אויפ'ן געביט פון נאציאנאלער געזונדמאכונג.

אין דער טשעכאסלאוואקיי איז ערשינען דער ערשטער נומער פון דער פעריאדישער צייטשריפט פון דער יודיש־דייטשער עמיגראציע אונטער דעם פילזאגענדיגען נאמען „גלות". די אויפגאבע פון דער צייטשריפט איז צו פעראייניגען די עמיגראציע צום שוץ פון די געמיינזאמע אינטערעסען.

דער לייטארטיקעל פון דער צייטונג הייסט: „אפשייד פון דייטשלאנד" און פון דאזיגען לייטארטיקעל טראגט זיך דער גייסט פון קנעכטשאפט... ווען די דייטשע אסימילאטארען וואלטען נישט אין משך פון צעהנדליגער יאהרען געפיהרט די פאליטיק פון „אפשייד פון יודישען פאלק" דאן וואלטען זיי מיט זיך נישט פארגעשטעלט אזא שרעקליך בילד פון חורבן. זיי וואלטען געשטאנען גלייך און שטאלץ אונטער די קלעפ פון מוראדיגען גורל.

אויב די נייע רעפרעזענטאנץ פון פעראייניגטען דייטשען יודענטום וועט נישט שארף און ענטשידען אונטערשיידען דעם בויך פון דער דייטשער אסימילאציע אויב זי וועט זיך ווידער נעהמען צו בילינע פאליאטיוון, דאן וועט דאס בלויז זיין א פייערווערק וועלכער וועט נאך העלער בעלייכטען די צופאלונג פון דייטשען יודענטום.

ד"ר. י. ש.

אויף סמך פון א משוגענער טעאריע

נעהמט מען צו ביי מענשען דאס רעכט צו לעבען

אינטערעסאנטער פארטראג פון א דייטשען פראפעסאר אן עמיגראנט וועגען דער ראסען-לעהרע פון די נאציס

אין איינעם פון די גרעסטע זאלען אין לאנדאן האט געהאלטען א פארטראג א דייטשער עמיגראנט. נישט לאנג נאך איז דער פערלעגענט געווען פראפעסאר אין איינעם פון די דייטשע אוניווערזיטעטען. ער לייענט ענגליש פריי און רעדט מיט א לייכטע אקצענט נאר. ער וואלט דעם פארטראג געקענט האלטען אויף דייטש, ווייל אין זאל זענען כמעט בלויז דייטש־רעדענדיגע.

עס איז שוין לאנג דערוויזען געווארען, זאגט דער לעקטאר אז די לעהרע וועגען נאציאנאליזם קאן מען נישט בויען אויפ'ן גרונד פון ריינער וויסענשאפט, ד.ה. אויפ'ן אנטראפאלאגישען באזיס, וועגען דער „ריינער ראסע". דער טערמין „ראסע" איז א פיקציע. אויפ'ן גאנצען ערד־קוגעל איז נישט פערהאן אזא גרופע מענשען, וועלכע וואלט געקאנט בעהויפטען אז זייערע אורעלטערען האבען זיך נישט צוזאמענגעמישט מיט פארשטייער פון עפעס אן אנדערער גרופע.

מיט איין ווארט, אויף דער ערד איז נישט פערהאן קיין ריינע ראסע. זי איז נישט געווען אויך אין באגינען פון דער מענשליכער געשיכטע. ווי עס בעווייזען די שארבענס פון די מענשען, וואס געהערען צו פערשידענע קולטורען. איצט ווייסט די אנטראפאלאגיע נישט וועגען „ריינע ראסעס", נישט טעוטאנער, סלאווען, קעלטען א.ד.גל. נאר וועגען פערשידענע לויט דער אפשטאמונג פעלקער, וועלכע לעבען ביי אלצאייגע געאגראפישע בעדינגונגען.

גייט אריין אין עפעס א ברעטאנער דארף, זאגט אין זיין בוך דער אנטראפאלאג טאפינער, און איהר וועט דארט טרעפען העלהאריגע, שווארצהאריגע און געלע; מענשען פון פערשידענעם וואוקס, קליינע און גרויס־געוואקסענע; מענשען מיט לענגליכע און קיילעכדיגע שארבענס. מענשען מיט קיילעכדיגע און לענגליכע פנימער און געזיכטסצוגען. מען זאל זיך אפשטעלען אויף עפעס איין טיפ פון א ברעטאנער, מען זאל נעהמען א טיפ פון א בלוי־אויגיגען וועט זיך ארויסווייזען אז ביי די בלוי־אויגיגע זענען די האר פון פערשידענע פארבען; בלוי־אויגיגע ברעטאנער מיט שווארצע, קאשטאן אדער בלאנדע האר, עס זענען פאראן צווישען זיי קליין געוואקסענע און הויכע מענשען.

ווי־זשע איז דער טיפ? מען זאל גיין אין א צווייט, דריט, פערט דארף — אלץ די אייגענע די אייגענע מעשה, פערשידענע מענשען אין פערשידענע קאמבינאציעס.. און דאס איז אין ברעטאן וואו דער קעלטער טיפ איז פערהיט געווארען אין דער מעגליכסטער ריינקייט, דאס זעלבע וועלען מיר געפינען אין יעדען דייטשען דארף. מיר קאנען זיך איבערצייגען אז א טיפ דאס איז אן אבסטראקטער בעגריף, דאס איז א בעגריף, וואס איז געשאפען געווארען דורך אונזער פארשטעלונג.

די ראסען האבען זיך געטיילט, געוואנדערט, צוזאמענגעמישט. געקרייצט אין פערשידענע פראפארציעס, און דאס קומט פאר שוין פון אור־אלטע צייטען. די ראסען האבען פערטוישט זייערע שפראכען, איינציגע האבען אנגענומען די שפראך פון דעם זיגער (אירלענדער) איינציגע פון בעזיגטען (בולגארען), איינציגע האבען איבערגעהויפט עטליכע מאל געביטען די שפראך (יודען), איינציגע האבען אין משך פון עטליכע יאהרהונדערט געביטען זייער שפראך עטליכע מאל. די ראסען זענען נעלם געווארען. עס זענען ענטשטאנען פעלקער. מיר הערען איצט אין דייטשלאנד איבערחזרן זעהר אפט דעם טערמין „ארייער" און „נישט־ארייער", עס זענען שוין לאנג בעקאנט די דיקע ביכער וועלכע טראקטירען כלומרשט אויפ'ן געלעהרטען אופן וועגען דער ארישער וועלט־אנשויאונג. אלס געגענזאץ פון דער סעמיטישער, איצט איז די טעאריע וועגען די „ארייער" און „נישט־ארייער" געווארען די מלוכהשע אין דייטשלאנד, וואו מען זוכט אן אויף דער פראקטיק די „וויסענשאפטליכע טעאריע" וועלכע עס האט בשעתו געפרעדיגט טרייטשקע, אדער טשעמבערלען (ענגלישער רענעגאט וואס איז איבערגעגאנגען צו די דייטשען, ער האט ארויסגעלאזט א בוך אונטער'ן נאמען „דער יסוד פון נייגצעהנטען יאהרהונדערט") פון דאנען שטאמט די תורה, מיט וועלכער עס בענוצט זיך היטלער.

דערווייל בעווייזט דער בערימטער דייטשער געלעהרטער פילאלאג מאקס מילער, וועלכער האט דער ערשטער בענוצט דעם טערמין „ארייער", אז ער האט דעם דאזיגען טערמין בענוצט נאר אין פילאלאגישען זין און האט איהם נישט צוגעגעבען קיין אנטראפאלאגישען ווערט. וועגען ארייער, ווי וועגען אן אנטראפאלאגישען טיפ איז נישט מעגליך צו רעדען, ווייל אזא טיפ עקזיסטירט נישט, דער וויסענשאפט איז ער נישט בעוואוסט.

מאקס מילער האט, רעדענדיג וועגען „ארייער" געהאט אין זין נאר א פאלק, וואס רעדט אויף דער שפראך פון ארישער אפשטאמונג. אזוי ארום וועלען די בולגארען זיין ארייער, נישט קוקענדיג אויף זייער מאנגאלישער אפשטאמונג, ווייל זיי רעדען אויף א שפראך פון ארישער אפשטאמונג; די רוסען וועלען זיין ארייער, כאטש אין די איינוואוינער פון צפון־רוסלאנד פליסט פיניש בלוט און אין די דרומער איינוואוינער דאס בלוט פון כאזארען, טאטערן... די יודען זענען ארייער, ווייל זייער יודיש איז פון דייטשער אפשטאמונג;; די יודען, וועלכע רעדען שפאניאליש, זענען אויך ארייער, ווייל זייער שפראך איז פון ארישער אפשטאמונג, נאר שוין די תימנער יודען זענען נישט קיין ארייער... די סלאווען, וועלכע זענען פערטערקט געווארען, ווייל זיי האבען מיט דעם גלויבען אויך פערלאזט זייער שפראך, זענען שוין „נישט קיין ארייער".

„כ'האב שוין פיל מאל איבערגעחזרט, זאגט מאקס מילער, אז ווען איך בענוץ דעם טערמין „ארייער", מיין איך נישט דאס בלוט, נישט ביינער, נישט האר און שארבען, נאר מענשען, וואס רעדען אויף דער שפראך פון ארישער אפשטאמונג. דאס זעלבע מיין איך, ווען איך רעד וועגען אינדוסען, גריכען, רוימער, דייטשען, סלאווען.

בענוצענדיג זיך מיט דעם טערמין, זאגט ווייטער מאקס מילער, האב איך נישט אין זין אינגאנצען די אנאטאמישע בעזונדערהייטען פון די אינדוסען, דייטשען, גריכען אדער רוימער. דער בלויאויגיגער, העלהאריגער סקאנדינאווער קאן זיין דער זיגער אדער דער בעזיגטער; ער קאן אנגענומען די שפראך פון דעם שווארץ־האריגען, וואס האט איהם בעזיגט, אדער אומגעקעהרט. און ווען איך זאג „אינדוס", „גריך", „רוימער", „קעלט", „סקאנדינאווער" בעטייט איך דאס נאר לויט דער שפראך. אין דעם זין און נאר אין דעם זאג איך, אז דער טונקעל־הויטיגער אינדוס איז לויט דער שפראך אן עלטערער ארייער, ווי דער העל־הויטיגער סקאנדינאווער, ביי מיר איז אן עטנאלאג, וואס רעדט וועגען אריש בלוט, וועגען דער ארישער ראסע, וועגען ארישע אויגען און האר, זאגט ווייטער דער בערימטער פילאלאג פונקט אזא מין עם־הארץ, ווי א לינגוויסט, וואס וואלט זיך גענומען שרייבען ראסען־ווערטערביכער, אדער ראסען גראמאטיקעס.

אזוי ארום איז די גאנצע „לעהרע" אויף וועלכער היטלער באזירט זיין אנטיסעמיטיזם נאר א פועל־יוצא פון זיין עם־הארצ'ישקייט ענדיגט דער לעקטאר.

הערבי האט היטלער גענומען זיינע טעאריעס פון דער צווייטער האנט. טרייטשקע און טשעמבערלען, ווי אויך גענעראל פאן בערנהארד האבען גענומען זייער לעהרע ביי גראף יאזעף ארטור גאבינא. די אנגעזעהענע פאנגערמאניסטען האבען צוגעשניטען גאבינאס לעהרע צו זייער אנשויאונגען, היטלער האט ווי מעגליך פעראיינפאכט טרייטשקעס און טשעמבערלענס „תורה".

גראף גאבינא איז געווען, ווי בעוואוסט, א פראנצויז, א דיפלאמאט לויט דער פראפעסיע. גאבינא האט געדינט אין פערסיען און אין בראזיליען, נאכדעם, אין די זעכציגער יאהרען האט ער פערנומען א בעדייטענדען פאסטען אין דעם אויסערן־מיניסטעריום. ער האט א סך געשריבען וועגען קלין־שריפטען, וועגען דער געזיין אויס, וועגען די רעליגיעס פון די פעלקער אין מיטעל־אזיען און וועגען א פאלק, וואס איז דורכן גורל אליין בעשטימט צו הערשען. אין מיטען פון די פופציגער יאהרען פון נייגצעהנטען יאהרהונדערט האט גאבינא ארויסגעגעבען א גרויסע פיר־באנדיגע ארבייט: „וועגען דער נישט גלייכקייט פון די מענשליכע ראסעס". אין פראנקרייך האט די דאזיגע ארבייט באלד געהאט א דורכפאל. עס האט דאס קיינער נישט געלייענט, עס האט אויף דער ארבייט קיינער קיין אכט נישט געלעגט, כאטש זי האט בעגייסטערט טענ'ן און רענאנ'ן. די דאזיגע גאבינאס ארבייט האבען מיט יאהרען שפעטער אויפגעגראבען די פאנגערמאנער און די געמאכט פאר זייער עוואנגעליע. דער אינהאלט פון גאבינאס לעהרע וועלכע האט איצט בעגייסטערט היטלער'ן, איז פאלגענדע. די מענשליכע ראסען זענען נישט אלצאייגע, צו ערשט האבען אויף דער ערד געלעבט נאר דריי ראסעס: די ווייסע, שווארצע און געלע, זאגט גאבינא. אלס רעזולטאט פון צוזאמענמישונג פון די דאזיגע ראסעס איז געשאפען געווארען דאס, וואס ווערט אנגערופען די וועלט־געשיכטע. די ארישע, אדער ווייסע ראסע האט געדארפט מקריב זיין איהר ריינקייט, כדי אויסצופולען איהר מיסיע אויף דער ערד דאס ווייסט שאפען א אימפעריע, די מענשהייט בעזיצט נאר א דאנק דער ווייסער ראסע די ארייער אלע איהרע מאראלישע און מאטעריעלע עראבערונגען. אבער דאס צוזאמענמישען פון די ראסען האט סוף כל סוף געבראכט צו גלייכקייט און דאס האט אפגעשטעלט די ענטוויקלונג פון דער געשיכטע. לויט גאבינא איז דאס דאזיגע אומגליק געשעהען נאך דער רעוואלוציע פון 1848.

אין דער גאנצער וועלט איז געבליבען נאר איין ראסע, וואס שטעלט מיט זיך פאר דעם רעזידיוו פון ארישער קראפט, פון דעם ארישען גענאליטעט — דאס זענען די דייטשען. גראף גאבינא האט געמיינט אונטער דעם נישט די פרייסען, בייערען, נאר די אלטע דייטשע אריסטאקראטיע אין דייטשלאנד און אין פראנקרייך, וועלכע האט לויט דער מיינונג פון פראנצויזישען גראף, געהאט דאס רעכט צו קוקען אויף דער גאנצער איבעריגער מענשהייט (און אויף די דייטשען, א חוץ דער אריסטאקראטיע פערשטייט זיך, אויך) ווי אויף א נידריגער ראסע.

אט די דאזיגע טעאריע, נאר בעדייטענד פעראיינפאכט, האט איצט ארויסגעשטעלט היטלער אלס א נייע תורה. צוליב דער דאזיגער טעאריע האבען איצט צעהנדליגער טויזענדער מענשען, וועלכע האבען קיין שלעכטס קיינעם נישט געטאן, פערלוירען דאס ברויט און וואסער, יעדער, פערשטייט זיך, האט דאס רעכט אין דער פרעסע ארויסצוזאגען וואס פאר דאקטרינע ער וויל, מעג זי זיין אינגאנצען אומזיניג, אבער ווער האט געגעבען דאס רעכט אוועקצונעהמען דאס רעכט אויף לעבען ביי מענשען, וועלכע האבען נישט נאר קיין שלעכטס אין געגענטייל פיל גוטס געטאן, נאר צוליב משוגענע טעאריעס?

אין דעם זין האט פערענדיגט זיין אינטערעסאנטען פארטראג דער פראפעסאר, וועלכער האט אויף זיך אויסגעפרובט דעם ביטערען ביסען פון גלות, אהן א פאס־וואס, נאכדעם, ווי ער האט שטיל און רוהיג אפגעארבייט אויף זיין קאטעדרע אין דעם פראווינציעלער העלע העכער א פערטעל יאהרהונדערט.

—):O:(—

לאָדז 4 אָקט. 1933

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז 4 אָקט. 1933

פּונקט אַזוי...

קלאַנגען און אָפּקלאַנגען

פון לעאָ קעניג

דער איצטיגער באַציהערוישים אין דייטשלאַנד דערמאָנט אין איינער פון עדגאַר פאָ'ס פאַנטאַסטישע אָבער באמת שרעקליכע מעשהלעך:

אַ דאָקטאָר איז געגאַנגען בעזוכען זיינעם אַ פריינד, וועלכען ער האָט שוין יאָהרען לאַנג נישט געזעהען, זיין פריינד איז געווען אַ פסיכיאַטאָר, אַ דירעקטאָר פון אַ משוגעים־הויז, וועלכער האָט געהאַט אַן אייגענע אָריגינעלע טעאָריע ווי צו היילען זיינע פּאַציענטען, די משוגעים: ער האָט די משוגעים געוואָלט אויסהיילען פון זייער משוגעת'ן נישט בעקעמפענדיג זיי, נאָר נאָכגעבענדיג זיי צום ביישפּיל אַז איינעמס משוגעת איז אַז ער מיינט אַז ער איז אַ נאַפּאָלעאָן, האָט ער איהם שטענדיג אַדרעסירט ווי אַ נאַפּאָלעאָן, און נישט ווי אַ קליינעם וואָס ער איז אין דער אמת'ן געווען ביז ער איז משוגע געוואָרען.

אַן אַנדער משוגענער האָט זיך איינגערעדט אַז ער איז אַ פיש, לאָמיר זאָגען האָט ער איהם נאָכגעגעבען... אַ דריטענס משוגעת איז געווען אַז ער איז אַ חנוכה־דריידעל — אַלײַיט זיי זיך געוואונטשען ער זאָל זיין אַ חנוכה־דריידעל...

אַזוי אַרום האָט דער בעריהמטער פסיכיאַטאָר געמיינט אויסצוהיילען זיינע אומגליקליכע פּאַציענטען, שטיצענדיג זיך אַפּנים אויף דעם פסיכאָלאָגישען געזעץ, דאָס ווען מען וויל ביי מענשען צוגעהמען מיט געוואַלד אַן אידעע אָדער אַ איינגערעדעכץ, ווערען די לעצטע איהם אַלץ טייערער און ער וועט זיי בשום אופן נישט אָפּגעבען...

האָט ער דעריבער געוואָלט קורירען זיינע פּאַציענטען נאָכגעבענדיג זיי זייערע משוגעת'ן, כדי אָפּצושוואַכען זייער ווידערשטאַנד.

אָט צו דעם בעריהמטען פסיכיאַטאָר איז זיין פריינד דער דאָקטאָר געקומען אויף אַ בעזוך דער פסיכיאַטאָר האָט געוואוינט אין דעם משוגעים־הויז, מיט וועלכען ער האָט פערוואַלטעט לויט זיין בייער היילמעטאָדע, איז צו איהם, באַטירליך, זיין פריינד דער דאָקטאָר אַהין געקומען אויף אַ בעזוך.

דער דאָקטאָר האָט זיין פריינד, דעם גרויסען פסיכיאַטאָר שוין יאָהרען־לאַנג נישט געזעהען, אַזוי אַז ער איז נישט געווען זיכער, צי ער וועט איהם דערקענען....

קומט ער ענדליך צו דעם משוגעים־הויז פון וועלכען זיין פריינד איז געווען דער בעריהמטער דירעקטאָר. ער אַליין איז נישטאָ. ער דאַרף אָנקומען אין אַ טאָג צוויי אַרום (איך ציטיר ע'גאַר פאָ'ס ערצעהלונג על פי זכרון, און איך האָב זי געלייענט זעהר לאַנג צוריק) אָבער די אַנדערע דאָקטוירים און פערוואַלטער פונ'ם משוגעים־הויז נעמען איהם אויף גאָר פריינדליך. מען וויזט איהם אַלעס וואָס איז דאָרט פאַרהאַן צו זעהען, און אַלעס אַזוי גאַסט־פריינדליך, און ליבעסווירדיג.

בײַ די פערוואַלטונג און דאָקטוירים פערבעטען איהם ער זאָל מיט זיי עסען מיטאָג. און דער מאָלצייט איז אַ גרויסאַרטיגער מיט די בעסטע שפּייזען און וויינען.

און בשעת דער סעודה אַמוזירען זיי און אונטערהאַלטען זייער גאַסט מיט מעשיות וועגען זייערע פּאַציענטען און זייערע משוגעת'ן:

איין משוגענעם האָבען זיי וואָס גלויבט אַז ער איז אַ נאַפּאָלעאָן, און ער האַלט אין איין איינ־נעהמען די וועלט און צוטיילען זי. און ער געהט שטענדיג אַרום מיט זיין הוט אין דער בריט און מיט איין האַנט אונטער דער לאַץ — פונקט ווי נאַפּאָלעאָן — אָט אַזוי — אָט אַזוי...

אַן אַנדערער פון די גאַסטפריינדליכע פערוואַלטער פונ'ם משוגעים־הויז דערציילט דעם גאַסט פון דעם משוגענעם וואָס גלויבט אַז ער איז אַ פיש און גלויבט אַז ער שווימט און האַלט אין איין שלינגען וועמען ער טרעפט נאָר אָן — אָט אַזוי — אָט אַזוי...

און אַ דריטער פון די פערוואַלטער דערציילט פון אַ משוגענעם וועלכער האָט זיך איינגערעדט אַז ער איז אַ דריידעל און אַלע מאָל כאַפּט ער זיך אַרויף אויף אַ טיש און דרעהט זיך ווי אַ דריידעל — אָט אַזוי, — אָט אַזוי...

און אַזוי דערצעהלען זיי איהם דעם גאַסט, פון אַלע משוגעים אינ'ם הויז און אַלע זייערע משוגעת'ן און יעדעס מאָל ווען ס'קומט צום „אָט אַזוי" ווייזען זיי אַזוי קלאָר און בולט ווי אַזוי דער משוגענער ווייזט אַרויס זיין משוגעת.

דער וואָס דערצעהלט וועגען זייער נאַפּאָלעאָן דרעהט זיך אַרום ווי נאַפּאָלעאָן מיט דער הוט אין דער בריט און מיט דער האַנט אונטער אַ לאַץ, און ער קאָכט אַזאַ הנאה דערביי — און זיינע אויגען גליהען טאַקע ווי ביי אַ משוגענעם...

און דער וואָס דערצעהלט וועגען דעם משוגענעם וואָס זיין משוגעת איז אַז ער איז אַ פיש, וואַרפט זיך אויף דער ערד ווען ער קומט צום „אָט אַזוי", און הויבט אָן מאַכען מיט די הענט און פיס. ווי ער וואָלט טאַקע געשוואומען, און ער בייסט אויך יעדען ביי די פיס, און דער וואָס דערצעהלט פונ'ם משוגענעם, וואָס גלויבט, אַז ער איז אַ דריידעל, כאַפּט זיך טאַקע במחילה אַרויף אויפ'ן טיש און נעהמט זיך דרעהען ווי אַ דריידעל — אויפ'ן טיש צווישען טעלער און ווייןגלעזער.

און פונקט אַזוי קאָפּירען אַלע פערוואַלטער די אַלע משוגעים און משוגעת'ן פון וועלכע זיי דערצעהלען זייער גאַסט. דעם גאַסט, דעם דאָקטאָר, ווערט אַזוי גאָר אונהיימליך פון די אַלע [illegible] כע דערצעהלונגען. דער „נאַפּאָלעאָן" דרעהט זיך צו לאַנג אַרום ווי נאַפּאָלעאָן; דער „פיש" ליגט צו לאַנג אויף דער ערד און וואַרפט זיך ווי אַ פיש. און דאָס „דריידעל" דרעהט זיך אויפ'ן טיש און וויל זיך גאָר נישט, ווילט אויס, אָפּשטעלען.

און אַזוי אַלע פערוואַלטער און דאָקטוירים, וואָס דעמאָנסטרירען פאַר איהם אַלע משוגעים און זייערע משוגעת'ן...

און ביי אַלעמען ברענען בשעת מעשה אַזוי מאָדנע די אויגען...

דעם גאַסט דעם דאָקטאָר ווערט אַזוי גוט נישט היימליך. עס הויבט איהם שוין אָן באַנג טון, פאַרוואָס ער איז אַהער געקומען; עס קומט איהם שוין אַרויף אַ געדאַנק בעצייטענס זיך אָפּצוטראָגען פון דאַנען. דערהערט ער פּלוצלונג אַ קלאַפּען אונטער'ן פאָל... אַזאַ טויט קלאַפּען און דערשטיקטע געשרייען. און דאָס קלאַפּען און די געשרייען אונטער דער פאָדלאָגע ווערען אַלץ שטאַרקער און שאַרפער.

וואָס איז דאָס? — הויבט זיך אָן דער דאָקטאָר שטאַרק אונרוהיג נאָכפרעגען.

„אָט דאָס האָבען זיך מסתמא די משוגעים אין קעלער גענומען בונטעווען. דאָס איז גאָרנישט" — בערוהיגען איהם די נאַסט־פריינדליכע פערוואַל־טער.

אָבער דערביי ווערען זייערע אויגען נאָך גליהענדער און „נאַפּאָלעאָן" געהט אַרום און קאָמאַנ־דירט נאָך האַסטיגער און דער „פיש" צאַפּלט אויף דער ערד, און דאָס „דריידעל" דרעהט זיך אויפ'ן טיש. און אַזוי די אַנדערע...

ענדליך האָט דאָס קלאַפּען אויפגעהערט; די וואָס זענען געווען פערשפאַרט אין קעלער אונטער דער פאָדלאָגע האָבען זיך אַרויסגעריסען, געכאַפּ... איינגעריסען די „פערוואַלטער" און „דאָקטוירים"... פונ'ם אַנשטאַלט און זיי געבונדען, אנגעטון די משו... געים־העמדער און זיי אָפּגעפיהרט אין זייערע צע... לען....

דער בעריהמטער פסיכיאַטאָר וועלכער איז... געווען צווישען די, וואָס האָבען זיך אַרויסגעריסען פונ'ם קעלער, האָט דערקענט זיין פריינד דעם דאָק... טאָר, וועלכער איז געקומען צו איהם צוגאַסט, או... איז איצט גרייט געשטאַנען מבולבל און צומיש... גרייט אַליין אויך משוגע צו ווערען...

און ער האָט זיין פריינד בערוהיגט...

אַ נישט אַנגענעהמע קלייניגקייט איז געשעהן... מיינע פּאַציענטען — די וואָס דו האָסט געמיינ... אַז זיי זענען די דאָקטוירים און פערוואַלטער —... האָבען זיך צובונטעוועט, און מיר און אַלע מיינ... געהילפען פערשפּאַרט אין קעלער...

פערשטעהסט דאָך איצט, אַז זיי זענען געווע... די אמת'ע משוגעים....

אַ סך מאָל ווען איך לייען וועגען די איצטיג... הערשער פון דייטשלאַנד — וועגען אַ היטלער, אַ ג... רינג (וועלכער איז שוין אַגב, געווען אַמאָל אין... משוגעים־הויז) אַ געבעל, און נאָך אַ זעלכע „פער... האַנגער" — און ווען איך לייען וועגען זייער משו... בהלה־ווילדע שטיק און „שטוקעס" דערמאָהנט זיך מי... אָט די פאַנטאַסטישע מעשה פון עדגאַר עלען פּאָ... וואָס איך האָב דאָ איבערגעגעבען בקיצור און ע... פי זכרון...

אַזאַ פאַנטאַסטישע געשיכטע זאָל ווערען פער... ווירקליכט און נישט אין אַ אַנשטאַלט פון וואַהנזי... ניגע, נאָר אין אַ מלוכה פון אַ גרויס פאָלק -- דע... רויף האָט זיך קיינער נישט געקענט ריכטען....

אכן הדבר: דאָס לעבען איז פיל פאַנטאַסט... שער ווי אַ פאַנטאַזיע פון עדגאַר עלען פּאָ...

און שאַ... מען קלאַפּט שוין דאַכט זיך אין ד... קעלערס פון דייטשלאַנד — אָט באַלד וועלען ד... פערשפּאַרטע דייטשלאַנדס אמת'ע דאָקטוירים זי... בעפרייען פון די קאָנצענטראַציאָנס־לאַגערען או... דער איצטיגער משוגענער רעזשים אין דייטשלאַנ... וועט זיך ענדיגען....

אַ וואונדער נאָר צי די בעפרייטע אמת'ע דאָק... טוירים וועלען אויך להבא היילען זייערע משוגע... דורך דעם סיסטעם פון נאָכגעבען?

ר' שלמה אבן גבירול

היסטאָרישע ערצעהלונג

פון **אהרן מאַנספעלד**

קאַפּיטעל 8

דאָן פּעדראָ

די צוויי ריטער האָבען גוט געקענט דייער פּיהרער; זיי האָבען געקענט זיין שטאָלצען און מוטיגען כאַראַקטער, וועלכער וועט זיי בשום־אופן נישט פערשווייגען, וואָס זיי האָבען אויף אַזאַ קונציגען אופן אויסגענאַרט דאָס יודישע מיידעל, וועלכע ער האָט שוין בעטראַכט פאַר זיינע.

פון דעם האָבען זיי געוואוסט, אַזוי גוט ווי ס'איז זיי נישט פרעמד געווען זיינע אונגעהויערע ריזישע כוחות, מיט וועלכען ער האָט זיך אויסגעצייכענט און צוליב וואָס ער איז טאַקע אַלס זייער פיהרער אויסגעקליבען געוואָרען. און טאָמער קומט זיי אויס צו קעמפען מיט איהם וועלען זיי פערמשפט פון פריהער אויס צו אַ צעשמעטערנדע מפלה, וועלענדיג דאָס אויסמיידען האָבען זיי נאָך דיזעלבע נאַכט פערלאָזט די שטאָט קאָרדאָווא, מיט־נעהמענדיג, פערשטייט זיך, רחל'ן מיט זיך.

צומאָרגענס האָבען זיך שוין אַלע 3 געפונען אויף אַ שיף, וואָס געהט נאָך קאָנסטאַנטינאָפּאָל, וואוהין די צוויי ריטער האָבען זיך בדעה געהאַט צו בעזעצען, זייענדיג אין דער האָפנונג, אַז פונ־דאַנען וועט שוין זיכער יעדער זיין קיין שום ידיעה נישט אָנשפּאַרען צו זייער פיהרער.

— וואָס וועט ער זאָגען — האָט איינער געלאַכט צום צווייטען — ווען ער וועט זיך איבערצייגען אין דעם „שפּיצעל" וואָס מיר האָבען איהם אָפּגעטון ?

— וואָס ער וועט זאָגען? גאָרנישט וועט ער זאָגען. כאַריקרי וועט ער איבער זיך אויספיהרען.

— אָ! הלוואי קומט איהם אַזאַ געדאַנק אין קאָפּ אַריין! — האָט דער ערשטער אויסגעשריגען — דענסמאָל וואָלטען מיר כאַטש מיט'ן לעבען, און דער עיקר מיט דער יודישקע זיכער געווען! —

— און אויב נישט, האָסטו מורא? — האָט ער געפרעגט, מאַכענדיג זיך פאַר אַ העלד.

— מורא? — האָט איהם דער צווייטער אויך העלדיש געענטפערט — וואָס פאַלט דיר איין! אָבער אַלעמפאַלס וואָלט פאַר אונז גלייכער געווען, — האָט ער זיך געוויצעלט,— ווען ער וואָלט זיך צו זאַמען מיט אַלע אַמאָליגע גרויסע העלדען, אין האַ־דעם געפינען...

רחל האָט זיך צוגעהערט צו זייער געשפּרעך, און זי האָט שטום געשוויגען, זי האָט געהערט ווי אַזוי מען רעדט וועגען איהר, און אַ פייער האָט אין איהר האַרץ געברענט. זי האָט זיך אָבער בעהערשט און אַן אויסדרוק פון רעזיגנאַציע איז געווען אויסגעגאָסען אויף איהר פּנים. עס איז איהר שוין עפּעס, ווי אַלץ איינס געווען, וואָס ס'וועט מיט איהר געשעהן, זי האָט נישט געזעהען קיין עצה ווי אַזוי זי קאָן זיך פון דער דאָזיגער שרעקליכער לאַגע אַ־רויסראַטעווען, האָט זיך שוין נישט געריכט אויף וואָס ס'איז פאַר אַ הילף...

איז זי געזעסען און געטראַכט. איז געווען פערזונקען אין מחשבות נישט וועלענדיג וויסען, וואָס עס טוט זיך אַרום איהר. אין איהרע געדאַנקען איז זי איצט געווען אינדערהיים, אין דער שטאָט קאָר־דאָווא, פאַר איהרע אויגען האָבען געשוועבט איהר פאָטער און מוטער, זי האָט זיי געזעהען פער־טרויערטע פערזאָמעלטע, אַרומגיין איבער די שטו־בען, און געבראָכען די הענד, נישט וויסענדיג וואו ס'איז פערשוואונדען געוואָרען זייער איינציגע טאָכ־טער — דער איינציגער אינהאַלט אין זייער לעבען. דורך דער קורצער צייט, זינד ס'זענען פערלוירען איהרע שפּור'ען, זענען זיי אַזוי אַלט און גרוי, אַז זי דערקענט זיי נישט. זייערע פּנימער זענען מיט אויס־פערגעוועהנליכע טיפע קנייטשען צונויפגעצויגען געוואָ־רען,, אַז ס'בעפאַלט זי אַזש אַ שרעק. אַוועק די מנוחה און רוהיגקייט מיט וועלכע זייער הויז האָט זיך אויסגעצייכענט. זי זעהט זיי פערוואָגעלטע, נישט קענענדיג שלאָפען ביינאַכט און נישט געפינענדיג קיין רוה — בייטאָג.

עס ווילט זיך איהר וויינען, זי נויטיגט זיך אויסצוּוויינען, וואָלט איהר אפשר אַביסעל לייכטער געוואָרען די קוואַלען טרעהרען האָבען זיך גע־עפענט און ברויכען שטראָמענווייז גיסען, אָבער זי בעהערשט זיך. זי וויל נישט מיט איהרע טרעהרען אַרויסרופען מיטלייד, רחמנות, רחמנות ביי די צוויי ריטער, וועלכע זיצען נעבען איהר, קוקענדיג מיט זשעדנע אויגען אויף איהר גראַציעזער פיגור. זי קען זיך קיין אָרט נישט געפינען, עס איז איהר ענג. פילט זיך געפאַנגען ווי אַ געבונדענער שעפּס, וואָס ווערט צו דער שחיטה געפיהרט.

דאָן פּעדראָ, איינער פון די נישט גרויסע צאָהל מאַטראָזען, וואָס האָבען געפיהרט מיט דער שיף, האָט פון צייט צו צייט — אין די מינוטען וואָס ער האָט זיך אָפּגערוהט פון דער אַרבייט, און טיילמאָל בשעת דער אַרבייט — אָפּגעשטעלט זיין בליק אויף רחל'ן. דאָס דאָזיגע בעחנטע סעמיטישע מיידעל אין דער געזעלשאַפט פון אַזעלכע צוויי מענער, וואָס פּאַסען זיך בכלל נישט צו איהר, האָט צוגעצויגען זיין אויפמערקזאַמקייט. זיין אינסטינקט האָט איהם אונטערגעזאָגט, אַז דאָ שטעקט עפּעס אַ געהיימ־ניספולע געשיכטע, וואָס ער מוז פאַר יעדען פּרייז אויפהאַלטען.

און אַזאַ געלעגענהייט האָט זיך איהם טאַקע באַלד אונטערגערוקט.

ווען די נאַכט האָט צוגעשלאָגען, און די צוויי ריטער זענען מידע און פערמאַטערטע פערזינקען אין אַ טיפען שלאָף, האָט זיך דאָן פּעדראָ מיט קע־צישע טריט צוגעשאַרט אויף איהר נישט איבעריג געלעגער, נישט קענענדיג איינשלאָפען. מידע גלידער האָבען זיך גענויטיגט אין אַביסעל רוהע,, כדי זיך אָפּצופרישען; די אויגען האָבען זיך צום שלאָף פערמאַכט, אָבער שלאָפען האָט זי אויף קיין פאַל נישט געקענט. אַלץ וואָס זי האָט איבערגעלעבט איז איהר פאַר די אויגען געשטאַנען, מאַטערענדיג אומאויפהערליך.

זי האָט זיך דערשראָקען, ווען זי האָט פּלוצלונג דערזעהען פאַר זיך דעם מאַטראָס. ער האָט זי אָבער בערוהיגט. זיין אויפריכטיגער טאָן מיט וועלכען ער האָט גערעדט זיינע מילדע קלאָרע אויגען, מיט וועלכע ער האָט אויף איהר געקוקט, האָבען געהאָלפען ער זאָל איהר פולסטען צוטרוי גע־ווינען. זי איז אויך נאָכגעקומען זיין פערלאַנג און דערציילט, ווי אַזוי זי קומט אַהער אויף דער שיף, אין די געזעלשאַפט פון די צוויי מענער.

דאָן פּעדראַ האָט אויסגעהערט די דאָזיגע גע־שיכטע מיט גרויס שפּאַנונג. זיין גאַנצער דענקונגס אַפּאַראַט איז געווען קאָנצענטרירט אויסצוהערען פּרטים פון דער פּאַסירונג. ווען זי האָט געענדיגט און שטום פערשוויגען, האָט ער זיך אַ רגע פער־טראַכט און שפּעטער זיך אָנגערופען:

— איך וועל דיר העלפען! נאָר קום מיט מיר!!

רחל האָט זיך געקווענקעלט, האָט נישט גע־וואוסט, וואָס אויסצוּוועהלען, וואָס ס'איז פאַר איהר גלייכער, בלייבען דאָ, אָדער געהן מיט איהם.

—קלערה נישט, ווייל ס'קען ווערען שפּעט!

זי האָט איהם געפאָלגט. זיינע ווערטער זענען גע־ווען אַזוי אַרויסגענומען מיט אמת, אַז זי האָט געטון אַלץ וואָס ער האָט בעפוילען.

אין עטליכע מינוט אַרום האָבען זיך רחל מיט דאָן פּעדראָ געפינען אין אַ קליין הילצערן שיפעל, וואָס דאָן פּעדראָ האָט אָפּגעבונדען פון דער גרויסער שיף, די נאַכט איז געווען אַ פינסטערע, די לבנה האָט זיך זעלטען כּון אונטער די וואָלקענס געוויזען. דאָס שיפעל האָט זיך זיכער געגליטשט אויפ'ן וואַסער, יעדענפאַלס געפיהרט דורך די געניטע הענד, פון דאָן פּעדראָ, רחל האָט געשוויגען.

— פאַרוואָס שווייגסטו!? פאַרוואָס פרייסטו דיך נישט, וואָס דו ביזט פון די דאָזיגע רוצחישע הענט געראַטעוועט? — האָט ער זי געפרעגט.

— אפשר קען איך וויסען דיין נאָמען?—האָט ער נישט אָפּגעלאָזט כדי צו קענען פערפיהרען אַ שמועס — צי ווילסטו מיר זאָגען וועמענס טאָכטע... דו ביסט ?

— מיט'ן גרעסטען פערגעניגען! — האָט ז... אָנגעהויבען — מיין נאָמען איז רחל, די טאָכטע... פון יצחק מיגאַל.

— די דאָזיגע יודישע פאַמיליע איז מיר גאַנ... גוט בעקאַנט. צי ווילסטו אויך מיין נאָמען וויסען — האָט ער ווייטער געצויגען דעם פאָדעם פון גע... שפּרעך.

— אָ! גאַנץ זיכער, אַז איך וויל וויסען דיין נ... מען — האָט זי געזאָגט און אַ שמייכעל האָט זיך... אויף איהרע ליפען צושפּירט — אַוודאי וויל איך ווי... סען דעם נאָמען פון דעם, וואָס האָט מיך גערא... טעוועט — האָט זי צוגעלייגט כדי איהם איבערצו... צייגען אַז זי בעטראַכט איהם פאַר איהר רעטער... פון וועמענס הייט זי ערוואַרט נישט קיין שום... שלעכטס.

— איך הייס דאָן פּעדראַ, לאַנגיעהריגער מאַ... טראָס.

— דעם נאָמען וועל איך קיינמאָל נישט פער... געסען! אויף אייביג וועט ער מיר אין זכרון זיין... אויסגעקריצט! — האָט זי אויסגעשריגען.

ווען ס'האָט אָנגעהויבען גראָהען אויפ'ן טאָג, האָבען זיי צו אַ ברעג דערגרייכט, זיי זענען פון שיפעל אויסגעשטיגען, זעצענדיג זיך אויפ'ן גראָז... ביידע האָבען געשוויגען.

— צי וואָלסטו געוואָלט צו מיר געהערען, זיין מיינע? — האָט ער איבערגעריסען דאָס שווייגען, מאַכענדיג, אַ בעוועגונג, ווי ער וואָלט איהר גע־וואָלט אַרומנעהמען.

רחל האָט זיך צוריקגעצויגען, זי האָט פערביסען מיט די ליפען, און פון מויל האָט זיך אַרויס־געריסען אַן עטעטער:

— איך קען דאָך דיינע נישט זיין.

— פאַרוואָס ?

— ווייל איך בין אַ יודישע טאָכטער, און דו ביסט אַ מאַכמעדאַנער.

ער איז אַ ווײַלע שטעהן געבליבען, ווי ער וואָלט איבעראַשט געוואָרען מיט אַן אומגעריכטער זאַך.

— וועל איך ווערען אַ יוד — האָט ער האַלב [illegible] ער האָט זיך אַביסעל פערטראַכט.

— דו שפּאַסט דאָך, דאָן פּעדראָ! — האָט זי געשמייכעלט.

— און ווען איך זאָל נישט שפּאַסען? — איז ער נישט אָפּגעשטאַנען.

רחל האָט נישט געענטפערט.

(פאָרטזעצונג מיטוואָך)

סוכות

געדאַנקען און שטימונגען

פון א. ש. זאַקס

אַ פאָלק קען מען דערקענען לויט זיינע ימים טובים. אין דעם יום־טוב ענטפּלעקט זיך די נשמה־יתירה סיי פון דעם איינציגען מענשען, סיי פון אַ גאַנצען פאָלק, אין די געוועהנליכע וואָכעדיגע טעג איז דער מענש פערהאַוועט און פערשמאַיעט, די דאגות פרנסה בעדעקען דעם פנים מיט אַ שוואַרצען שלייער, דער אינעווייניגסטער מענש דרעהט זיך נישט אַרויס. אין אַ יום־טוב וואַרפט דער מענש אַראָפּ פון זיך נישט נאָר די אַרבייטס־קליידער, נאָר אויך די וואָכעדיגע זאָרג. די אויסערליכקייט און מען קען דעמאָלט גענוי אַריינקוקען אין זיין איבער־ליכער וועלט. אין דעם פינטעלע מענש, וואָס קען פערגליכען ווערען צו אַ קוויל, פון וואַנען עס ציהען זיך און וויקלען זיך פונאַנדער די פערשידענע גייסטיגע פערים.

ווילן מען וויסען דעם מהות, פון אַ פאָלק, זיין בארוף, זיין לעבענס־שטייגער, זיינע פרייד און ליידען, זיין שטרעבען, זיינע האָפענונגען און אידעאַלען, טאָ זאָל מען איהם זעהען אין זיינע רוהע־טעג אין זיינע ימים־טובים.

אַ יום־טוב איז ענטוועדער אַ מאָנומענט, צי אַ גרויסער שיינער פייערונג, וואָס האָט געהאַט אַ וויכטיגע בעדייטונג פאַר'ן לעבען פון פאָלק אין דער פערגאַנגענהייט,. אָדער אַן אָפּשפּיגלונג פון זיין לעבען אין דער געגענוואַרט.

די יודישע יום־טובים די שלש־רגלים, זענען בידע אינאיינעם פון איין זייט דערציילען זיי אונז אַ שיינעם, אַ גרויסען קאַפּיטעל געשיכטע פון דעם יודישען עבר. פון דער פערגאַנגענהייט; און פון דער צווייטער זייט שפּיגלען זיי אין זיך אָפּ די געגענוואַרטיגע אופנים פון לעבען. די פאָרמע ווי אַזוי עס קריסטאַליזירט דער לעבען היינט־צו־טאָג.

דער יום־טוב פסח איז אַן אָנדייטונג אַ מאָנומענט פון יציאת מצרים, פון דער צייט ווען יודען זענען אַרויס פון שקלאַפעריי און געוואָרען אַ פרייער פאָלק, פסח איז אין דער אייגענער צייט אַ יום־טוב פון פריהלינג, פון זריעה־צייט. שבועות איז אַ מאָנומענט פאַר מתן תורה, איז אָבער אויך אַ יום־טוב פון שניט־צייט, און מעהר ווי ביי פסח און שבועות זעהט זיך עס אַרויס ביים יום־טוב סוכות.

בסכת תשבו שבעת ימים... למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל, בהוציאי אותם מארץ מצרים (אין בידלעך זאָלט איהר זיצען זיבען טעג אום מען זאָל וויסען אַז אין ביידלער זענען די קינדער ישראל געזעסען ווען איך האָב זיי אַרויסגענומען פון מצרים), אַ זכרון אַן אָנדענקונג פאַר דער פערגאַנגענהייט,. דאָס איז איין אויפגאַבע פון סוכות. די צווייטע אויפגאַבע איז געווען פערבונדען מיט דעם לעבענסשטייגער וועלכע די יודען האָבען געפיהרט אין ארץ־ישראל.

באספכם את תבואת הארץ תחגו... שבעת ימים (ווען איהר וועט אַראָפּנעהמען די תבואות זאָלט איהר יום־טוב'ן זיבען טעג).

יודען זענען אין ארץ־ישראל פערצייטענס געווען ערד־אַרבייטער, פּאַרמערס. זיי האָבען געצויגען זייער חיונה דירעקט פון דער ערד. זייער עקזיסטענץ איז געווען אָפּהענגיג פון די נאַטור־קאַפּריזען וואָלקענס און זונשיין, רעגען און טוי די קרעפטען וועלכע האָבען געבראַכט גליק און אומגליק. זיי האָבען דעם לעבען ענטוועדער בעשיינט, אָדער פערמיאוסט. אין די נאַטור געווען גוט האָבען איהרע קרעפטען געווירקט אין צייט און אין מאָס. האָט מען געזעהען אַ גרויסע מזל־ברכה אין דער אַרבייט און מען האָט געדאַנקט און געלויבט דעם רבונו של עולם איז זי געווען שלעכט, האָט זיך די מוטער־ערד פערקשנט און איז נישט געווען באַרכיגיג, צו די מענשען־קינדער. האָט מען געוויינט און געקלאָגט.

די גליקליכסטע צייט פון יאָהר איז געווען דעמאָלט ווען מען האָט שוין געהאַט די לעבענס־מיטלען אויפ'ן גאַנצען יאָהר אונטערן דאַך. ווען מען איז געווען זיכער, אַז אויף אַ גרויסער צייט איז מ'ען פערזאָרגט מיט חיונה און די נאַטור־קרעפטען, וועלען נישט קענען אַזוי געוועלטיגען מיט'ן לעבען און געזונט פון די מענשען.

אין אַזעלכע טעג איז פריילעך אויפ'ן האַרצען, מען פיהלט זיך פריי, אומאָפּהענגיג און מ'מאַכט יום־טוב, אַלע פעלקער, וואָס האָבען זיך בעשעפטיגט מיט לאַנד־אַרבייט, האָבען נאָך דער ערנטע נאָכ'ן שניט געמאַכט אַ יום־טוב, מען האָט געטאַנצט און געזונגען און זיך משמח געווען אונטערן פרייען הימעל.

ער היום הערשט דער מנהג ביי אַ סך פעלקער. די גאַרבען זענען אַ אונטער־געפיהרט פון פעלד די ליגען שוין אין זייערע שייערן, קיין דונער און קיין בליץ, קיין ווינט און קיין האָגעל קען די שוין נישט שעדיגען, נישטאָ קיין דאגות חיונה, עס איז דעמאָלט יום־טובדיג אויף דער נשמה.

סוכות איז דער חג האסיף, דער ערנטע־פעסט ער איז דער פריילעכסטער יום־טוב, דער יום־טוב פון זיכערקייט, ווען מען פיהלט זיך בעפרייט און אומאָפּהענגיג פון דער נאַטורס ביזען ווילען.

אַלס אַ נאַטור־יום־טוב וואָס איז פערבונדען מיט דעם אַרונטערנעהמען די תבואות פון די פעלדער און די פירות פון די גערטנער, ווערט סוכות געפייערט מיט די שענסטע פלאַנצונגען פון דעם לאַנד, וואו מיר האָבען אַמאָל געלעבט און געאַרבייט.

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ד' אלהיכם.

אַ מהודר'דיגער אתרוג אַ גרינער לולב (אַ פאַלמען־צווייג) הדסים (מירטען) — אַלץ שיינע יונגע, געזונטע פלאַנצען, פון וועלכע עס שפריצט פרישקייט, נאַטירליכקייט, יוגענד און לעבען.

די נאַטירליכקייט פון לעבען פאָדערט אַז איהר יום־טוב זאָל ווערען געפייערט מיט די מתנות פון דער נאַטור.

דער אתרוג־גוקאַס איז פערבונדען מיט דער צייט ווען יעדער יוד איז זיך געזעסען רוהיג, „אונטער זיין פייגענבוים", די סוכה — מיט דער צייט ווען דער יוד איז געווען אַ וואַנדערער, אַ נע־ונדניק. אָהן אַ היים, דער אתרוג איז אַן אָנדענקונג פון דעם אַמאָליגען רוהיגען, זיכערען נאַטור־לעבען. די סוכה — פון דער אומזיכערקייט פון דער אומרוהיגקייט, פון דער אומנאַטירליכקייט.

די סוכה איז די אמתע דירה פון דעם „לופט-יודען, וואָס ווערט געטריבען און געיאָגט און וויס קיינמאָל נישט, וואו ער וועט זיין מאָרגען, און נאָך ווייניגער וואוהין ער וועט מגולגל ווערען איבער מאָרגען.

סוכות פאַלט אויס אין האַרבסט. ווען די נאַטור איז געוועהנליך אַנגעבלאָזען, פערברוגזט, דער הימעל — אומפריינטליך, גרוי, די ערד — בלאָטיג, צעקראָכען, אָבער נישט געקוקט אויף דעם איז סוכות ביי דעם יודען די פריילעכסטע וואָך פון יאָהר דער זמן שמחתנו, שיינע, ליכטיגע טעג, גוטע בעקוועמע דירות מיט יודישע שמחות, דענען נישט קיין פאָר בגדים. זיי זענען נישט צוגעפּאַסט איינע צו די אַנדערע. אָרעמקייט, דחקות, קבצנות -- אָט וואָס דער יוד פיהלט אַז ער לעבט.

עס איז אין דער ליטעראַטור נישט איינמאָל אַנגעוויזען געוואָרען ווי אַזוי די פריילעכסטע יודישע ניגונים קענען זיך נישט בעגיין אָהן אַ'אוי, אָהן אַ זיפץ און אָהן אַ קרעכץ. יודישע הוליאַנקעס אין ליכטיגע, וואַרימע און הרחבותדיגע הייזער, שיקט זיך עפּעס נישט. גייט טאַקע דער יוד מיט גרויס חשק אין דעם זמן שמחתנו, אין דער צייט פון חדוה, אַוועק אין אַ סוכה, ווייל די געפינט זיך אין אַ גרויסער האַרמאָניע מיט זיינע אַמאָליגע און איצטיגע לעבענס־בעדינגונגען.

דער יוד איז אַנ'עקשן און ווערט נישט מיטגעריסען מיט די שטימונגען וועלכע הערשען אַרום איהם. ער לעבט זיך מיט זיין אייגענעם איבערליכען לעבען, וואָס איז גאַנץ אָפט דער היפך פון דער דרויסענדיגער וועלט. ער וויינט ווען אַלע אַרום איהם לאַכען, און לאַכט ווען אַלע אַרום וויינען, די אינעווייניגסטע וועלט, אָט די וועלט, וואָס געפינט זיך אין די טיפסטע טיפענישען פון זיין נשמה, פון זיין גייסטיגען איך, איז ביי דעם יודען שטאַרק אַרומגעצוימט און בעשיצט קעגען די אויסערליכע כוחות. און דווקא אין די פערכמורעטע, לאַנגווייליגע, גרויסע אָסיען־טעג, איז איהם פריילעך אויפ'ן האַרצען, ווען אַלע בראָדשענען און זינקען אין די בלאָטעס, הויבט זיך איהם די פיס צו גיין אַ קאַראַהאָד אין די קאַלטע, נאַסע וועטערען פראַוועט ער שמחת בית השואבה.

—=):0:(=—

דער „אורח" אין סוכה...

דערצעהלט פון אַ סוכה'לאָזען יוד

פון י. אַבערזשאַנעק

— ווער איך בין?

— אַ יוד בין איך.

— ווי איך הייס?

— משה איז מיין נאָמען !

משה, דער דאַכלאָזער, דער היימלאָזער, דער געלדלאָזער. דער פרנסהלאָזער, דער ברויטלאָזער, דער שטיוועל־לאָזער, דער מלבושלאָזער — נאָר נישט קיין קינדער־לאָזער...

ווי איהר קוקט מיך אָן האָב איך אַמאָל אַ היים געהאַט, אַנ'אייגענעם בנין געהאַט, געווען אַ שעה נאָר בעל־הבית פאַר זיך. אַנ'אייגענע בעל־הבתישקייט געהאַט, האָב נישט געהאַט קיין נאָכקוקערס און קיין דעה זאָגערס. כ'האָב נישט געדאַרפט לעקען דעם ווירט, נישט חנפענען דעם „זשאַנדצע", און נישט ציטערען פאַר דעם ווירטס צעבאַלעוועטע זוהנדלעך.

איך האָב אַנ'אייגענע סוכה געהאַט, אַ יאָהר סוכה, אַ פאַלאַץ, מאַסיוו געבויט, מיט ווענד, מיט אַ דאַך, מיט שמעקעדיגען סכך, בעדעקט, מיין סוכה איז געווען פעסט און שטאַרק, און האָב נישט מורא געהאַט אַז אַ ליאַדע ווינטעל וועט זי איינוואַרפען.

אין מיין סוכה האָט מיר נישט געפעהלט פון כל טוב. בין געזעסען ביי מיין אייגענעם טיש און געגעסען מיין אייגען ברויט צו דער זעט, רוהיג און זיכער בין איך מיר אין מיין יאָהר־סוכה געזעסען — איך בין געווען דער בעל־הבית.

— וואו איז מיין סוכה ?

— מ'האָט זי צעגנבעט: איינער האָט גענומען די ווענד, אַ צווייטער — די טיר. אַ דריטער — די פאָדלאָגע. דער פערטער — דעם סכך. יעדער האָט געכאַפּט אַ ברעטעל און איך בין געבליבען אָהן סוכה — אַ סוכהלאָזער. איך בין אַנ'אורח אין אַ פרעמדער סוכה!...

שייך צו זאָגען: אין אַ פרעמדער סוכה! קיין פרעמדע איז עס נישט — ס'איז מיין ווירט'ס סוכה.

און וויסען דאַרפט איהר אַז מיין ווירט איז נאָך נישט פון די ערגסטע — כ'האָב שוין געהאַט ערגערע בעל־הבתים, איין חסרון האָט ער נאָר, וואָס ער האָט שיטערע פינגער: וויפיל כ'גיב איהם, האָט ער ווייניג, זעהט ער אַז כ'גיב איהם „ז'דאָלו", וויל ער „ז'גורי", גיב איך איהם שוין „ז'גורי", געפינט ער פערשידענע צוטשעפּעכצען: דאָ וויל ער „קליאַמקאָווע", „קראַנאַ'וע", „פּיאַנטקאָווע", „ווינדקאָוע" — יעדען מאָנטאָג און דאָנערשטאָג אַנ'אַנדערע צוואָנג.

און אפשר מיינט איהר, אַז ער איז אַ שלעכטער? אַז ער איז ווי אַנדערע ווירטסלייט, וואָס באַלד וואַרפען זיי? האָט איהר אַ טעות! מיין ווירט איז אַנ'אידעלער מענש: ער וואַרפט נישט. ער וואַרט מ'זאָל זיך אַליין וואַרפען... מיין ווירט איז אַ דזשענטעלמען. אייביג מיט אַ שמייכעלע אויף די ליפּען. איז זיס ווי האָניג. רעדט שטיל און כעסט זיך נישט — אַ וואוילער מענש מיין ווירט!

זיין איינציגער חסרון איז „חסרון כיס", וואָס אייביג פעהלט איהם 99 גראָשען צום זלאָטי, און ווען מ'קוקט איהם אָן זאָגט ער „דאַיוואַי"!...

— פרעג איך איהם: פאַניע ווירט, וואו טוט איהר אַהין דאָס גאַנצע דירה־געלד? וואָס טוט איהר מיט דעם קליאַמקאָווע, קראַנאַ'וע, פּיאָנטקאָווע, און ווינדקאָוע? — עפּעס זענט איהר דאָך אַ לעכערדיגער זאַק אָהן אַ דנאָ? איהר זענט דאָך אַ גאַנץ שיינער בעל־פרנסה אָן עין־הרע? טאָ פאַר וואָס זענט איהר אייביג אַזוי „גאָלע"? ...

ענטפערט ער: רעמאָנט! דאָ איז דער דאַך נישט אין אָרדנונג. דאָ „רויכערט" זיך עגען צושטאַרק אַ קוימען. דאָ ווערט פערמאַכט אַ „צוק", דאָ דאַרף מען מאַכען אַ כילטער, ווייל עפּעס „שפּירט זיך", נישט קיין בעטעמטער ריח פון שכנס הויף.....

און אַ „זשאַנדצע" האָט מיין ווירט, גאָר אַ אַ וואַוזשנע כלי. זעהר אַנ'„ענערגיטשנע". ער פּוילט זיך נישט קיין גאַנג: ער קומט ביטאָג, ביינאַכט, שבת און יום־טוב און ווען נישט? נישט וואו נישט געווען, קומט ער צו מיר צו גאַסט, און דערביי האָט ער אַ טבע צו קוקען אין די טעפּלעך און האָט ליב צו פערזוכען און דערביי איז ער נישט „ווינבערדנע"— ער „פערזוכט" פון וואָס ער טרעפט, און טאָמער זאָגט מען איהם: פאַניע זשאַנדצע, וואָס איז דאָס ס'אַרע „זוויטשיי" ביי אייך צו קריכען אין פרעמדע טעפּלעך, ווערט ער מלא רציחה און ענטפערט:

— איך בין דאָך דער „זשאַנדצע"!..

נו גיה הייב אָן מיט אַ זשאַנדצע, אַז טאָמער עפּעס דרעהט ער אייך אַראָפּ דעם קאָפּ אָדער ער גיט אייך נישט דעם שליסעל פון בוידעם.

אָבער דאָס ערגסטע איז מיט דער סוכה. די ערגסטע זאַך איז צו עסען מיט מיין ווירט אין איין סוכה. זעהט ער אַז מ'גיט מיר אַ שטיקעל פיש, ווערט ער אין כעס און קריצט מיט די ציין, — אַהאַ, פיש עסט דו גאָר? אויב דו עסט נאָך פיש, ווערסטו שוין ביי מיר טאַפּען אַ וואַנד.

זעהט ער מיך עסען אַ שטיקעל פליש, שלינגט ער עס איין מיט די אויגען, און טאָמער זעהט ער נאָך קאָמפּאָט, איז הימעל עפען דיך. דערפיהל איך מיין ווירטס בליק, בלייבט מיר דער ביסען שטעקען אין האַלז. ביי יעדען ביס ווינשט ער מיר: אַ גוטען אַפּעטיט, און אין זינע זאָגט ער: —דערשטיקט און דערוואָרגען זאָל ער ווערען — אָט אַזאַ מענטשעל איז מיין ווירט: אין די אויגען איז מיט אייך קוצענע מוצענע און אונטער די אויגען וויל ער אייך דערטרינקען אין אַ גלאָז וואַסער...

נישט קוקענדיג אויף אַלע זיינע חסרונות, האָב איך איהם דאָך זעהר ליב, ווייל ער איז אַ „נאַש בראַט", אַ גוטער ברודער, בפרט ווען ס'האַנדעלט זיך ווענען געלד־זאַכען.

מיט עטליכע טעג צוריק זאָגט ער צו מיר:

— גוט מאָרגען, ר' משה!

און אַז מיין ווירט זאָגט, גוט מאָרגען ר' משה, זאָגט ער עס נישט סתם אַזוי אין דער וועלט אַריין — ער איז עפּעס אויסען דערמיט.

פרעג איך איהם: וואָס וועט איהר זאָגען עפּעס גוטעס ?

ענטפערט ער: בע, מע, סתם אַזוי... געקומען זעהען וואָס איהר מאַכט.

— אַ דאַנק זאָג איך, און וואָס הערט זיך עפּיס ביי אייך, פאַניע ווירט.

דאָ איז מיין ווירט אַרויס מיט לשון:

— איהר ווייסט דאָך ר' משה, איהר וואוינט שוין ביי מיר אַזויפיל יאָהר, די גאַנצע צייט האָב איך אייך בעשיצט און געשיצט. כ'היט אייך אָפּ ווי אַן אויג אין קאָפּ, ס'זאָל אייך חלילה קיין ביין נישט געשעהען. אַנדערע ווירטסלייט יאָגען און פּלאָגען די לאָקאַטאָרען און איך בין צו אייך גוט און לייטזעליג, און וואָס ס'איך נישט פאַר דיין גליק און וואוילע?..

— אָבער וועגען וואָס זאָגט איהר דאָס? — האָב איך נישט פערשטאַנען מיין ווירטס פּלוצימדיגע ליבעס־ערקלערונג.

— איך בין אויף צרות, ר' משה, האָט זיך מיין ווירט פאַר מיר מתודה געווען. איהר מוזט מיר העלפען!

— וואָס איז געשעהען? — האָב איך מיין ווירט געפרעגט.

— אַ רינע איז מיר קאַליע געוואָרען.

— אַ רינע? וואָס איז מיט דער רינע?

— ס'רינט מעהר אַרויס ווי אַריין...

— נו, דאָס איז דאָך אַ קלייניגקייט — וואָס קאָסט אַ רינע?

— די רינע אַליין איז גאָרנישט, האָט מיין ווירט מיר ערקלערט: אַז מ'ריהרט אַ רינע, רייסט זיך מיט אַ שטיק פּאַפּע פון דאַך, געהט מען רעפערירען די פּאַפּע רייסט זיך. מיט איין בעלקע, געהט מען לעגען אַ נייע בעלקע רייסט זיך אָפּ אַ ציגעל, און ריהרט מען אַ ציגעל פאַלט איין אַ וואַנד — פערשטאַנען?

— נו, און וואָס פערלאַנגט איהר פון מיר, פאַניע ווירט?

— אַ הלוואָהלע — האָט דער ווירט געענטפערט. אויף אייך ר' משה ליגט אַ חוב מיר צו געבען אַ הלוואָה, ווייל נאָר איהר ווייסט, וואָס דאָס הייסט אַ גמילת־חסד אין אַ נויט.

אַז איך האָב אַ קוק געגעבען אויף מיין ווירטס רחמנות־פּנים איז מיר ווייך געוואָרען ביים האַרץ....

אָבער וואָס טוט מען? פון וואַנען נעהמט מען געלד? איך בין דאָך אַליין אויף געהאַקטע צרות? איך האָב דאָך אַליין נישט קיין גראָשען ביי דער נשמה. על פי יושר וואָלט איך דאָך אַליין געדאַרפט אַ גמילת חסד, אויף יום־טוב!

אָבער וואָס העלפט דאָס טראַכטען אַז מיין ווירט איז אַנ'עת־צרה, טאָר מען קיין קשיות נישט פרעגען, האָב איך פערזעצט דעם חנוכה־לייכטער און די בשמים־ביקס און מיין ווירט געגעבען אַ גמילת־חסד.

איצט גלויב איך, נאָך דעם גמילת חסד וועל איך אפשר האָבען אַ פרעה?! כ'קען סוכות און מיין ווירט וועט מיר נישט אַזוי שטאַרק קוקען אין טעלער אַריין....

אושפיזין

פון ל. מלאך

רב בנימין איז געווען
בלויז איין־איינציגער גביר אין שטעטעל.
אַלע אַנדערע קבצנים
וועלכע האָבען איהם געדינט:
אין די וועלדער — האָלץ צו מעסטען,
אין „גאָדשעלניעס" — בראַנפען קאָכען,
אין „גאַרבאַרניעס" — פעלען ווייקען,
אַלע האָבען פון בנימין
דיער שטיקעל ברויט געצויגען
און בנימין האָט געוועלטיגט
איבער אַלעמען און אַלעם.
ר'איז אין שוהל צום לעצט געקומען
און צום ערשט אַרויסגעגאַנגען.

רב בנימין איז געוועזען
אַ „בעל־צדקה" וועה און ביטער
אָבער איז געוועזען יענעם,
וועלכער האָט געדאַרפט, חלילה,
צו בנימינען אָנקומען.
אַז ער האָט געגעבען צדקה
האָט ער עס געטון בפרהסיה
אַז די גאַנצע שטאָט זאָל וויסען,
אַלע יודען זאָלען זעהען:
— איך, בנימין, גביר פון שטעטעל,
שענק אַ גאַנצען האַלבען רובעל
צו דעם גרויסען תלמיד חכם!

יעדען טאָג פון חודש אלול
פלעגט בנימין צדקה טיילען
פלעגען אָרימעלייט פערזאַמלען,
זיך פאַר איהם מבזה מאַכען,
בוקען זיך און דרייען, בויגען.
ווי מען בוקט זיך פאַר אַ „טוליע",
און ער פלעגט נדבות וואַרפען
יענעם גלייך אַריין אין פנים
אַז ער פלעגט מיט בלוט זיך וואַשע

קיינער נישט, אַ חוץ בנימין,
האָט געטאָרט- נדבות געבען,
גלייך ווי ער אַליין נאָר איינע
האַלט אַ „מאָנאָפּאָל" געהאַט —
און אַז צדקה — זיין חזקה
קיינער האָט דאַרויף קיין הכשר....

אַז ער נעהמט די פעטע עליות?
מילא, קען מען זיך נישט העלפען.
אַז ער האַלט די שטאָט אין מורא?
מילא. קען מען גאָר נישט זאָגען.
אָבער ווי קען ער פערזעהען,
ס'זאָל אַ יוד אַ מצווה האָבען,
און אַמאָל אַ פרוטה געבען?
דאָס איז שוין נישט אויסצוהאַלטען.

האָט אַמאָל זיך רב בנימין
גאָר דערוואוסט: אַ יוד פון שטעטעל
האָט אַן אָרימאַן געגעבען
אָנצוטען — אַ געלעגער
האָט ער באַלד דעם יוד גערופען
און געזאָגט: „אַז אויב דו קאָנסט זיך
גאָר פערגינען צדקה טיילען,
איז עס דאָך אַ גוטער סימן:
דו בענעמסט מיין גאַנץ עשירות
דו בעגנבעסט מיך אינגאַנצען...
קאָנסט מעהר ביי מיר נישט דינען,
און איך זאָג דיר פון דער שטעל אָפּ".

איז דער יוד — נער בעל צדקה
ווי געבליבען אויפ'ן וואַסער,
און דאָ געהט דער יום־טוב סוכות,
און דאָ רוקט זיך אָן דער ווינטער;
ער אַליין וועט נאָך חלילה,
דאַרפען אָנקומען צו מענשען.

און אָט איז דער יום טוב סוכות.

קיינעמס סוכה טאָר נישט זיין
שענער ווי בנימינס סוכה.
איז בנימינס סוכה טאַקע
ווי אַ פּאַלאַץ פון אַ מלך.
אַלע טייערע דיוואַנען
אַדש פון טערק אַהער געבראַכט דאָ
אַלע טייערע וואַזאָנען
אַדש פון ארץ ישראל.
און די זילבערנע מנורות
און די פינקעלדיגע בעכערס
און דאָס שעהנע בני בית,
אויסגעצירט אין גאָלד און דימענט,
אָנגעטון אין זייד און אַטלעס.
זיצען אין דער שעהנער סוכה
און פון געגענד גאַנץ אַרום,
קומען אורחים צו בנימין,
זיצען מיט איהם אין דער סוכה.
און ער גרויסט זיך און בערימט זיך
ער איז זוכה אַז די אורחים,
וועלען אין דער וועלט צוטראָגען
וויפיל גרויס ס'איז זיין עשירות...
— — — — — — —

און אין צווייטען עק פון שטעטעל
וואו עס וואוינט דער יוד, דער זעלבער
וואָס בנימין האָט געהייסען
אַרויסוואַרפען פון פרנסה
שטעהט אויך דאָרט געמאַכט אַ סוכה —
עטליכע צעפוילטע ברעטלעך
אָנשטאָט סכך — אַביסעל צווייגלעך.
אָנשטאָט וויין אויף קידוש — וואַסע.
אָנשטאָט יום־טובדיגע מאַכלים —
עטליכע געקאָכטע בולבעס,
און אַ שטיקעל ברויט פאַר יוצא.

און זיין בני בית, נעבעך,
איינגעהילט אין אַלטע שמאַטעס
איינגעפינסטערט פון די דאַגען,
וואַרגען זיך מיט שטילע טרעהרען.

פלוצלונג, עפעס רודערט זיך אין שטעטעל
ס'איז אַ בויד אין מאַרק געקומען.
און אין בויד דאָרט זיצען יודען.
ברייטע בערד און ווייסע שטערנס,
אויגען פינקעלדיגע ליבע.
שטעלען זיי זיך ביים בית המדרש.
איינער שפרינגט אַראָפּ און שרייט אויס:
„געלויבט איז דער וואָס איבער אונז,
מיר זענען צו דער צייט געקומען!"
ווערט אַ גערודער אינ'ם שטעטעל:
סוחרים זענען אָנגעקומען,
מוזען יום טוב אין דעם שטעטעל.
אין דער פרעמד דאָ נעבעך, האַלטען.
ווייל דעם שליאַך צו זייער היים,
האָבען זיי אין וועג פערלוירען.
נאָר אַזוי ווי יודען זענען
אומעטום ב"ה אַלץ יודען,
האָט דער נגיד רב בנימין
זיך אַליין מטריח געוועזען,
(ס'זענען דאָך נישט קיין קבצנים,
נאָר מסתמא נאָר גבירים...)
און צו זייער בויד געגאַנגען.
די געוואָלט צו זיך פערבעטען.
נאָר מיט חידוש בלייבט בנימין
און מיט איהם די־שטויגען אַלע,
וואָס די יודען אין דער בויד,
מיט אַזעלכע הדרת־פנימער,
פרעגען נאָך זיך אָט צום יוד'ליק,
אָט דעם קאַבצעניאַק, וואָס האָט ניש
אַ כזית פאַר זיין סעודה,

אָט דער־זעלבער וואָס בנימין,
האָט איהם פון דער שטעטעל אָ אַ־פּען,
ווייל ער האָט אַמאָל געגעבען
אַ נדבה צו אַן'אָביון...
— — — — — — —

ביי בנימין איז דער יום טוב
נעבען, גאָר צעשטערט געוואָרען,
ס'האָט דער כעס אין איהם געצונדען,
ס'האָט דער שטאָלץ אין איהם געפלאַקערט.

* * *

נאָר אין שטעטעל האָט מען וואונדער
אָנדערצעהלט זיך פון די אורחים.
ווי זיי האָבען געבראַכט דאָס
טייערע מתנות, גרויסע
ווי זיי האָבען מיט געהאַט דאָס
פו'גם שענסטען בידן בעסטען;
ווי אַ גאַנצען יום טוב האָבען
נישט געוואָלט אַרויס זיך ריהרען,
נאָר געטיילט און נאָר געגעבען.
זיי אַליין געווען אַ מנין,
צווישען זיי געווען אַ חזן,
נאָר געטאַנצט און נאָר געזונגען,
און מיט זיך געהאַט אַ ספר.
און די סוכה ביי דעם יודען
איז גאָר אַזוי גרויס געוואָרען,
איז גאָר אַזוי שעהן געוואָרען,

ערשט גאָר העט נאָך שמחת תורה
די אורחים זענען זיך צעפאָהרען.
האָט דער יוד געזעהען: פערגעסען
האָבען זיי אַ גרויס פערמעגען,
גאָלד און זילבער, איידעל־שטיינער...
האָט דער יוד זיך מצער געווען,
ווייל ער ווייסט נישט ווער זיי זענען
וואוהין דאָס אָפּצושיקען,
איז ער זיך געווען מישב
און געפאָהרען צו דעם רבין,
זיך מיט איהם אַ עצה האַלטען.

אויסגעהערט די גאַנצע מעשה
האָט דער רבי שטיל געענטפערט:
געה, פערבויך, ס'איז דיין עשירות!
האָסט געהאַט אַ גרויסע זכיה;
ס'האָבען זיך צו דיר באַוויזען
נישט קיין אורחים, נאָר די אושפיזין!...

דינא און בערטא

ערצעהלונג
פון פראַנצויזישען

פון נ. פערלמאַן

— בערטאַ, זינאַ, איהר זענט שוין פאַרטיג? עס איז האַלב נאָך צעהן! שוין איבער אַ שעה, אַז איך וואַרט אויף אייך!

מיט אַ כלומרשט־בייזליכער שטימע האָט לעאָן גילדער אויסגעשריען די ווערטער איבערן גאַנצען הויז, שטעהענדיג פאַר דער אָפענער טיר פון זאַל, וואו ער האָט געהאַט געוואַרט „שוין אַריבער אַ שעה צייט", דאָס הייסט, אַרום אַ צעהן־פופצעהן מינוט.

ער איז אין דער אמת'ן גאָרנישט געווען אומגעדולדיג, בערטאַ און זינאַ האָבען איהם שוין געהאַט אויסגעלערענט צו וואַרטען, דערצו האָט ער זיי צופיל ליב געהאַט, אַז ער זאָל זיי גאָר קענען אַמאָל אַרויסווייזען אַ קרומע מינע. דאָך האָט ער באַלד ווידער אויסגעשריגען, קלאַפענדיג לייכט מיטן שטעקען אין דער טיר:

— נו, איהר וועט דאָרט אַמאָל פאַרטיג ווערען?

— יאָ, יאָ, מיר געהען שוין! — האָבען פון אַ ווייטען צימער איהם אָפּגעענטפערט אויפאַמאָל צוויי קלאָרע שטימען.

בערטאַ און זינאַ האָבען זיך בעוויזען, צוויי יונגע, שעהנע פרויען, אין טיף־אויסגעבלייזטע אָוונט־קליידער,ביידע הויך און שלאַנק, ביידע טונקעלע, געשווירען און פריזירט אויפ'ן זעלבען שטייגער, מיט דעליקאַט־געפאַרבטע פנימער.

פרעמדע מענשען, וואָס האָבען זיי געטראָפען צוזאַמען אין טעאַטער, אין געזעלשאַפט, האָבען זיי אָנגענומען פאַר צוויי שוועסטער, און ווען גילדער איז געווען מיט זיי, פאַר זיינע טעכטער.. בערטאַ איז געווען גילדערס פרוי און זינאַ זייער טאָכטער, מען האָט עס אָבער בעדאַרפט וויסען, די מוטער און די טאָכטער האָבען אויסגעזעהען כמעט פון דעם זעלבען עלטער, ביידע האָבען זיך כמעט אַלץ איינס געקליידעט, האָבען ליב געהאַט דיזעלבע פערגוויגונגען, האָבען געטאַנצט מיט'ן זעלבען ברען, און ביידע זענען זיי געווען גענוג קאָקעטיש צו געפינען פערגעניגען אין דער אויפמערקזאַמקייט פון יונגעלייט, אין דעם לייכטען פלירט, וואָס זיי האָבען זיך אָפט מאָל ערלויבט, אָבער מיט אַ מאָס.

אַזוי ווי זינאַ איז שוין געווען אַ דערוואַקסען מיידעל, זענען מוטער און טאָכטער כמעט שטענדיג אויסגעגאַנגען צוזאַמען, פערבונדען דורך אַן ענגער פריינדשאַפט, וואָס ביידע האָבען פון איהר שטאַרק הנאה געהאַט,

— איהר רעכענט לאַנג צו פערבלייבען ביי די לעמפערטס? — האָט ער זיך אָנגעפרעגט, אַרונטערגעהענדיג מיט זיי די טרעפּ.

— ווילסט אַיודאי זאָגען, אַז דו ווילסט געהן פריה אַהיים? — האָט בערטאַ געפרעגט.

— אַ ביין, — האָט זינאַ געזאָגט, — עס וועט דאָרט זיין פרעהליך, מיר וועלען פערבלייבען ביזן סוף.

— איהר קענט דאָרט, פערשטעהט זיך, פערבלייבען אַזוי לאַנג ווי איהר ווילט — האָט גילדער געזאָגט, — אָבער איך האָב מאָרגען אַ שווערען טאָג און מוז אויפשטעהען פריה.

— דו ווילסט, הייסט עס, אַוועקגעהן אַרום צוועלף?

— יאָ, איך וועל זיצען אַ ווייליע און וועל זיך שטילערהייט אַרויסשאַרען.... איהר בעדאַרפט מיך דאָרט נישט האָבען...

— קיין איין מאָל ביסטו נאָך נישט פערבליבען מיט אונז ביז'ן סוף פון אַן אָוונט...

— ס'איז נישט אמת, איך פערבלייב גאַנץ אָפט... אָבער וואָס בעדאַרפט איהר מיך, קינדער, איך וועל אייך נאָר שטערען... איך בין נישט אַזוי יונג ווי איהר, — האָט ער פערענדיגט מיט געפיהל עפענענדיג פאַר זיי דעם אויטאָמאָביל.

די לעמפערטס האָבען פערנומען אַ גרויס הויז אויף אַ שטילע, זייטיגער גאַס. זיי האָבען אָפט געהאַט געסט ביי זיך און זייערע אָוונטען האָבען געהאַט ערפאָלג, גילדער, ווי זיין שטייגער איז געווען האָט זיך אַריינגעכאַפּט צווישען די מענער, וואָס האָבען געשפילט ביי עטליכע טישלעך קאָרטען, בערטאַ און זינאַ זענען אַריין אין גרויסען זאַל וואו יונגוואַרג האָט זיך געמאַכט לוסטיג.

אַרום אַ שעה צייט האָט גילדער פערבראַכט מיט זיינע פריינט ביים קאָרטען־טיש. דערנאָך האָט ער זיך אויפגעהויבען האָט אויסגעטרונקען אַ לעצט גלעזעל שנאַפּס און זיך שטיל אַרויסגעשאַרט.

אין דעם זעלבען מאָמענט האָט בערטאַ געטאַנצט אין די אָרעמס פון אַ שעהנעם, בלאָנדען יונגערמאַן, וואָס זיין נאָמען איז געווען בערנאַרד, שוועבענדיג מיט בעשאַן איבערן גליטשיגען פאַרקעט, האָט ער איהר איינגערוימט אויפ'ן אויער, ווי ער האָט עס איהר שוין אַמאָל געזאָגט, ביי אַנדערע געלעגענהייטען, אַז איהר שעהנקייט האָט געפאַנגען זיין האַרץ. פאַרוואָס פערהאַלט זי זיך אַזוי קאַלט צו איהם? איז איהר האַרץ פערנומען?

די טאָכטער איז דערווייל געזעסען אין אַ צווייטען צימער, האָט געהאַלטען אַ לאַנגע, דין גלעזעל אין האַנט און זיך איינגעהערט מיט אַ קלאַפענדיג האַרץ אין די פערליבטע רייד פון אַ אַ דער יונגעמאַן, וואָס איז געווען הויך און טונקעל, ווי זי אַליין, זיין נאָמען איז געווען פיליפ לאַרבער.

ערשט אַרום דריי פאַרטאָג זענען מוטער און טאָכטער געזעסען אין אַ טעקסי, וואָס האָט זיי געפיהרט אַהיים.

— הער, מאַמע... דו ווייסט איך, וועל איבגיכען חתונה האָבען, — האָט זינאַ גאָר פּלוצלונג אַ זאָג געטון.

בערטאַ האָט זיך געגעבען אַ צאַפּעל און זי אָנגעקוקט מיט גרויס־געוואָרענע אויגען.

— חתונה האָבען? דו, חתונה האָבען? און דו זאָגסט עס מיר, אַן אָט־אַזוי־אַ?

— ווי אַזוי וואָלסטו וועלען, איך זאָל עס דיר אָנזאָגען?... איך וועל חתונה האָבען מיט פיליפ לאַרבער. האָסט גאָרנישט קעגען איהם?

— וואָס קען איך האָבען קעגען איהם? איך קען איהם קוים.:.. אָבער פאַרוואָס גאָר אַזוי פּלוצלינג?

— עס איז נישט פּלוצלונג... ווי לאַנג דאַרף מען דען טראַכטען צו טון אַ זאַך, וואָס איז דיר צום האַרצען... פיליפ קומט פון אַ גוטער פאַמיליע. ער האָט אַ גוטע שטעלע און פערדינט אַ סך געלט. אַבער דער עיקר איך געפעל איהם און ער געפעלט מיר. ער איז אַן ערנסטער סאָלידער בחור, און איך האָב צו איהם צוטרוי, איך בין זיכער, אַז איך וועל זיין מיט איהם גליקליך. ער האָט היינט אויפדער־נאַכט געריידט צו מיר וועגען דעם און איך האָב זיך נישט געקווענקעלט צו זאָגען איהם „יאָ" פונקט ווי איך האָב זיך נישט געקווענקעלט צו זאָגען „ניין", די דריי אַנדערע יונגעלייט, וואָס האָבען געוואָלט מיט מיר חתונה האָבען.

— דריי יונגעלייט האָבען געוואָלט מיט דיר חתונה האָבען? האָסט עס מיר קיינמאָל נישט געזאָגט ....

— איך האָב עס נישט געהאַלטען פאַר נויטיג, עס איז נישט געווען וויכטיג...

— טו ווי דו פערשטעהסט, מיין קינד.

בערטאַ איז נישט געווען געוואוינט צו רופען זינאַן „מיין קינד" און זינאַ האָט זעלטען גערופען איהר מוטער „מאַמע". דאָס וואָלט שלעכט געשטימט מיט זייער חברשאַפט, אָבער די ביידע וואָס זינאַ האָט איצט אָנגעזאָגט, האָט געענדערט בערטאַס געפיהלען, האָט איהר דערמאָנט מיט בעזונדער שאַרפקייט, אַז זי איז די מוטער און זינאַ איהר טאָכטער,

— ווילסט, אַז איך זאָל רעדען וועגען דעם מיט'ן טאַטען? — האָט בערטאַ געפרעגט, ווען זיי זענען אַריינגעקומען אין הויז.

— אָ, מאַמע, ער דאַרף שלאָפען.. לאָז איהם צורוה... ווערסט רעדען מיט איהם מאָרגען... עס איז דאָ גענוג צייט....

זינאַ איז אַריין צו זיך אין צימער, בערטאַ איז אַ ווילע געבליבען אַליין, דערנאָך האָט זי זיך אויפגעהויבען און געעפענט די טיר אין איהר מאַנ'ס צימער.

לעאָן גילדער איז געשלאָפען געשמאַק, בערטאַ איז צוגעגאַנגען צום בעט, האָט איהם אָנגענומען פאַר'ן אַקסעל און גערופען:

— לעאָן! לעאָן!

גילדער האָט זיך אויפגעכאַפּט און אַרויס־געשטאַמעלט פערשלאָפען:

— וואָס איז? וואָס איז?

— זינאַ וויל חתונה האָבען.

— האַ? וואָס?

בערטאַ האָט איהם נאָכאַמאָל ערקלערט און איהם אָנגערופען דעם בחורס נאָמען.

— ער איז אַן ערנסטער בחור, ער וועט זיין אַ גוטער מאַן, — האָט גילדער אַרויסגעזאָגט, ווען ער האָט אויפזעצענדיג זיך אין בעט, ענדליך, פערשטאַנען, — און ווייטער אויב זינאַ וויל אַזוי, קענען מיר דאָך איהר נישט זאָגען קיין דעה, וואָס?...

— פון דעם איז אָפּגערעדט, — האָט בערטאַ געזאָגט, אַביסעל נישט־צופרידען, — זינאַ אַליין צווייפעלט גאָרנישט אין דעם... זי פרעגט ביי אונז נישט קיין עצה, זי וויל עס אונז נאָר לאָזען וויסען און שוין!

אַ ווייליע זענען ביידע געזעסען שטיל.

— און דו? — האָט גילדער באַלד געפרעגט.

— וואָס איך?

— יאָ... איך מיין... דו וועסט זיך אפשר פיהלען אומעטיג, ווען דיין טאָכטער וועט מעהר נישט זיין מיט דיר... אָבער וואָס רעד איך נאַרישקייטען?.. עס מוז דאָך אַזוי זיין.. מיר האָבען בעדאַרפט זיך דערויף ריכטען, מיר טרעפען אַ גוטען שידוך, זינאַ וועט האָבען אַ פיינעם מאַן, און פאַר אונז איז דאָס אויך אַ גליק.. דאָס לעבען, וואָס דו האָסט ביז איצט געפיהרט דאָס שטענדיגע אַרומלויפען וואָלט פריהער אָדער שפעטער געמוזט נמאס ווערען.... איך ווייס, בערטאַ, אַז דו האָסט דאָס אַלץ געטון צוליב דיין טאָכטער... עס וועט זיין גוט פאַר אונז ביידען צו זיצען אין די אָוונטען אין הויז, צו קענען לעבען אַ רוהיג לעבען... עס איז טאַקע זעהר פיין צו קומען צווישען מענשען אָבער מען מוז זיך דאָך אַמאָל צוימען.. אַ גוטע נאַכט בערטאַ, איך מוז שוין באַלד אויפשטעהן.. מיר וועלען מאָרגען אַלץ אַדורכריידען.

ער האָט זיך צוריק איינגעגראָבען אין קישען און איז באַלד איינגעשלאָפען.

בערטאַ איז אַריין צו זיך אין צימער און האָט נישט אויסטוענדיג זיך, זיך אַראָפּגעלאָזט אין אַ ווייך־געבעטער שטוהל.

„יאָ, און איך, און איך?" — האָט זי זיך איבער־געפרעגט.

(ווייטער קומט — זייט).

(!) א שרעקליכע סוכות־נאכט (!)

(פון דער נישט־לאנגער פערגאנגענהייט)

פון א. זארין

דעם גאנצען טאג פון ערב סוכות האב איך גע־האלפען מאכען דעם פאטער די סוכה. איך האב גע־ארבייט ארום דער סוכה מיט אזא התמדה, אז איך זיך האב דעם גאנצען טאג כמעט געפאסט.... עפיס א קלייניגקייט העלפען מאכען די סוכה? דאס איז ביי מיר געווען דער גרעסטער יום־טוב, איך פלעג ארויפקריכען אויפ'ן דאך. און לייגען פון אויבען די סכך, מיין פאטער האט מיר דערלאנגט און איך האב צוגעדעקט די סוכה... נאר פלוצים הערען מיר אז אין שטעטעל איז געווארען א גערודער, עפעס יודען לויפען פון באס אין א בהלה, פונקט ווי פון א שרפה... „הענדום־פענדום".

וואס קומט דא פאר!!! וואס איז געשעהען? לויפט ארויס מיין מוטער און פרעגט, אפשטעלענדיג א צווייטע שיידיגע א צושראקענע: וואס לויפט שרה? וואס איז דארטען פאר א טומעל אין גאס?

איהר ווייסט אפנים — גארנישט רביצין, וואס אין גאס קומט פאר? עס זענען אנגעקומען א גאנצער פאלק מיט קאזאקען. או... וו....! — ברעכט שרה מיט די הענט — וואס וועט איצט זיין מיט אונז? מיר זענען דאך אין א גרויסער סכנה גאט זאל רחמנות האבען... איהר ווייסט נישט, וואס די קאזאקען האבען זיך איבער אונזערע יודעלעך אפגעשפילט, עס זענען פארגעקומען גענוג בלוטיגע סצענעס, נישט פאר אונז געדאכט...

אזוי האט געטענהט שרה — אן'עלטערע יודינע צו מיין מוטער, און מיין מוטער האט גענומען ברעכען מיט די הענט און טענהן און שלעפען פון דער תחינה שטיקלעך געבעט, וואס ס'איז נאר אריינגעפאלען אין איהר געדאנק: אז גאט זאל אונז אזוי מציל זיין, ווי אונזערע אבות אבותינו אויפ'ן ים.

די שטימונג אין שטעטעל איז געווארען זעהר א געדריקטע, יודען האבען זיך געטוליעט איינע־צום צווייטען אזוי ווי שאף... און דעם ערשטען מאל אויף מיין לעבען האב איך דערזעהען א קאזאק רייטענדיג אויף א פערד מיט א לאנגע פיקע אין האנט.

פארנאכט איך, מיט'ן פאטער האבען זיך גע־לאזען גיין אין שוהל אריין דאווענען מעריב איז געפאלען אויף אונז א שרעק אז דאס שטיקעל וועג דורכצוגיין ביז'ן שוהל עס איז געווען פול מיט קאזאקען. מיטן די פערד און מיט די פיקעס. דער גאנג איז געווען אן'אמתער „קידוש השם", אין שוהל איז געווען נאר א קליינער עולם נאר א מנין האבען מיר געהאט און מיר האבען געדאווענט מעריב, אין שוהל האט געברענט איין ליכטעל מיט א לעמפעל א קליינעם. מיר זענען געקומען פון שוהל און דער פאטער האט געמאכט קידוש אין סוכה.

באכ'ן אפעסען זענען מיר אריין אין שטוב, מיר איז בעפאלען א שלאף, און איך בין אין די מלבושים אריינגעפאלען אין א בעט און טאקע באלד איינגעשלאפען אין א הארטען שלאף...

דער פאטער האט זיך געזעצט לערנען די מסכתא סוכה, נאר פון שלאף האב איך אינסטינקטיוו גענומען פיהלען, אז אין שטוב רעדען עפעס פרעמדע מענשען, נישט אויף יודיש, נאר אן'אנדער שפראך. און אויך דער דיאלעקט איז אן'אנדערער. נאר שלאפען ווילט זיך און די אויגען קלעפען זיך, צוזאמען פון געשמאקען שלאף. איך וויל זיך אי־בערקעהרען אויפ'ן צווייטען זייט אבער דער רו־סישער געשפרעך רייסט און וועקט מיך פון מיין גע־שמאקען קינדער־שלאף

ענדליך האט די נייגעריגקייט געזיגט און איך האב זיך אראפגעכאפט פון מיין געלעגער מיט א אימפעט און אין א רגע ארום בין איך שוין גע־שטאנען דארטען. פון וואנעט ס'האט געטראגען דער עכא פון דעם געשפרעך... די ערשטע עטליכע מינוטען בין איך גאר פערבליבען אין א מאדנע פערלעגענהייט און זיך נישט געקאנט בשום אופן אריענטירען. וואס קומט דא פאר? ביי אונז שטייען פינף קאזאקען מיט די ביקסען און בלוטיגע שווערדען... און איינער קענטיג נישט קיין פראסטער קאזאק, נאר אן'אפיציר, א גאנץ סימפאטי־שער מענש בערוהיגט אונז, אז ס'וועט זיין אלץ גוט.

— וואס קומט דא פאר? — פרעג איך די מאמען.

די מאמע האט לכתחילה נישט געוואלט זאגען אבער אז איך בין צוגעשטאנען אז זי זאל דאך זאגען, וואס טוען דא די קאזאקען האט מיר שוין ענדליך די מוטער דערקלערט, אז מיר זענען א־ר־עסטירט און מען לאזט אונז נישט ארויס. דען מיר זענען אין ערבות אין פאל אויב ס'וועט זיך דער טעלעפאן־דראט איבעררייסען, וועט מען אונז שיי־סען... אין א ווילע ארום האט מען גענומען רע־דען צו אונז דורכ'ן פענסטער. דאס זענען געווען יודען. רביצין — זאגט דעם רב, אז מיר גייען אלע יודען. היטען דעם טעלעפאן, אז ס'זאל זיך נישט איבעררייסען...

ערשט נאכדעם האב איך גענומען בעגרייפען אין וואס פאר א סכנה מיר שטיען, אז יעדער מינוט שוועבט דער טויט פאר די אויגען. דער גוטער אפיציר האט אונז דערציילט אז אין יעדען שטאט וואו די קאזאקען קומען, נעהמען זיי דעם רב אלס זאקלאדניק, ווייל זיי זענען חושד, אז יודען האבען א צוזאמענהאנג מיט די דייטשען... און ס'האט נעכטען פאסירט מיט א סך רבנים וואס זענען אוועק פון דער וועלט דורך פריצייטיגען טויט ווייל דער קאזאקען־אטאמאן האט בעפוילען מען זאל זיי שיסען....

מיין פאטער איז געשטאנען ביי אן'אנגעצונ־דענער ליכט, וואס האט געברענט און אויפן באז זענען געלעגען די ברילען, וואס אלע ווילע פלעגען זיי זיך אראפשאַיען מחמת דעם, וואס איין האלאבלע איז געווען אפגעבראכען, ער איז געשטאנען פער־טיפט אין א ספר און ער האט קיין זאך נישט בעמערקט. די קאזאקען זענען געווען רוהיגע און אנשטענדיגע מענשען, זיי זענען זיך בעגאנגען מיט דער גרעסטער העפליכקייט.

נאר אויפ'ן גאס הערט זיך עפעס ווי א יוד שרייט: געוואלד! יודען!! ער הרגעט מיך! מיר גייען צו צום פענסטער זעהען מיר אז ס'איז גע־ווארען א פאניק, אלע יודען, וואס האבען געהיט דעם טעלעפאן לויפען אין שרעק. וואס איז גע־שעהען? פרעגט די מוטער די פערביילויפענדע. זאגען, זיי, אז א שיכורער קאזאק גייט ארום און שלאגט אלע יודען, ווען ער טרעפט.

פלוצלונג, מען קלאפט ביי אונז אין טיר. עס האט זיך בעוויזען א הויכע פיגור פון אן'אפיציר, וואס פאלט פון די פיס, מחמת ער איז שיכור — ווייזט אויס, אז ער האט מעהר אין קאפ, ווי אין קעשענע... אין האנט האלט ער א בלויזע שווערד, דאכטען מיר פערשטאנען אז דאס איז דער תכשיט וואס האט צעטריבען די יודען פון גאס, און אויך נישט געקארגט מיט א קלאפ... „יא! דאס איז דער זעלבער גזלן." זאגט די מאמע.

— וואו זענען די יודען? איך מוז זיי אויס־הרגענען! — ער איז צוגעגאנגען גלייך צו מיין פאטער און כאפט איהם פאר'ן באָרד און גענומען שרייען מיט קולות: „טו אויס אלטער דיינע ביי־לען! איך מוז דיר דעם קאפ אראפנעהמען!!

מיין פאטער איז געווארען בלייך ווי ליוונט פון גרויס שרעק...

— איך האב שוין מיט מיין שווער — זאגט ווייטער דער שיכור — גענוג יודען די קעפ אראפ געשניטען... איך פלעג אנגעהמען יודען פאר'ן באָרד און מיט'ן שווערד אראפשניידען דעם קאפ. און תוך כדי דבור כאפט ער אן דעם פאטער פאר'ן באָרד און מיט דער צווייטער האנד האלט ער דעם שווערד אין דער הויך איבער זיין קרבן.

„אך די יודען, זיי פערקויפען אונזער פאטער־לאנד דעם דייטש..". מען מוז אלע יודען אויס־הרגענען... נאר אין דעם אויגענבליק איז דער אפי־ציר, וואס איז געזעסען ביים טיש און האט זיך גע־מיטליך אונטערהאלטען מיט דער מוטער און די שוועסטער און האט זיי געטרייסט, צוגעלאפען צום שכורן גזלן, און געבעטען איהם מיט גוטען ווי א קאלעגע ער זאל נישט טון קיין נארישקייטען און זאל בעסער גיין שלאפען... אבער דער שכור האט איהם גענומען זידלען, „הא! דו האלטסט פאר די יודען. מען מוז אויסהרגענען אלע יודען, און הויבט ווייטער אויף דעם שווערד איבער'ן פאטערס קאפ...

נאר צום גליק האט דער אפיציר אנגעכאפט מיט א שנעלקייט זיין האנד און ארויסגעריסען דעם שווערד. אבער דער שכור האט זיך מיט דעם נישט בערוהיגט און האט ארויסגענומען פון לע־דערנעם בייטעל וואס איז געווען צוגעבונדען מיט א רימען ביים זייט דעם רעוואלווער און פרובירט מיט איהם שיסען. נאר צום גליק האט זיך פערהאקט דער רעוואלווער און נישט געוואלט בשום אופן שיסען.... דאן האט דער אפיציר ווידער בעוויזען א העלדישקייט און א־ויסגענומען דעם רעוואלווער... דערזעהענדיג אז ער איז געבליבען אהן געוועהר איז ער געווארען אויפגערייצט ווי א ווילדע חיה, און גענומען כאטש מיט די פויסטען שלאגען דעם פאטער, דער פאטער האט גענומען פאר ווייטאג קרעכצען... דעמאלט האט דער גוטער אפיציר גע־נומען דעם פאטער פאר'ן האנט און האט איהם אוועקגעזעצט ביי זיך, כדי אויסצובעהאלטען פון גזלן...

אט אזוי האבען מיר דאן איבערגעלעבט א דאפעלטע ט'יט־שרעק — „מבית ומחוץ". דאס איז געווען א סוכות־נאכט, וואס האט זיך פערוואנדעלט אין א יום־הדין, וואס דער תלין שטייט שוין גרייט און וויל יעדער סעקונדע צונעהמען ביי דיר דעם לע־בען... נאר ס'איז געשעהען א נס, און ס'איז אנגע־קומען א בעפעהל פון הויפט־שטאב אז מען זאל זיך שוין פאקען צו דער רייזע און אין דער זעלבער רגע האבען אונז די קאזאקען בעפרייט און מיר האבען אפגעאטעמט פרייער...

עס איז שוין געווען גוט ליכטיג ווען די קאזאקען האבען פערלאזען אונזער שטעטעל און אויפן שליאך האט זיך געזעהען פון ווייטען ווי א שנור־לענג אויס א גאנצע רייהע קאזאקען מיט פערד.... שפעטער זענען מיר געגאנגען אין שוהל און דער פאטער האט געבענשט גומל...

דער מהות פון סיפיליס

מעדיצינישע שמועסן

פון ד"ר מעד. ה. רזשאנער — לאדז

סיפיליס איז א כראנישע אנשטעקענדע קראנק הייט. די סיפיליס־קראנקהייט בעגרעניצט זיך נישט מיט איין ארגאן, די גאנצע קאנסטיטוציע פון אר־גאניזם ווערט אריינגעצויגען אין איינפלוס־קרייז פון דער דאזיגער קראנקהייט. די סיפיליס־קראנקהייט ווערט ארויסגערופען דורך א מיקראב, דער דאזיגער מיקראב רופט זיך ספיראכעטא פאלידא, דער גרוי־סער פחד ביי די מאסען פאר די דאזיגע קראנקהייט בעהמט זיך הויפטזעכליך דערפון וואס ביים ברייטען כלל הערשט נאך אלץ די מיינונג, אז סיפיליס איז אונהיילבאר, אז מ'קען די קראנקהייט נאר איינ שלעפען אויף א געוויסער צייט, און שפעטער וועקט זי זיך ווידער אויף. אזוי איז טאקע געווען אמאל. איצט אבער איז עס מעהר נישט אזוי. א פריי־אנגע־הויבענע בעהאנדלונג וועלכע ווערט אדורכגעפיהרט סיסטעמאטיש און ווערט פארטגעזעצט גענוג לאנג ווערט שליסליך געקרוינט מיט דעם געהעריגען ער־פאלג -- די שארפקייט פון דער קראנקהייט ווערט געמילדערט , און לסוף לאנגזאם אויסגעלאשען, גאנץ אנדערש איז דער גאנג און דער אויסגאנג פון דער קראנקהייט, ווען די בעהאנדלונג איז נישט קיין גענוגענדע און סיסטעמאטישע. נאך א לאנגען שטילשטאנד דערוועקט זיך די קראנקהייט אויפסניי, באכדעם קומט ווידעראמאל, א לאנגע הפסקה, וואס מאכט לפנים דעם איינדרוק, אז מען האט צוטון מיט א פולקאם געזונדטען מענשען, איז... עס ברעכט ווידער אויס א נייער שטורם פון דער פער־בארגענער קראנקהייט, וואס דערמאהנט אין דעם נישט בעצאהלטען חוב. דער סוף פון אזא קראנק־הייטס־פערלויף, איז על פי רוב זעהר נישט קיין בעזאלכער, עס ענדיגט זיך מיט שווערע קערפער־פע־לעצונגען און נישט זעלטען אויך מיט'ן טויט.

— סיפיליס איז אן'איגעניאטיגע קרענק. דער אנ־הייב — א קליין געשוויר־על, דער פערלויף — א כראנישער (ווי טובערקולאז), אפט אבער עהנליך צו א שנעל פאראיבערגייענדיגע קרענק מיט הויט־אויסשלאגען, היץ (ווי מאזלען), דאס אלץ ערקלערט זיך מיט די אייגענשאפטען פון דעם סיפיליס־מיק־ראב, וואס איז ענטדעקט געווארען אין יאהר 1905 דורך שאודין און האפמאן, זיי האבען אויפגעוויזען אז דעם מיקראב קאן מען אמאליכסטען ענטדעקען אין הארטען שאנקער ווי אויך אין אנדערע נעצענדע סיפיליטישע וואונדען. דער סיפיליס־מיקראב איז גאנץ קליין (פון 6—18 מיקבונען; טוידענד מיקראַ־בען בילדען איין מילימעטער), און דיין געוועזענהייט קאן פעסטגעשטעלט ווערען נאר דורך א מיקראסקאפ שווער אונטערזוכונג. זיין אויסזעהן איז ווי א קארקען־ציהער, א קרייצער, דאס פעסטשטעלען די אנוועזענהייט פון סיפיליס־מיקראב האט אן'ערשטע קלאסיגע בעדייטונג, מחמת דאס בעווייזט מיט אן אבסאלוטער זיכערהייט, אז מיר האבען צו טון מיט דער סיפיליס־קראנקהייט. אומגעקעהרט אבער — דאס נישט געפינען דעם מיקראב שליסט נאך ווייט נישט אויס די מעגליכקייט פון א דיאגנאזע, ביים געווירשנטען סיפיליס האט מען געפינען דעם מי־קראב אין בלוט פון די קינדער ביי טויט־געבוירענע אדער קורץ נאכ'ן געבורט געשטארבענע קינדער, האט מען ביים פאלמאכען פעסטגעשטעלט די אנ־וועזענהייט פון דער ספיראכעטא אין דער מילץ און לעבער, אין בלוט פון דערוואקסענע (נישט ביים געווירשנטען נאר ביים פריש בעקומענעם סיפיליס) געפינט מען זעהר זעלטען די מיקראבען. כדי נאך מעהר זיך צו בעפעסטיגען אין דער איבערצייגונג, אז דער ענטדעקטער מיקראב, ספיראכעטא פאלידא, איז דער אמת'ער און איינציגער סיפיליס־טרעגער, האבען צוויי געלערנטע, דער דירעקטאר פון פאס־טערס אינסטיטוט אין פאריז, רו, און דער רוסישער געלערטער מעטשניקאוו, איינגעשפריצט (געאימפט) דעם סיפיליס־גיפט ביי מאלפעס, נאך א געוויסער צייט (אינקובאציע־פעריאד) וואס דויערט ביי סי־פיליס אומגעפעהר דריי וואכען האבען זיך ביי די מאלפעס בעוויזען סמנים פון סיפיליס — הארטער שאנקער , פערהארטעוועטע דריזען (גרושאלען), און שפעטער, אין א 6 וואכען ארום אויך א לייכ־טער הויט־אויסשלאג. —סמנים פון 2טען סטא־דיום. אין דעם הארטען שאנקער און אין די דריזען האט מען פעסטגעשטעלט די אנוועזענהייט פון סיפיליטישען מיקראב, די איינשפריצונגען פון קוועק זילבער האבען שנעל בעפרייט די מאלפעס פון די אלע סיפיליטישע סמנים פונקט אזוי ווי עס פאסירט ביים מענשליכען סיפיליס, נישט נאר מאל־פעס זענען אימשטאנד זיך צו סיפיליזירען, ד. ה. קראנק צו ווערען אויף סיפיליס, ביים איינשפריצען פון סיפיליטישען גיפט (פון זיך אליין ווערען מאל־פעס ווי אלע אנדערע חיות נישט קראנק אויף סי־פיליס; עס איז אלזא א ריין מענשליכע קרענק) עס זענען אויך עמפינדליך אויף סיפיליס אמת אין א לייכטערער פארם, קרוליקעס, ים־חזירימלעך א.א. מעטשניקאוו האט זיך נישט אפגעשטעלט אויף די ערשטע ערפאלגען ער האט זיך בעמיהט איבער־צוטראגען דעם סיפיליטישען גיפט פון די מאלפעס (וועלכע ער האט פריהער אנגעשטעקט מיט סיפיליס גיפט פון מענש) צוריק אויף געזונטע מענשען, אבער דא זענען די רעזולטאטען נישט געווען אזוי זיכער. דאס וואס ס'האט זיך מעטשניקאוו נישט איינגעגעבען איז על פי צופאל יא געלונגען דעם געלערנטען בושקע, זיינער א מיטארבייטער האט זיך צופעליג אנגעשטעקט פון א סיפיליטישען קרוליק וועלכען מ'האט געהאט פריהער א־יינגעשפריצט סיפיליטישען גיפט. דער מיטארבייטער האט שפע־טער בעקומען אלע סמנים פון סיפיליס. די אלע עקספערימענטען בעווייזען מיט דער פולסטער זי־כערקייט אז דער איבערטראגער און אויסשליסליכער ערעגער פון סיפיליס איז דער מיקראב ספיראכעטא פאלידא. דער דאזיגער מיקראב פערמעהרט זיך דורך טיילען: ד.ה. איין מיקראב טיילט זיך אין צוויי, דאן ווידער, יעדער טייל אויף צוויי א.א.וו. דער מיקראב בעוועגט זיך זעהר שנעל. אויסער א טע־ארעטישען אינטערעס האבען די אלע פעסטשטעלונ־גען אויך א גרויסען פראקטישען ווערט. זיי ער־קלערען אונז ווי אזוי, אין וועלכע בעדינגונגען קען מען זיך אנשטעקען; פון דער צווייטער זייט אבער — וואס פאר א מיטלען דארפען אנגענומען ווערען כדי די עווענטועלע אנשטעקונג צו פערמיי־דען. וועגען דעם אבער אין נעכסטען ארטיקעל.

פיניעלע מזיק
אגיטירט פאר דער „פאזשיטשקע"

די ווילקער דארפען נישט מעהר, נאר ס'זאל זיך מאכען א פרעידל — א גאנצע קושאווע מאכען זיי, די ווילקער שמאלץ־באכער.

ציזענט עפעס א מיזוין אף דעם וויטראק וואס זיי האבען גימאכט מיט דער פושיטשקע! אז מ'געט אין א פושיטשקע מאכט מע אזא טריוואגע? האבען זיך אראפגעכמאליעט די גילדענע קנעפלעך אף די קליאפעס און שטוצען!

און איך זאג ענק, אז די ליעווע קעלמא מיטן שמילן געסל האבן מעהר גיגיבען אף דער פשיטישקע און האבן זיך ניש אזוי געסטאוויעט ווי די ווילקער יאטן.

גלייבט מיר, אז איך אליינט וואלט אפה פערדאפיעט א שטיקעלע פושיטשקע, ביש קא מי־ליונען מיליאסן — א 5־ערל וואלט איך יא גע־דאריפט. עפיס גייט דאך סיקיס אין לאנד אראן.

אי, הערט ען, יאטן, אב איך ליב דעם יאנ־טיף סיקיס! כ'זיך מיר אין דער סיקע און די מאמע ליוועט א שטיק גיפילטע פיש, איך טינק די כאלע אין די פיש־יאעך. דערנאך שניף איך אראן א טעלער געלע לאקשן מיט יאעך. דערנאך האק איך אראן א גאנץ פריידיקל קאלב־פלייש און ראס צימעס! כ'זאג ענק, די שליניע ריננט מיר פון פיסק, אז כ'דערמאן מיך בלויז אין דער סיקע־פרעסארניע.

אי, הערט ען, יאטן, איז דער סיקיס א טאר־דער יאנטיף!

אויפ'ן באלוטער מארק
שבת נאכ'ן מיטאג

ער: ווי הייסען זי, פיניענקע?

זי: מאטעל טיפוס.

ער: איהנס נאמען איז עפעס נישט קיין סימ־פאטישנער.

זי: יעצט איז שוין גאלד. כ'האב פריהער געהייסען מאטעל כאלערע, האב איך מיר געזמיענ־יעט דעם נאמען.

ווערטלער און ברעקלער
וועגען דער „פאזשיטשקע"

וואס בעדייטען אויפ'ן ששטאן די אותיות: פ. נ. ?

— פאזשיטשיטש נ'יעגאדאטש.
— און אויף צוריק ?
— ניעמא פיעניענדזע.

— וואס זאגסטו בעזיל, צו דער פאזשיטשקע?
— הלוואי וואלט איך געווען א מעקלער אויף 1 פראצענט.

ווער דעו עסט אין סוכה?

פארוואס שרייבט זיך „סוכה" מיט א „וואו" און נישט מיט א „יוד"? ווייל דער „יוד" איז איבערגעצען איבעריג. ווער דען וועט אריינגעהען אין סוכה אויב נישט קיין יוד? אדרבה, פרובט און הייסט א היטלער־אוויען א־יינגעהען עסען אין סוכה!... ער וועט גיכער אויסשעכטען 12 יודען, איידער איין מאל עסען אין סוכה.

אויפ'ן הימעל

גהינום־שמש: א נייע פארטיע געסט פון דייטשלאנד, צי האט זיך היטלער שוין ווידער צע־הוליעט?

די נשמות: ניין, מיר אלע זענען געשטארבען מיט באטירליכע טויטען.

גהינום־שמש: אין די היינטיגע צייטען טרעפט זיך נאך אין דייטשלאנד נארמאלע טויטען אויך!..

צו אלע זאמד־סוחרים
צוגעשיקט פון היטלערלאנד

דער „קונדס" ווערט געבעטען צו פערעפענט־ליכען פאלגענדען אנאנס:

אויף דער צייט כון לייפציגער פראצעס וועגן דער רייכסטאג־אונטערצינדונג אין בערלין ווערט געזוכט א גרויסען סכום שיטערען זאמד, אויף צו שיטען די וועלט אין די אויגען.

ה. גערינג
פרייסישער פרעמיער און אונטער־צינדער.

מאטקעס אינסטרוקציעס פאר חתנים
וואס כומען חול המועד קיין לאדז בעקוקען כלות

צום ערשטען געהט מען אריין אין א אפטיק און מען קויפט זיך א פאר ברילען מיט א שטארקע ווייס בערדעל, ווייל טאמער זעהט די כלה אויס ווי אנ'אלטע באבע, זאל זיך דער חתן נישט פערשעהמען און אויסזעהען ווי א זיידע...

דעם מחותן זאל ער שיקען אין סוכה אריין, און זיך זאל ער מאכען פאר א דעמאקראט און בלייבען אין שטוב.

אז ער דערווישט זיין „געדערטע" זאל ער בעה מען אנ'אתרוג און מאכען אנ'עקספערימענט, ווער עס האט א גרינגערען אויסזעהען...

מען דארף זי נישט פרובען צי זי קען שרייבען אדער נישט, זי דארף בלויז זאגען צו וועל־כער פארטיי זי געהערט. און צי קאן שפילען אין ברידזש.

דערנאך געהט מען ארויס אין גאס אריין און מען פרעגט זיך נאך ביי די שקצים אדער ביי די אפיצירען וועגען די פאגגע...

א שטארקער ווילע!

דאקטאר (צום פאציענט): זאגט מיר, האט איהר קיינמאל נישט קיין חשק זיך צו באדען?

פאציענט: כ'האב יא חשק, נאר איך קען מיך בעהערשען.

איז קאליע־גארטען
שמועס צווישען צוויי בחורים

— צוליב העלען, האסטו אויפגעהערט צו רויכערען פאפיראסען?
— יא.
— און צוליב איהר האסטו אויפגעהערט צו שפילען גאנצע נעכט אין קארטען?
— יא, אלץ צוליב העלען.
— טא, פארוואס האסטו מיט איהר נישט חתונה?
— כ'האב מיך בערעכנט, אז מיט אזעלכע מעלות קען איך איצט טון א בעסערען שידוך.

היינטיגע קינדער

די מוטער דערצעהלט דעם 6־יעהריגען בער־ניעקעל א מעשה'לע:

...און פארן לעגען געהען האט די ארימע פרוי היים געבעטען צו גאט און זיך געלעגט אין בעט אריין אהן א גראשען ביי דער נשמה, אז זי איז איבערגע־פריה אויפגעשטאנען, איז אויפ'ן טיש נעבען בעט געלעגען א בייטעלע מיט געלד.

— נו... נו... האט דער קליינער בעניעק גע־פרעגט דער מוטער — און דער נארישער מאן האט דאס גארנישט בעמערקט?...

דער טאטע אליין

פאטער: נו, קינדערלעך, זאגט מיר, ווער איז דעם לעצטען חודש געווען געהארכזאם און געטון אלץ, וואס די מאמעשי האט געהייסען?

קינדער (אין כאר): דער טאטעשי אליין!

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאגע צום נייעם פאלקסבלאט נומער 230
מיטוואך, דעם 4 אקטאבער 1933

לכבוד סוכות

ווען נישט דער „פלאקעט"!...

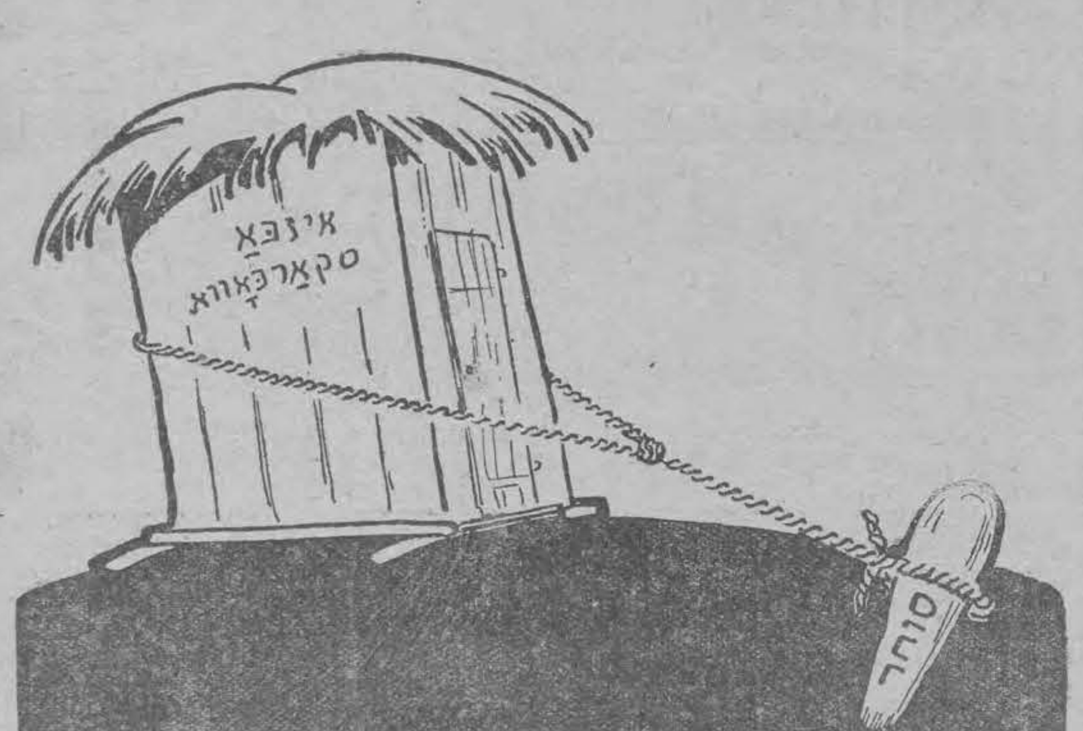

פּאָליטיק פון וואָך

האַלטען מיר שוין ווידער ביי סוכות.

אַ גאַנץ יאָהר בריען מיר די פּאָליטיק. דיפּ־לאָמאַטעווען, גאַנצע קאָנקאָרס זענען מיר די פּאָליטיקער, מיר בריען און צושטערן וועלטען. אַ קלייניגקייט עפּעס — פּאָליטיק און צום סוף קוקט מען זיך אַרום, האַלט מען גאָר ביי סוכות אין דער פּאָליטיק.

געבויט און געבויט און סוף־כל־סוף אויסגע־בויט — אַ סוכה.

די גאַנצע פּאָליטיק איז אַ־זומגעקלאַפּט ווי אַ בײדעלע, אַ ביסעל דרענגלעך און אַ פּאָר ברעטלעך צוזאַמענגעפּלאָכטען און קוים, קוים צוזאַמענגע־שאַגעלט, און יעדעס ווינטעלע קאָן עס אומוואַרפען.

זיצט זיך אַ פּעלקערליגע און קאָנפערענצע־רט, אַרבייט אויס פּלענער, בעשליסט און מיינט, אַז שוין, זי איז שוין פערטיג מיט אַלעמען און מיט אַלץ, קומט אַ יאַפּאַנער צי גאָר אַ היטלער און די פּעלקער־ליגע סוכה איז שוין אומגעוואָרפען.

אונזער פּאָליטיק אין דער וועלט האַלט שוין ווידער ביי סוכות.

סוכות־פּאָליטיק.

אַ גשם־אָווענד

ווי מיר דערוויסען זיך, וועט די אַנדערע טעג סוכות איינגעאָרדענט אין לאָדז אַ גרויסער גשם־אָווענד, ס׳וועלען אַרויסטרעטען בעקאַנטע פּרעלע־גענטען פון וואַרשאַ, וואָס וועלען גיסען מיט וואַסער.

אַ לאָדזער גלייכווערטעל

ווער ס׳צאָהלט חובות ווערט רייכער, ווער ס׳צאָהלט נישט, ווערט נאָך רייכער.

מסכת סוכה

געלערנט לכבוד סוכות

לולב הגזול והיבש פסול — אָבער אַלס דאָאַר פאַר דער לאָדזער קהלה קאָן מען איהם נאָך בענוצען.

שיעור אתרוג — (אויב אַן אתרוג מיינט מען אַ חתן־בחור, האָט דער נדן קיין שיעור נישט.)

סוכה ישנה — אין די לאָדזער סוכות הייסט מען זיך נאָך היינט אויך געבען אָרסטעפּענגא.

העושה סוכתו תחת האילן — אויב אַ „פּאָרעל“ מאַכט זיך אַ סוכה אין סטאַשיץ־פּאַרק אונטער אַ בוים, איז זי כשר למהדרין מן המהדרין.

אַ יהי רצון

וואָס לאָדזער באַנק־דירעקטאָרען זאָגען אַרויסגעהענדיג פון דער סוכה

יהי רצון, זאָל זיין דיין ווילען, כשם, אַזוי ווי איך בין שוין געזעסען אין סוכה, זאָל פערזעצענט ווערען, כאילו — גלייך ווי איך וואָלט שוין געזעסען אין „קוצקע“ (אויף דער מילשא...)

דירת ארעי

פּאַסקודנע ערב סוכות געדאַנקען

פאַרוואָס הייסט די סוכה — „דירת ארעי?“ ווייל יודען האָבען אַ טבע צו בויען צייטווייליגע פּאַלאַצען, טימטשאַסאָווע פּעסטונגען, דער תמצית פון סוכה איז דערווייליגקייט און דער תמצית פון יודישען לעבען איז אויך צייטווייליגקייט, וואָס איז ביי יודען נישט אויף דערווייל? יודישע עשירות איז אויף דערווייל, אַ יוד איז אַ וויילאַנג גביר, ביז דער „סקאַרב“ בעהמט איהם נישט אויפ׳ן צימבעל.

דאָס „וואַרט“ געהט אַזוי לאַנג „גלענצענד“ ווי לאַנג מ׳שיקט „לאָקשען“ פון אַמעריקא...

האָט מען התונה איז עס אויך אויף דערווייל, אַזוי לאַנג ווי איהר זעצט אין דערהיים, שטעלט איהר באַר אַרויס אַ פּיס פון שטוב, איז שוין דאָ אַ „פּשיאַטשעל“...

דאָס גאַנצע יודישע לעבען איז אויף דער־ווייל — אַ דירת אַרעי.

דער דייטש

אמאל און היינט

אַמאָל האָט מען געזאָגט: וואו מ׳גיט אין איי־ראָפּע אַ שפּיי, טרעפט מען אַ דייטש,

היינט זאָגט מען: וואו מ׳טרעפט אין איראָפּע אַ דייטש, שפּייט מען.

אַ טשיקאַווער טיפּ

פון ב. קאַוונער

ער האָט זיך בעוויזען אין אונזער האָטעל מיט מיטאָג.

ער איז אָנגעקומען פון שטויביגען וועג מיט צוויי שווערע טשעמאָדאַנעס און געזונגען שטיקלעך פון אָפּעראַס.

די שטימע האָט געקלונגען ווי אַ גראַגער ווען דאָס „ציגעל“ איז צושפּאָלטען אויף דער העלפט. ווען איך זאָל האָבען אַ שטימע וואָלט איך בעסער שטום געוואָרען איידער מען זאָל מיך פערגלייכען צו זיין שטים.

אָבער ער דענקט, אַז ער האָט אַ שטימע און אַז ער קען זינגען.

נו, נו! האָבען מיר, די געסט אויסגעריכענע יאָהרען פון דעם זינגער, וואו מען געהט און וואו מען שטעהט און וואו מען זיצט איז ער דאָ מיט זיין געזאַנג מיט זיינע אָפּעראַס.

און בשעת ער זינגט, פינצעלט ער מיט די אויגען באַריש, לעקעשעוואַטע; אַ האַלב פּנים צוקט און דרעהט זיך און ציטערט; פון מויל שפּריצט איהם אַ שוים און ער האַלט זיך אין איין בעלעקען.

ער האָט בחת פון זיך אַליין; ער גלייכט זיך אַליין צו הערען זינגען.

ער איז אַלע מאָל אָנגעטאָן ווארעם ווי אין מיטען ווינטער, נישט מעהר ווי ער טראָגט שטענדיג אַ שטרויענעם הוט.

עס קען זעהר מעגליך זיין, אַז ער שלאָפט אין זעלבען הוט, אויף אַזאַ צודרייטען איז אַלץ צו גלויבען.

אַלט איז ער אַ יאָהר 68, און אפשר די גאַנצע זיבעציג אָבער שכל האָט ער ווינציגער פון אַ שמאַלץ־הערינג.

וואו ער בעווייזט זיך, אַנטלויפט מען פון איהם ווי פון אַ פייער.

אָבער ער לויפט אייך נאָך מיט זיין געזאַנג; מיט זיינע אָפּעראַ־שטיקלעך.

ער איז געוואַלדיג ערנסט; ער זעהט נישט ווי מען לאַכט פון איהם, ווי מען מאַכט חוזק פון איהם — נישט זיין עסק!

וואָלט ער זיין אַן אָרימאַן, וואָלט מען איהם אפשר אין גאַנצען אַרויסגעטריבען פון האָטעל; זאָל ער געהן דער נודניק; איז ער אָבער אַ רייכער יוד, האָט מען פאַר איהם אַביסעל דרך ארץ.

נישט די געסט, נאָר דער האָטעל־בעזיצער, וועלכער איז פאַר קיין שום יודען געראַטט, אַ יוד אַן אָרימאַן; אַ וואוילער מענש, דווקא דער גאַסט איז טאַקע אַ צודרייטער, אַ האַלבער משוגענער,

אָבער געלד האָט ער און בעצאָהלען וועט ער, דולדעט מען איהם.

עסען עסט ער מיט אַ האַלבע שעה פריהער פאַר די געסט; ער עסט מיט די קינדער; ער פיהלט זיך, אַפּנים, גייסטיג בעהנטער צו די קליינוואַרג.

אָפט, ווען מען זעהט איהם עסען, און מען הערט איהם רעדען, ווילט זיך איהם אויך דער־לאַנגען אַ סמאָטשיק, אָדער אַ שמאַטקעלע מיט צוקער, זאָל ער זויגען, דער לאַפּאַצאַן!

זאָגען, זאָגט ער יעדען, אַז ער איז אַ וועגעטע־ריאַנער; אַ מענש וואָס עסט נישט קיין פלייש; אָבער אין אמת׳ען עסט ער פיש און לעבער און קאַלב־פלייש און קאַטשקע און גענזענס און וואורשטלעך און פּופּקעס.

ווייטער איז ער אַ „הונדערט פּראָצענטיגער“ וועגעטעריאַנער.

ער ליבט אויך עסען אַליין ביי אַ טיש; קיינער טאָר נישט זיצען לעבען איהם.

זיצט ער איינער אַליין ביי אַ טיש, צווישען די קליינע קינדער און עסט און גאָווערט.

ווערט ער פאַרטיג מיט׳ן עסען, געהט ער באַלד אַרויס אויפ׳ן גראָז און בעהמט זינגען אָפּעראַס.

איהם אַרט אַפילו נישט, אַז מען הערט איהם נישט.

דעם ערשטען טאָג, ווען ער איז אָנגעקומען, האָט ער באַלד געוויזען וואָס ער קען.

ער האָט אפשר אַ שעה אויפ׳ן זייגער געזונגען און זיך געריסען דעם האַלז און פערריסען דעם קאָפּ צום הימעל.

[illegible]

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

שבת הגדול: זאָג נאָר, קורצער פרייטאָג, כ׳וועל דיך עפּעס פרעגען.

קורצער פרייטאָג: נו?

שבת הגדול: אַז איך באַד מיך אין חובות איבער די אויערען און דו באָדסט דיך אין חובות איבער די אויערען, טאָ ווער פון אונז ביידע האָט מעהר חובות ?

קורצער פרייטאָג: כ׳וויס נישט.

שבת הגדול: איך!

קורצער פרייטאָג: פאַרוואָס ?

שבת הגדול: ווייל איך בין העכער.

לאָדירט מען איהם; מיינט ער, אַז זיין זינגען געפעלט, זינגט ער נאָך שטאַרקער, נאָך קאָמישער.

און אויב ער איז גוט־געשטימט, געהט ער אַ טאַנץ.

אַפּלאָדירט מען איהם נאָך מעהר; טאַנצט ער נאָך שטאַרקער און ער זינגט נאָך העכער.

איינמאָל פאַלט איהם איין: מען דאַרף פונדע־ווען אַלע געסט מיט לאָדעס און מיט זאָדע־וואַסער.

טראַכט ער נישט קיין סך און ער טוט אַ רוף אַלע בחורים מען זאָל איהם נאָכגעהען.

פאַר אונזער האָטעל געפינט זיך אַ בויד, וואו מען פערקויפט לאָדעס געהען מיר אַלע מיט איהם צו דער בויד.

פיר און דרייסיג מענשען זענען מיר געוועזען — מענער, פרויען, און מיידלעך. ער אַליין איז געגאַנגען פאָראויס און ביי דער זייט זענען געגאַנגען צוויי שוועסטער, איינע אַן אַלמנה און איינע אַ פערהייראַטע. די פערהייראַטע איז אַ פעטע, אַ שווערע, וועדליג מיין אָפּשאַצונג, דאַרף זי וועגען צווישען צוויי הונדערט און אַכציג ביז דריי הונדערט פונט.

אין זי דאָס געוועזען זיין רעכטע אונטערפיהרע־רין און די צווייטע שוועסטער — די לינקע.

און אָט זענען מיר שוין ביים קרעמעל.

אַלע פיר און דרייסיג מענשען נעהמען וואָס דייער הארץ גלוסט. נישט נאָר לאָדעס נאָר אויך טשאַסטעס פּאַפּיראָסען און ביער און אַפילו לאַקס.

און דער אידיאָט קוועלט און בעצאָהלט און ער הייסט ווייטער עפּעס בעהמען

בעהמט מען ווייטער.

מיר געוועזן אַלע צוריק פאַר׳ם קרעמעל

ער, דער אָפּערא־זינגער, געהט ווידער פאָר־אויס און די בלאָנדע ווייבעל, די פעטע, די דריי הונדערט פונטיגע, געהט ווידער ביי זיין רעכטער האַנט און זי הערט נישט אויף צו לעקען אַ וואַפעליע.

ער פיהלט זיך גוט, פרעהליך, בעהמט ער ווי־דער זינגען אָפּעראַ־וואַריען און ער טאַנצט צו.

מען זאָגט, אַז ער פערמאָגט אַ הונדערט טוי־זענד דאָלאַר. אויב דאָס זאָל, חלילה, זיין אמת, וועל איך דעמרבונו של עולם קיינמאָל נישט מוחל זיין זיין טעות.

ער האָט שוין נישט ווען צוריקצוגעבען דאָס געלט, נאָר צו אַזאַ אידיאָט!

יאָ, כ׳האָב פערגעסען צו זאָגען, אַז ער געהט שלאָפען נאָך פריהער גלייך מיט די הינער. און אַז ער שלאָפט איין, מוזען אַלע געסט פון האָטעל הערען אַז ער שלאָפט — ער כאָרכעלט, ער שנאָרכט, ער כליפּעט, ער פייפט, בורטשעט, מרוקעט און קריצט מיט די ציין...

און אַז ער שטעהט אויף, וויל ער אַז די אַלע וואָס שלאָפען נאָך, זאָלען הערען, אַז ער איז שוין אויפגעשטאַנען. וואָס זשע טוט ער?

ער רוקט דאָס בעט, די בענקלעך, לאָזט לויפען דאָס וואַסער פון קראַן, גאָרגעלט זיך דעם האַלז, מיט זאַלץ־וואַסער, און אַז ער וואַשט זיך ס׳פּנים, מאַכט ער „בו־לל־בורלל־בורלל“... און ער גענעצט און ער קנאַקט אויס די פינגער און רעדט צו זיך אַליין און ענטפערט זיך אַליין, נאָר אַזוי ווי ער איז אַ גרויסער נודניק, איז ער נישט צופרידען מיט די ענטפערס....

ופרוש עלינו

אדער נעכע־ניעכאַ, און מענדעל מיט׳ן מענדאַל

— אַבי שוין דערלעבט דעם סוכות !
זאָגט די מוהמע נעכע —
ווי עס שטייט: ופרוש עלינו
סוכת שלומיך....

שלום, בריער, איז אַ ווערטעל,
ווערט איז עס אַ רענדעל...
מאַכט איצט שלום מוהמע נעכע
מיט׳ן פעטער מענדעל !

נו, ניעכאַ, זאָל מענדעל אויך׳עט
האָבען ס׳רעכט צו... געבען!
געבען זאָל ער און וואָס מעהרער
ח״י איז אויך צום לעבען !

אויף דערויף אַ מאַן איז מענדעל !
זאָגט די מוהמע נעכע :
איך דאַרף נעהמען... ער דאַרף געבען...
אויף פערשטופּען לעכער...

מילא, סטענקעט פעטער מענדעל,
און ער דריבגט אַ פשטל ;
אַבי־זאָגט ער — זאָל זיין רוהיג,
שלום אינ׳ם שטעטעל...

אַבי־זאָגט ער — זאָל זי שווייגען,
ס׳ווייב דינגט... מוהמע נעכע...
איי... ופרוש ... ופרוש עלינו
סוכת שלומיך...

ווי אין הלל, פרייען בערג זיך
הויכע בערג און טאָלען...
כאַטש אַ „גאָלענער“ איז מענדעל
לויפט ער פריילעך צאָהלען...

ציילט ער, צאָהלט ער, ס׳איז דאָך, ווייס ער, יום־טוב... מה... פערפאַלען!
גיט די מוהמע נעכע מענדלען
קוגערנע „מענדאַלען“....

אַליבאַבאַ.

ווי אַזוי אַ יודענע פּערגלייכט

אַ בריוועלע פון שמשאָוויץ

קיין לאָדז

...יעדען טאָג שטעהען מיר אויף פאַרטאָג ווי צו סליחות, טוען זיך אָן יום־טובדיג ווי צו שמחת־תורה, פאַסטען ווי יום־כפור און לויפען צום וואַסער ווי ראש־השנה צו תשליך.

דער קראַנקער דאָקטאָר

וואָס זאָל ער נעבעך טון?

דער ג. דאָקטאָר איז קראַנק געוואָרען, האָט ער צוגערופען די פּאָקאָיובקע צום בעט און מיט איהר זיך משואל עצה געווען:

—גיב מיר אַן עצה, מאַרישאַ. געהען צו איינעם פון מיינע קאָלעגען־דאָקטוירים האָב איך קיין כוח נישט און איך אַליין בין פאַר מיר צו טייער — אויף אַזאַ טייערען דאָקטאָר קאָן איך מיר נישט פערצאָהלען.

די גרעסטע יודישע קינא=סענסאציע

אין קינא=טעאטער „CAPITOL"

צום ערשטען מאל אין לאדז!

די דירעקציע פון קינא=טעאטער „קאפיטאל" פרעזענטירט אין לאדז אויף יום-טוב דאס גרעסטע יודישע פילם=מייסטערווערק פון אלע צייטען א. נ.

„דאס ליד פון הארץ"

רעזשיסירט:

Lewis Seiler

אין די הויפט=ראלען:

Alexander Carr,
Dickie Moore,
Betty Graham

דאס ליד פון הארץ

די היינטיגע וואך איז דער שרייבער פון די שורות איינגעלאדען געווארען פון דער דירעקציע פון קינא=טעאטער „קאפיטאל" בייצוואוינען דאס דעמאנסטרירען א נייעם פילם פון יודישען לעבען א. ט. „דאס ליד פון הארץ".

איך בין מודה, אז צו דער פראבע בין איך געגאנגען נישט גערן, מחמת אומצוטרוי צו די אמעריקאנער פילמען, בפרט צו די יודישע פילמען, וועלכע ווערען צוגעשניטען אויף איין פוס און האבען מיט יודישקייט ווייניג וואס צו טון.

איצט בין איך מיך מודה ומתודה, אז דאס מאל האב איך געהאט א טעות. איך בין אנגענעהם איבערראשט געווארען פון דעם בילד. „דאס ליד פון הארץ" איז א שטארקער, ביזאיצט נאך אין לאדז נישט געזעהענער יודישער פילם. א בילד — א שטיק לעבען, וואס רייסט מיט, וואס בעצווינגט דעם צושויער פון אנהויב ביזן סוף.

דאס „ליד פון הארץ" איז א ים פון ליידען פון א יודישען סוחר, וואס איז מקריב זיין לעבען, זיין עקזיסטענץ פאר אנ'אומגליקליכע יתומה, און ווארפט א ליכט אויף דער פערשימעלטער פילאנטראפיע, וואס רעדט פון רחמנות און איז עלול צו בעגעהען די גרעסטע נידערטרעכטיגקייטען.

סידנעי קאהן

דער הויפט-העלד אין דעם פילם, סידנעי קאהן, איז א יודישער סוחר אין אמעריקא, א בעזיצער פון א גרויס דעליקאטעסען-געשעפט, איז אין דער גאנצער סביבה בעקאנט אלס דער אפיטרופן פון ארימע קינדער, און ווי מ'שמועסט, האט סידנעי קאן איבערגעלעבט א שווערע ליבעס-טראגעדיע און פון דאמאלס אן גיט ער זיך אפ מיט לייב און זעל די אומגליקליכע, הילפסלאזע קינדער.

דער צופאל האט געוואלט, אז אין דעם זעלבען הויז, וואו ס'געפינט זיך קאהנ'ס געשעפט, וואוינט אנ'עלענדע קראנקע קריסטליכע פרוי, מיט וועלכע קאהן דער גוטער, איידעלער קאן טוט זיך פעראינטערעסירען, און ווען ער קומט צו דער קראנקער, הויכט זי אויס די נשמה. קאהן בעשליסט צוצונעמען די צוויי אומגליקליכע יתומים: דעם קליינעם, קלוגען יונגעלע און די בע'חנ'טע מילדרעד, וועלכע איז פאראליזירט אויף ביידע פיסלעך. סידנעי קאהן גיט זיך אפ מיט'ן גאנצען ברען פון אמת'ער פאטערליכער ליבע צו די קינדער, און נאך גרויסע בעמיהונגען ווערט איהם, אלס יוד דערלויבט צו ווערען דער דערציהער פון די נישט יודישע קינדער. זיין גאנץ לעבען איז אפהענגיג פון די קינדער, און אויך די קינדער ווערען צוגעבונדען צו דעם ליבען פעטער סידנעי. ער פערנאכלעסיגט ס'געשעפט. דער איינציגער ציל אין זיין לעבען, איז די פאראליזירטע מילדרעד צו שטעלען אויף די פיס, נישט אפשטעלענדיג זיך אויף די גרעסטע קאסטען.

פון טאג צו טאג ווערט די ליבע צו די קינדער און פון די קינדער צו סידנעי'ן אלץ שטארקער און שטארקער. ער דריקט דאס קראנקע מעדעלע צו זיין ברוסט, און וויל ער זי איינשלעפען, בעט זי זיך: פעטער סידנעי, זינגט מיר דאס הארציגע לידעלע, און פעטער סידנעי דריקט דאס קינד צו זיין הארץ און זינגט דאס בעקאנטע יודישע פאלקס-לידעל פון שולמית: „ראזשינקעס מיט מאנדלען".

פעטער סידנעי זינגט דאס דאזיגע סענטימענטאלע לידעל אזוי הארציג ביז דאס קינד שליסט די אייגעלעך און שלאפט איין זיס מיט א שמייכעלע אויף די ליפעלעך.

דער איינזאמער סידנעי קאהן האט אויפגעלעבט. פרייד און גליק איז געווען אין יעדען ווינקעלע, און דערוואוסט זיך סידנעי, אז קיין ניו-יארק איז געקומען א בעקאנטער פראפעסאר, וואס נעמט 3 טויזענד דאלאר פאר אויסקורירען פאראליזירטע קינדער, פערקויפט קאהן זיין בעשעפט און גיט דאס קינד אפ אין שפיטאל פון וואנען זי קומט צוריק א געקרעפטיגטע. דעם פעטער סידנעי'ס שמחה איז אין לשער.

די „פילאנטראפיע" ביי דער ארבייט

א גרויס אומגליק. ווען סידנעי איז געווען אין גאס איינקויפען פארן קראנקען קינד שפילצייג צו איהר געבורטסטאג, קומען די פערטרעטער פון א יתומים-הויז און כאפען ארויס דאס קינד.

דערוויסענדיג זיך פון דעם אומגליק, לויפט סידנעי א פערצווייפעלטער אין יתומים-הויז, דא ערקלעהרט מען איהם, אז דאס קינד קען ער מעהר נישט זעהען, ווייל דאס קינד פערבלייבט אין דער אנשטאלט. ס'העלפט נישט זיין בעטען, וויינען, אז זיין גאנץ לעבען הענגט אפ אין דעם קינד, קוים ס'ווערט איהם דערלויבט צום לעצטען מאל צו זעהען דאס קינד, און ווען ער פערלאזט דאס יתומים הויז, פאהרט איהם די אומגליקליכע יתומה נאך אויף איהר וועגעלע און שרייט מיט הארץ-רייסענדע קולות:

פעטער סידנעי, ליבער טייערער פעטער, א גוטע נאכט! א גוטע נאכט! סידנעי מאכט זיך אבער דאס הארץ פון א שטיין און מיט די לעצטע כוחות שרייט ער: צום לעצטען מאל. דו וועסט מיך מעהר נישט זעהען. א צובראכענער, א דערשלאגענער שלעפט ער זיך איבער די גאסע. ס'גיסט א שלאקס-רעגען, ער פאלט פון די פיס, אין די אויערען קלינגט איהם דעם קינדס יאמערן: פעטער סידנעי, האב רחמנות! פעטער סידנעי, א גוטע נאכט! און ער פאלט אוועק אין חלשות.

פעטער סידנעי אויפן טויטען-בעט

אין שפיטאל. דאקטוירים הייסען ברענגען דאס קינד. ווען דאס קינד דערזעהט דעם ליבען פעטער אנ'אפשטארבענדען בעקומט זי א נערווען-דערשיטערונג, און דאס ווירקט אויף איהר אזוי שטארק, אז זי לאזט זיך לויפען צום בעט, און ווען דאס קינד נעמט זינגען דאס לידעל: „ראזשינקעס מיט מאנדלען", קומט ער צוריק צום בעוואוסטזיין.

דער גליקליכער סוף

פעטער סידנעי האט דאס מזל צוגעשפילט, ער איז געווארען א גרויסער גביר, פאהרט מיט ביידע קינדער אין זיין רייכען לוקסוס-אויטא, דאס פאראליזירטע בעהנטע מעדעלע טאנצט און שפרינגט און פעטער סידנעי שטראהלט פון גליק און נחת.

* * *

די הויפט-ראלען פירען אויס: דער בערימטער יודישער פילם-סטאר אלעקסאנדער קאר (סידנעי קאהן), בעטי גראהאם (מילדרעד) און דער קליינער דיקי מאר.

דאס בילד „א ליד פון הארץ" איז דע רגרעסטער סוקצעס פון די ביזאיצטיגע יודישע פילמען. יעדער קינא און טעאטער-בעזוכער מוז אויסנוצען די געלעגענהייט און זעהען דאס גרויסע מייסטער-ווערק.

די יום-טוב-סענסאציע

פון קינא-טעאטער

„CAPITOL“

איז

דאס ליד פון הארץ

„דאס ליד פון הארץ“

איז א בילד, וואס ווייזט ארויס די איידעלע רחמנות-געפיהלען פון יודישען סוחר, סיד-נעי קאהן צו קריסטליכע יתומים.

„דאס ליד פון הארץ“

איז א ערשיטערנדע דראמע, וואס צווינגט דעם צושויער מיטצולעבען מיט די פריי-דען און ליידען פון דעם יודישען סוחר.

„דאס ליד פון הארץ“

בעווייזט, ווי די קריסטליכע קינדער ווערן צוגעבונדען צו זייער ליבען פעטער און דערציהער סידנעי.

„דאס ליד פון הארץ“

האלט איז גרעסטער שפאנונג דעם צו-שויער פון אנהויב ביז'ן סוף.

איז „ליד פון הארץ“

ווערט געזונגען דאס יודישע ליד

„ראזשינקעס מיט מאנדלען“

פון גאלדפאדען.

„דאס ליד פון הארץ“

מוז יעדער זעהען און בעוואונדערען דאס שפילען פון גרויסע שוישפילער און פון די קליינע וואונדער-קינדער.

קירצליך

וועלען זיך בעווייזען אויף אונזער עקראן פאלגענדע מייסטערווערק:

דער זוהן פון דער דזשונגלי

מיט Buster Grabbe

„ZUZANNA LENOX“

מיט

Greta Garbo
Clark Gable

דער ציגיינער-קעניג

מיט

Jose Mojica
Rosita Morenno

Córka Półku

Anna Ondra מיט

Dyrekcja Kino-Teatru „CAPITOL“

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע ביילאגע פון „נייעם פאלקסבלאט"

אזא וואלקעז

פון י. י. סיגאל.

זון און רעגען
טראפענס ליכט.
פאהרט א וואלקען
און ער פיהרט

פולע פעסער
זילבער־שיין,
גיסט ער זיי
ווי טראפענס זיין

אויף די גאסען
דא אראפ,
און א בוים
איבער'ן קאפ.

אויף די דעכער
אויף דער ערד —
ניי און שעהן
דאס געסעל ווערט.

העי, דו וואלקען
וואלקען דו,
מאך שוין דיינע
פעסער צו.

לאז די זון
זיך שוין אליין
אויף דער וועלט
ארומצוגעהן.

ער וועט זיך אפרעכנען

שימעלע האט זעהר פיינט געהאט צו וואשען זיך, אבער עס האט איהם גארנישט געהאלפען. יעדען טאג האט איהם זיין מוטער גענומען און איהם גוט אויסגעריבען און אויסגעוואשען דעם פנים מיט די אויערען.

איינמאל פרעגט איהר דער פאטער:

— זאג נאר, מיין קינד, אז דו וועסט אמאל ווערען א גרויסער, וואס פאר א סארט ארבייט וואלסטו וועלען טאן?

— אז איך וועל ווערען א גרויסער — ענט־פערט שימעלע — וואלט איך וועלען יעדען טאג כאפען די מאמען און איהר גוט אויסוואשען דעם האלז מיט די אויערען.

פייגעלעך ביים פענסטער פון קראנקן קינד

פון זלמן וואסערצוג

יעדען איבערפריה מיט'ן זונגען אויפגאנג קר־מען פייגעלעך און שטעלען זיך אויף מיין פענסטער־מיט געזאנג. לאנגע שעה'ן אוועק זינגען זיי און צווישטשערען און ווערען נישט מיד.

איך פיהל, אז זיי ווילען אונז עפעס דערצעה־לען פון דער בריימער זוניגער וועלט; עפעס ווילען זיי די ארימע גוטע בעשעפענישען אונז דער־פרעהען מיט ידיעות פרעהליכע, אבער איך פער־שטעה די נישט.

נאך קיינמאל האב איך נישט געהאט אזא צער פארוואס איך פערשטעה נישט די שפראך פון די פייגעלעך, ווי איצטער.

א, ווען כ'זאל נאר עפעס פערשטעהן פון דייער געזאנג!

דערפאר אבער פיהל איך זיי איינגאנצען און דייער געזאנג מאכט מיר בעסער ווי אלע רעצעפטען, וואס זענען צעשטעלט אויף מיין טישעל און גיסט אין מיר אריין האפנונג אויף בעסערע טעג.

יעדען טאג קומען זיי מיט דייער געזאנג, מיט דייערע מאטיווען. אמאל זאגען זיי:

— וואס האסטו זיך גאר געלעגט נאר־ישער־אין בעט אריין?! ווי גרין עס זענען די בוימער און ווי קלאר ס'איז דער הימעל! גיוואלד, ווי ווייט אוועק עס ציהען זיך די פעלדער. שטעה אויף און קום מיט אונז!

און אין די טריבע רעגען־טעג מישען זיי אויף פאר מיר אלע געשעהענישען און איבערלעבונגען פון מיינע קינדער יאהרען. ווי גענוי און פינקטליך די ווייסען עס!...

הארציגע בעשעפענישען! ווען די „שוועסטער" זאל נישט זיין אזוי שלעכט און געעפענט דאס פענסטער, וואלט איהר אריינגעפלויגען און גע־שטעלט זיך אויף אונזערע בלייכע אויסגעארבייטע הענט. מיר וואלטען אייך געגלעט און איהר וואלט זיך גארנישט געשראקען פאר אונז: מיר וואלטען אייך קיין בייז נישט געטאן.

מיר ווייזט אויס. אז כ'וואלט געקאנט איין איינציג מאל נאר אנטאן געבען א פייגעלע, וואלט איך אין אלע מיינע וועהטאגען פערגעסען און גלייך געזונט געווארען... אז כ'וועל עס זאגען דעם דאק־טאר וועט ער לאכען פון מיר...

א, ליבינקע פייגעלעך! ווי ס'איז נישט גוט קראנק צו זיין! איהר ווייסט עס, איהר פיהלט אונז מיט...

פליהט ארויס אויף דער בריימער וועלט און דערציילט עטליכע מאל א טאג די געזונטע מענ־שען ווי גליקליך די זענען; זיי ווייסען עס גאר־נישט, זיי בעגרייפען עס נישט..

דער וואלף און דער בוקעז

א יעגער איז מיט זיין פייל און בויגען נעך־געגאנגען אויף יאגד, געהרגעט א ציג, ארויפגעוואל־גערט זי אויף די פלייצעס און זיך געלאזט מיט איהר גיין. אויפ'ן וועג האט ער דערזעהען א ווילדען חזיר. האט דער יעגער א וואַרף געטאן די ציג, אויסגעשאסען אין ווילדען חזיר און איהם גע־וואונדעט. דער ווילדער חזיר האט זיך ארויפגע־ווארפען אויפ'ן יעגער, צורייסען איהם אויף שטיק־לעך און איז אליין געפגרט. א וואלף האט דער־שמעקט בלוט און איז געקומען צו יענעם ארט, וואו עס זענען געלעגען דער ציג, דער ווילדער חזיר, דער מענש און זיין בויגען. האט זיך דער וואלף דערפרייט און געטראכט זיך: „איצט האב איך שוין שפייז אויף לאנג; איך וועל נישט כאפען עסען אלץ מיט אמאל, איך וועל עסען צו ביסלעכווייז, כדי קיין ברעקעל זאל נישט פער־לארען גיין: פריהער וועל איך אויפעסען דאס הארטע, און פערבייסען וועל איך מיט דעם ווייכען און זיסען"

און דער וואלף האט ארומגעשמעקט די ציג, דעם ווילדען חזיר און דעם מענשען און האט געזאגט: „דאס איז א ווייכער ביסען, איך וועל דאס שפעטער אויפעסען, לאמיר אקארשט אויפ־עסען אט די אדערען אויפ'ן בויגען". ער האט אבער איבערגעביסען דעם אנגעצי־שטריקעל, דער בויגען האט אליין פון זיך א שפרונג געטאן און דערלאנגט דעם וואלף גלייך אין בויך אריין. דער האבען אויפגעגעסען דעם מענש, די ציג, דעם וואלף איז באלד טאקע געפגרט, און אנדערע וועלף ווילדען חזיר און דעם וואלף.

שמחת בית השואבה

(לויט תלמוד און מדרש)

ווער עס האט נישט בייגעוואוינט שמחת בית השואבה, דער האט אויף זיין לעבען קיין שמחה נישט געזעהען.

מוצאי דעם ערשטען יום־טוב פלעגען די כהנים און לוויים געהען אין עזרת־נשים און פלע־גען דארטען מאכען הכנות צום יום־טוב פון שמחת בית השואבה, פלעגען צושטעלען ברעטער־טאַ־זשען צו די ווענט פון עזרה כדי צו מאכען פלאץ פאר די פילע מענשען וואס פלעגען אנקומען אין דער עזרה. זענען געווען גאלדענע מנורות, אויף יעדער רעהר פון מנורה איז געווען א גאלדענע שיסעל, די מנורות האבען געהאט פיער גאלדענע לייטערס, אויף וועלכע יונגע קינדער־כהנים פלע־גען ארויפגיין מיט קריגלעך בוימאייל און אנ־פילען די שיסלען. (סוכה פ' ה').

פון די גארטלען פון די כהנים פלעגט מען ארויסציהען פעדערען און דערפון מאכען קנויטען צו די לאמפען און מען פלעגט עס אנצינדען, און עס איז נישט געווען א הויף אין ירושלים, וואס איז נישט געווען בעלויכטען פון דער בית־השואבה־ליכט. (תוס' שם).

אמת'ע חסידים און אנשי־מעשה פלעגען טאנ־צען פארן פאלק מיט געפלאקטענע ליכט אין די הענט און פלעגען זינגען לויב־לידער, די לוויים מיט פידלען, הארפעס פייפלען און גיטארעס — פלעגען שטעהן אויף די פופצעהן טרעפ וואס ניי־דערן אראפ פון דער עזרה צום עזרת־נשים (אנט־קעגען די פופצעהן שיר־המעלות'ן פון תהילים) און פלעגען שפילען אויף דייערע אינסטרומענטע און צוויי כהנים פלעגען שטעהן ביים אויבערשטען טויער מיט צוויי פייפלען אין די הענט. און בשעת זיי האבען דערהערט דעם האן־קריי פלעגען זיי בלאזען מיט די פייפלען ביז זיי פלעגען קומען צום טויער, וואס געהט ארויס פון מזרח. זיי פלעגען זיך אומקעהרען מיט'ן פנים צו מערב און פלעגען זאגען: אונזערע עלטערען פלעגען זיך בוקען צו מזרח־זייט וואו די זוהן געהט אויף און מיר וועלען אונ־זערע אויגען צו איהם, צום רבש"ע און זיי פלעגען זיך פונאנדער־געהען, פלעגען זיי זיך בענשען איי־נער דעם צווייטען מיט דעם פסוק: יברכך ד' מציון. (סוכה שם.)

א טייל חכמים האבען געזאגט: „וואויל איז אונזער יוגענד וואס האט נישט פערשעהמט אונזער עלטער", דאס מיינט מען די חסידים און אנשי־מעשה, אנדערע חכמים האבען געזאגט: „וואויל איז אונזער עלטער וואס האט מכפר געווען אויף אונזער יוגענד, דאס זענען די בעלי־תשובה דאס זענען אבער אלע מודה, אז וואויל איז דעם, וואס האט נישט געזינדיגט. און דער וואס האט געזינדיגט דארף זוכען צו טון תשובה וועט מען איהם מוחל זיין. (שם)

ר' יהושע בן חנניה האט געזאגט: „בשעת מיר פלעגען זיך פרעהען אין שמחת בית־השואבה — האבען מיר נישט געפיהלט דעם טעם פון שלאף למשל: די ערשטע שעה פלעגען מיר פערברענגען מיט'ן תמיד של שחר, נאכדעם פלעגען מיר דאווי־נען. פון דארטען פלעגען מיר געהען פראווען דעם קרבן מוסף. פון דארטען פלעגען מיר געהען צו תפילת מוסף. נאכדעם אין בית־המדרש. נאכדעם פלעגען מיר פערברענגען ביי א געגרייטען טיש פון עסען און טרינקען. נאכדעם פלעגען מיר דאווי־נען מנחה, נאכדעם פלעגען מיר עוסק זיין מיט'ן תמיד פון בין הערבים. און ערשט נאכדעם פלעגען מיר געהען צו שמחת בית־השואבה וואס פלעגט דוי־ערען א גאנצע נאכט. (שם ירושלמי).

מען דערצעהלט אויף הלל הזקן בעת ער פלעגט זיך פרעהען אויף שמחת בית השואבה פלעגט ער אזוי זאגען:

אויב איך בין דא, איז אלץ דא פערהאן, און אויב איך בין דא נישטא, טא ווער איז דא? (גע־מיינט: — אז יעדער יחיד האט א גרויס חשיבות). צו דעם ארט וואו מיינע פיס פיהרען מיר צו דעם ארט שטרעב איך, און הקב"ה זאגט אויך — אויב דו וועסט קומען אין מיין הויז וועל איך קומען אין דיין הויז דיך בענשען. (סוכה נ"ג עפי ע").

מען דערצעהלט אויף ר' שמעון בן גמליאל בשעת ער פלעגט זיך משמח זיין אין שמחת בית השואבה, פלעגט ער נעהמען געפלאכטענע ברעה־נענדיגע ליכט, פלעגט זיי ווארפען אין דער הויך פלעגט איינע ווארפען און איינע צוריק כאפען און איין ליכט פלעגט אן די צווייטע נישט אנריהרען. און בשעת ער פלעגט פאלען כורעים פלעגט ער א־ריינשטעקען די גראבע פינגער פון די הענט אין דער ערד, זיך צובויגען און קושען דעם דיל, און פלעגט זיך נאכדעם אליין אויפשטעלען, וואס קיין מענש קען דאס נישט טון. (שם.)

געזאמעלט דורך מ. כ—ר.

האגעל אויפ'ן דאך

פון איידע מאזע

האגעל אויפ'ן דאך ביי מיר,
ציטערט יעדער שיבדעלע;
אין מיין שטיבעל בעטלעך פיר
אין יעדען בעט א קינדעלע.

עפענען זיך הימלען אויף,
מיט בליצען און מיט דונערען;
שלאפען מיינע קינדערלעך,
אהן דאגה און אהן קומערען.

און אין, שלאף זיי חלומ'ען.
פון זונען און פון ליכטיגקייט;
מיט שמייכעל איבער פנימלעך,
אהן זארגען און אין ציכטיגקייט.

פאלט א בליץ דורך פינסטערניש,
בעלויכט ער מיינע קינדערלעך;
ציטערט, קלאפט דאס הארץ אין מיר,
ווי האגעל אויף די שיבדעלעך.

—)::(—

דער האן

פון אליהו יהודי

און אז ס'הויבט אן צו טאגען און אויפ'ן הימעל בעמערקט זיך די ערשטע פריהצייטיגע העל־לע זונען־שטראהלען — דאן דערהערט זיך אין אלע זייטען, אין אלע ווינקעלעך, דאס קרעהען פון דעם גוטינקען און טייערען האן, וועלכער וועקט אויף אלעמען פון שלאף און דערמאנט, אז דער טאג איז שוין געקומען, מיט זיין זעהר בעקאנ־טען ניגון:

— קו־קו־ריקו רא רא...

און דערהערענדיג דאס קרעהען, עפענען די מענשען, פון גרויס ביז קליין, די אויגען, ציהען זיך אויס, שטעפענען די מיילער, געניצען און שטעהען אויף פון דייערע געלעגערס

— מ'דארף שוין געהען צו דער ארבייט, — זאגען די דערוואקסענע — און טוען זיך אן.

נאך א ווייגער און שטארקער שטימע שרייט דער האן אויס און הויבט אויף די גרויסע די דערוואקסענע.

— קו־קו־ריקו־רא!

אבער ווען דער האן. דער גוטינקער, דארף אויפוועקען די קליינע קינדערלעך, דאמאלט ווערט איהם דאס קול מילדער, נידעריגער און מיט די שעהנסטע פון זיינע ניגונים, וועקט ער די קליינע פעפערלעך אויף.

— קו־קו־רי קו!

שטעהט אויף ליבינקע קינדערלעך — דער ווייסינקער, ליכטיגער טאג איז געקומען. געהט געהט ארויס, שפילט אייך א ביסעל, באדט אייך אין זונען־שיין און פערברענגט פרעהליך און גוט־מוטיג דעם טאג.

אזוי זאגט ער צו זיי.

און אט דערפאר האבען איהם טאקע די קינדערלעך ליב.

דערפאר, אז זיי שטעהען אויף — לויפען זיי צו דעם פענסטער און גיבען אפ דעם ערשטען „גוט מארגען" — דעם האן.

ליב האט דער האן אלע קינדערלעך און אז ער זעהט, אז זיי שטעהען אויף, געהען ארויס אין דרויסען און שפילען זיך לוסטיג — דאמאלט ווערט דער האן פרעהליך, גליקליך און צופרידען שפאצירט ער ארום און זינגט נאך שטארקער און זיסער זיין ניגון:

— קו־קו־ריקו רריר אאאא! —

אפשר איז גאר אימיצער אין בעט פער־בליבען...

א קינד פון היינטיגער צייט

א קינד זעהט א פליהענדיגען פויגעל.

— טאטעשי ביי דעם פויגעל איז דער מאָ־טאר מסתמא אין בייכעלע.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

מיטוואך 4 יד תשרי תרצ"ג

אקטאבער

זון-אויפגאנג 5.39
זון-אונטערגאנג 5.10

טאג-נאטיצען

ערעפנונג פון ווינטער-סעזאן אין יודישען טעאטער

דאס היגע יודישע טעאטער טרעט איצט אריין אינ'ם ווינטער־סעזאן.

דעם היינטיגען יום־טוב קומט טאקע פאר די ערעפענונג פון סעזאן אונטער דער דירעקציע פון בעקאנטען ארטיסט דוד זיידערמאן.

די נייע דירעקציע האט ווי מען זעהט, קיין וויכטיגע בייזע ענדערונגען נישט אריינגעבראכט.

די טרופע, וועלכע האט ביז איצט געשפילט, איז קאמפלעטירט געווארען מיט א צוויי־דריי ארטיסטען, וועלכע קענען אויך בעקאנט דעם לאדזשער טעאטער־עולם און דער רעפערטואר, וואס, ווי עס ווייזט אויס זיין פון זעלבען כאראקטער ווי ביז איצט.

מען דארף אייגענטליך ארויסטרעטען צו דער נייער דירעקציע מיט געוויסע פאדערונגען, וואס האבען א שייכות מיט פערליטישערן דאס יודישע טעאטער. שוין צייט ב'לעבען, אז דאס יודישע לאדז זאל האבען א געשמאקפול טעאטער מיט בעשטימטע אויפגאבען און טעאטראלע צילען פון א בעסערען סארט.

באר ווען מען נעמט און אבט, אז דאס יודיש טעאטער ביי אונז אין שטאט, ריכט אפ גלות, מוז שפילען ביי די פרימיטיווסטע בעדינגונגען; פון טעאטער „סקאלא" אין דאס יודישע טעאטער פערטריבען געווארען און אין איצט היימלאז — בלייבט באר איבער צו זאגען: גם זו לטובה.

די נייע דירעקציע האט גוט געטון, וואס זי שטעלט ווייטער א יודיש־טעאטער אין פילהארמאניע. ביז עס וועלען נישט אויסגעפונען ווערען בעסערע געביידע־בעדינגונגען פאר'ן יודישען טעאטער, מוז דאס יודישע טעאטער אין לאדז דערהאלטען ווערען, מען טאר נישט אפשטעלען דאס יודישע טעאטער־שפילען אפילו ביי די ערגסטע יסורי־הפלטעבישען.

מעגליך, אז סוף־כל־סוף, וועט די היגע יודישע געזעלשאפט זיך ארומזעהען, אז עס איז א גרויסע פולה צו לאזען דאס יודישע טעאטער אויף הפקר, אהן געזעלשאפטליכער שטיצע און אהן געזעלשאפטליכע אויפזיכט און וועט זיך גרופירען ארום דער בעוועגונג צו שאפען א גוט יודיש־טעאטער אין א בעהעריגער געביידע.

עס וואלט דאך שוין מיט אנאמת צייט געווען צוצוטרעטען ארגאניזירען א ברייטע געזעלשאפטליכע אקציע פאר אזא וויכטיגע קולטורעלע אינסטיטוציע ווי עס איז טעאטער, בפרט נאך פאר'ן יודישען טעאטער אין וועלכע די יודישע מאסען ווייזען ארויס אזא גרויסע נויטווענדיגקייט.

דערווייל שטעהען מיר אבער פאר'ן אנהויב פון ווינטער־סעזאן אינם יודישען טעאטער אהן א געזעלשאפטליכער שטיצע און עס ווערט ווייטער געשטעלט א פריוואטער טעאטער.

לאמיר דערייבער אפווארטען און זעהען אויף וועלכען וועג די נייע דירעקציע וועט פיהרען דעם ווינטער־סעזאן.

טעאטער-מענש

אזא קרומער שפיגעל

וואס ס'איז בעסער, אז מ'קוקט איהם נישט אן

(2) מיט עטליכע יאהר צוריק האט פאליציי פונאנדערגעשיקט שטעקבריף נאך איינעם יהודה שפיגעל, וועלכער האט געוואוינט א לענגערע צייט אינ'ם שטעטעל בורשטין, מזרח־גאליציען, וואו ער האט זיך פערנומען מיט גנבות און שווינדלערייען און דערנאך אין סטאניסלאוואוו, וואו ער האט אויסגעשווינדעלט ביי פערשידענע מענשען 24 טויזענד זלאטעס און איז אינגאנצען עוקר געווען.

מען האט איהם א לאנגע צייט אומגעזוכט און נישט געקאנט געפינען.

האט מען זיך מיאש געווען, און אויפגעהערט זוכען.

דערווייל האט זיך געמאכט די מעשה־היטלער, און בלית ברירה — האט זיך דער „גאסט" צוריקגעצויגען אין פוילען.

מיט עטליכע טעג צוריק האט איהם א פונקציאנער פון דער אויספארשונגס־פאליציי דערקענט אין קאליש פון א פאטאגראפיע, וואס ער האט געזעהען אין א פערברעכער־אלבום.

מען האט איהם ארעסטירט און אריינגעזעצט אין טורמע.

א סברא אבער, אז אויך דער דאזיגער שפיגעל איז א שטיקעל פבין אין „וועלט־פאליטיק", ווארום בעת'ן ארעסט האט ער דערקלערט, אז הגם ער האט מורא געהאט צוריקצוקומען קיין פוילען, איז ער בעסער צוריקגעקומען נישט וועלענדיג פערבלייבען אין היטלער־לאנד, וואו עס זענען דא גרעסערע קנאקערס פון איהם...

דער גנב שרייט קולי-קולות

כאפטס דעם גנב! כאפטס דעם גנב! און מען כאפט איהם

(2) אין דער פירמע „פ. קופערמאן און קאמפ". (פיעטריקאווער 8) איז עפיס א יונגערמאן געקומען קויפען א שטיקעל זייד פאר זיין ווייב אויף א קלייד. ער האט לאנג געקליבען און גע־קליבען און נישט געקאנט אויסקלייבען... לסוף האט ער געזאגט, אז ער וועט אריינקומען מארגען.

נעכטען אינדערפריה, ווי נאר מ'האט געעפענט דאס געשעפט איז דער יונגערמאן, טאקי ווידער געקומען און אנגעהויבען צו בעקוקען פערשידענע סחורות.

פלוצים איז אין געשעפט אריין א צווייטער אינטערעסאנט, און דעריבער האט דער יונגערמאן דערקלעדהרט, אז ער האט צייט, ער קאן ווארטען — זאל מען ערלעדיגען דעם ניי־געקומענעם.

דעם פערקויפער איז דער עניין געווארען אויפפאלענד, און אבסערווירענדער אזוי, האט ער בעמערקט, ווי דער יונגערמאן רוקט אריין א שטיקעל סחורה אונטער דער פאלע.

דער „נייער" אינטערעסאנט האט זיך תיכף געלאזט ענטלויפען. און דער ערשטער ווידער האט קודם מכבד געווען מיט א קלאפ דעם פערקויפער. און איז אויך ענטלאפען, שרייענדיג: „כאפטס דעם גנב!.. כאפטס דעם גנב!"..

דער פערקויפער האט איהם נאכגעיאגט, און אויפן פרייהייטס־פלאץ האט מען איהם געפאקט און ארעסטירט. ער הייסט יאסעל זאלצבערג פון זאוואדזקא 10.

די טעטיגקייט פון דער ק.ק.א. אין לאדז

היינט מעהר און לעבעדיגער ווי יעדן עס איז ווערט אייגעפלאנצט די אידעע, יועגען אפשפארונגען ביי דער געזעלשאפט, די אמווייטסטענס ארויסגעדריקטע פלאצובקע פון דער אפשפארונגס־אידעע, איז אין לאדז, די קאמונאלע־אפשפארונגס־קאסע, נארוטאוויטשא 42, וועלכע איז איינע פון די פאפולערסטע אינסטיטוציע אין אונזער שטאט פון קורצטערמיניגען קרעדיט.

דאס איז אנאינםטוציע געגרינדעט און געפיהרט דורך דער שטאט, געפינט זיך אונטער א שטרענגער קאנטראל, וואס גאראנטירט די זיכערקייט פון די וועקלאדען און היט אפ די רעכט פון די שפארער, דעריבער איז ק.ק.א. פון דער שטאט לאדז א פריווילעגירטע אינסטיטוציע, אונטער וועלכער עס שטעהט די גאנצע שטאטישע גמינע.

די לעצטע רעארגאניזאציעס אין ק.ק.א. האבען אין א גרויסע מאס געווירקט אויפ'ן גאנצען פערנעהם פון דער ארבייט און אפעראציעס פון דער דאזיגער אינסטיטוציע; די שנעלע ענטוויקלונג פון ק.ק.א. אין לאדז, וועט זיכער ווירקען אין דער נאהענטסטער צוקונפט אויף דער פערוואלטונג פון דער באנק איבערצוטראגען איהר זיץ־ארט אין א גרעסערען לאקאל.

ק.ק.א. אין לאדז האט שטענדיג גרייט א קאסע־בעדין, אזוי אז זי איז שטענדיג אין דער לאגע באלד אויסצוצאהלען גרעסערע סומען אין מזומן; די דאזיגע אינסטיטוציע האט נישט בעגרעניצט איהר קרעדיט־טעטיגקייט. פערקעהרט, זי האט דאס פערברייטערט און פערצווייגט. עס פונקציאנירען געהעריג און נארמאל אלע איהרע אפטיילונגען, צוו. אנד. איז געשאפען געווארען א דיסקאנטא־קאמיטעט, וועלכער ארבייט איצט זעהר אינטענסיוו.

די לאקירטע וועקלאדען בעטרעפען 2 מיליאן זל. נישט רעכענדיג די ערשט־אנקומענדע וועקלאדען.

דער קאמיסאר פון דער קאסע ה' כודזשינסקי האט אין א פרעסע־אינטערוויאו ערקלערט, אז די צאהל קאנטעס אין ק.ק.א. פון דער שטאט לאדז איז זעהר געוואקסען און בעטרעפט 90813.

זעהר ענערגיש ארבייט די דיסקאנטא־אפטיילונג. עס ווערען דא ערלעדיגט ביז 80 פראצ. פעטענטען פון דיסקאנטא און הלוואות, אויף יעדער זיצונג פון דיסקאנטא־קאמיטעט. ביז איצט איז זעהר וועניג אויסגענוצט געווארען די אינקאסא־מעגליכקייטען. די אפטיילונג איז שוין פערברייטערט געווארען און איהר טעטיגקייט ראציאנאליזירט געווארען.

ק.ק.א. פון דער שטאט לאדז איז געווארען געגריבדעט, ווי בעקאנט, צו פערברייטערען און פערטיפערען די אפשפארונגס־אידעע ביים ברייטען עולם. צוויי מיליאן וקלארען, ווי מיר האבען אויבען דערמאהנט, צוטיילט אויף 9 טויזענד קאנטעס — גייט אין דורכשניט ביז 200 זל. אויף יעדע קאנטא. דאס בעווייזט, אז די ק.ק.א. אין לאדז גרופירט אין זיך קליינע אפשפארונגען. עס ענטוויקעלט זיך דא ערפאלגרייך די קליינע אפשפארונגען. אין דעם טייל דינט די קאסע מיט סקארבאנקעס.

די ק.ק.א. אין לאדז האט איבערגעווייזען פאר דער נאציאנאלער הלוואה א סומע פון 25 טויזענד זל. דורך פריוואטע פערזאנען איז אין לויף פון 2־טען ה. ח. סובסקריבירט געווארען א סומע פון 34 טויזענד זל.

די פארטשריטען, וואס עס מאכט די ק.ק.א. פון דער שטאט לאדז איז א בעווייז, וואס פארא גרויסען צוטרוי ס'האט די דאזיגע אינסטיטוציע פון קורץ־טערמיניגען קרעדיט ביי די ברייטסטע שיכטען פון דער לאדזער געזעלשאפט.

דער מלוכה־קאמיסאר פון דער קאסע איז ה' זיגמונד כודזשינסקי, מיטגליד פון דער פערוואלטונג פון פערבאנד פון קאמונאלע קאסעס אין ווארשא, לאנגיעהריגער ליטער פון ק.ק.א., לאסקער פאוויאט, — בעקאנטער און קוואל פיצירטער באנק־טוער. דער לייטער פון דער קרעדיט־אפטיילונג איז פערטרעטער פון דירעקטאר ה' אלשעווסקי געוו. וואיעוואדישער רעווידענט פון די קאמונאלע אפשפארונגס־קאסעס.

רעגיסטראציע פון יאהר-גאנג 1913

(2) היינט מיטוואך, דעם 4 ד.ח. דארפען זיך צושטעלען צו רעגיסטראציע אין מיליטער־פאליציי אישען ביורא (פיעטריקאווער 165) די יונגעלייט, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פונם 1 פאליציי־קאמיסאריאט אויף די אותיות:

K, L, Ł, M

און פון 7־טען קאמיסאריאט

G, H, Ch

מארגען, דאנערשטאג, דארפען זיך צושטעלען, פון 1 קאמיסאריאט:

N, O, ,P R,

און פון 7 קאמיסאריאט:

I, J, K,

חוץ מזה דארפען זיך צו דער רעגיסטראציע מעלדען די מענער פון יאהרגאנג 1910 און עלטערע, וואס האבען נישט רעגולירט זייער מיליטער־דינסט.

די פליכט צוצושטעלען זיך איז אויך חל אויף מענער, וועלכע זענען נישט אפיציעל קיין פוילישע בירגער און קענען נישט דערווייזען, אז זיי זענען בירגער פון אנ'אנדער מלוכה, און וואוינען אין לאדז אויף צוזיגערופענע „קארטי פאביטו'ס".

ווער ס'וועט זיך נישט מעלדען צו דער רעגיסטראציע אין ענטשפרעכענדען טערמין וועט אדמיניסטראטיוו בעשטראפט ווערען מיט 3000 זל. שטראף אדער 3 חדשים ארעסט.

וועגען פאבאר פון יאהר-גאנג 1912

אונזער נאטיץ וועגען די פאבאראוצעס פון יאהרגאנג 1912, וועלכע האבען אדראטשעניע און דארפען איצט אריינגעצויגען ווערען אין מיליטער, דארף מען פערשטעהען אויף דעם אופן, אז ס'האנדעלט זיך וועגען די פאבאראוצעס, וועלכע געניסען פון אדראטשעניעס צוליב זייער שטודיום: מאטוריסטען, סטודענטען, סעמינאריסטען א. א. וו.

דער פראצעס פון די 16 מאן וואס ווערען בעשולדיגט אין קאמוניזם

(2) האט זיך נאך נעכטען נישט פערענדיגט דער אורטייל זאל ארויסגעטראגען ווערען היינט.

זעלבסטמארד אונטער די באהן-רעדער

(2) אויף די שינעס פון דער באהן־ליניע, לעם שטשיפיארנא, קאלישער פאוויאט, האט מען געפונען אנ'איבערגעשניטענעם דורך די באהן־רעדער דעם פויער טאמאש גורעיאך.

ווי עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, איז ער בעגאנגען זעלבסטמארד.

איבערגעפאהרען א יודיש יונגעלע

(2) נעבען אלעקסאנדריסקא 32 איז איבערגעפאהרען געווארען דורך א וואגען דער 3־יעהריגער יונה חתן.

פאגאטאוויץ האט דעם קינד ערטיילט ערשטע הילף און איבערגעלאזט עס אויפ'ן ארט

קלאנג-קינא-טעאטער

BAJKA

גרויסער דאפעלטער פראגראם
פול הומאר אונטער דער לאזונג
„נידער מיט'ן קריזיס"

I

„בוסטער קעטאן כאכט ביער"

II

„איך האב מורא דיק צו ווערען"

א פרעהליכע קאמעדיע אין די הויפטראלען
Marie Dresler און Polly Moran

פרייזען פון די פלעצער אויף די ערשטע סעאנסען צו 40 און 50 גר. אלע פלעצער.
אנהויב 4.30 נאכם. שבת און זונטאג 12 בייטאג

Dr.

Wołkowyski

4 ציגעל-גאס 4, טעל. 216-90

נעהמט אן אין הויט- און ווענערישע קראנקהייטען. מענער-שוועכע

אויפנאהמס-שעה'ן פון 8—1 מיטאג און 5—9 אוונט.

זאל פילהארמאניע
20 נארוטאוויטשא 20

שבת חול-המועד, ד. 7 אקטאבער, 11 פריה

איינאיינציגער גראנדיעזער
לידער-קאנצערט
פון וועלט-בעריהמטען קינסטלער
מנחם רובין

אין זיין רייכען פערשידענארטיגען פראגראם:
אריען / פאלקס-לידער / ארבייטער-לידער
באלאדען / הומאריסקען.

בילינע פרייזען! בילינע פרייזען!
בילעטען צום פרייז פון 50 גר. ביז 2 זל. שוין צו בעקומען ביי דער קאסע פון פילהארמאניע-זאל.

פערקלענערט דעם אפּצאל
ביים שטעמפּלען און קאָנטראָלירען געוויכטען

(2) לויט אַ פאַראָרדענונג פונם האַנדעלס-אינדוסטריע-מיניסטעריום איז איינגעפיהרט געוואָרען וויכטיגע הנחות פאַר קליינע סוחרים אין דעם אָפּצאָל-טאַריף, וואָס איז אויסגעאַרבייט געוואָרען דורכן הויפּט-אַמט פאַר מאָסען און געוויכטען.

די אָפּצאָלען פאַר לעגאַליזאַציעס (דאָס אָפּשטעמפּלען) פון געוויכטען פון 50 קילאָ אַן און העכער איז רעדוצירט געוואָרען אויף 20 פראָצ.

בעדייטענד זענען פערקלענערט געוואָרען די אָפּצאָלען פאַרן קאָנטראָלירען די געוויכטען אין געוועלבער. לעת עתה האָט דער אָפּצאָל בעטראָפען 8 זלאָטעס, און איצט וועט ער אויסמאַכען 2 זל. מיט 60 גראָשען.

א מאָרד-פּראָצעס

(2) נעכטען זענען אָוועקגעשטעלט געוואָרען פאַר'ן קרייז-געריכט דער פויער פון דאָרף ברודנאָוו, לענטשיצער קרייז, דער 31-יעהריגער יאַן וויעל-קאַפּאַלאַן און זיין פאַראַבעק, דער 19-יעהריגער וולאַדיסלאַוו קלימקאָווסקי, וועלכע ווערען בעשולדיגט אין דעם, אַז זיי האָבען בּיידע אויף אַ בעסטיאַלישען אופן דערמאָרדעט — מחמת משפחה-סכסוכים — דעם ברודער פון יאַנען יוזעף וויעל-קאַפּאַלאַנער.

דער ... טייל וועט אַרויסגעטראָגען ווערען היינט.

פערמשפּט א קשאַנדז
פאַר'ן קאָלפּאָרטירען אַנטיסעמיטישע פלוג-בלעטער

(א) נעכטען איז פאַר'ן שטאָטישען געריכט אין לאָדז געשטאַנען דער קשיאָנדז ראַגאָזשינסקי און דער דרוקעריי-אינהאָבער פראַנציסעק רידלעווסקי (פון שענקעוויטשאַ 35).

דער קשיאָנדז איז בעשולדיגט געוואָרען אין פערשפּרייטען אַנטי-יודישע קאָנפיסקירטע פלוג-בלעטלעך, און רידלעווסקי — אין אויסבעהאַלטען די דאָזיגע בלעטלעך פאַר'ן קאָנפיסקירען.

דאָס שטאָטישע געריכט האָט פערמשפּט דעם קשיאָנדז אויף אַ חודש אַרעסט אָדער בעצאָהלען 300 זלאָטעס שטראָף, און דעם דרוקער — אויף 200 זלאָטעס.

ס'פעשעלע יאַדינע זאָל ראַטעווען?

(2) די 21-יעהריגע סקערניעוויצער מיידעל, סטאַניסלאַווא נאָוואַק האָט פערקויפט איהר ביסעל האָב און גוטס, וואָס זי האָט פערמאָגט איינדערהיים און איז אַראָפּגעקומען קיין לאָדז זוכען אַרבייט.

דאָ האָט זי זיך אַרומגעדרייט אַ לענגערע צייט, געפּטרט דאָס ביסעל געלד, און קיין אַרבייט נישט געפונען.

אַז זי איז געקומען צו דער איבערצייגונג, דאָס עס שטייט איהר פאַר צו שטאַרבען פון הונגער, האָט זי פאַר די לעצטע גראָשענס געקויפט אַ פלעשעלע יאַדינע און אויסגעטרונקען עס אין טויער אויף פּעטריקאָווער 48.

פּאָגאָטאָוויע האָט זי אָפּגעפיהרט אין שטעטישען זאַמעל-פּונקט.

אַנקלאָגע אויף אַ דאָקטאָר
צוליב'ן טויט פון יאַקוב דרוקער

(2) כידוע איז מיט עטליכע וואָכען צוריק געשטאָרבען אין לעמבערג דער בעקאַנטער לאָדזער פּערפומען-הענדלער יאַקוב דרוקער.

ווי עס ווייזט זיך איצט אַרויס פון דער אָנקלאַגע, וואָס די אלמנה פרוי דרוקער האָט אַריינגעטראָגען אין קרייז-געריכט, איז אין איהר מאַנס טויט שולדיג דער דאָקטאָר גאָלדשמיד אין מאַרשין.

אַפּטייקען!
היינטיגע נאַכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: א. פּאָטאָש (פּלאַץ קאָשטשעלני 10) א כאַרעמזא (פּאָמאָרסקאַ 12), ע. מילער (פּיעטריקאָווער 46), מ. עפּשטיין פּיעטריקאָווער 225) ז. גאַרמשינסקי (פּשיאַזד 59 ג. אַנטאָניעוויטש (פּאַביאַניצער 50).

פון קליינהענדלער-פאַראיין
(אויפרוף)

די פערוואַלטונג פון קליינהענדלער-פאַראיין, אַגראַדאָווע 10 רופט אַלע קליינהענדלער פון לאָדז אומבעדינגט צו ערפילען דעם בירגערליכען חוב צו דער מלוכה און צייכנען די פאָלקס-הלוואה, אָנוועזענדיג דערביי אַלע קרעפטען, אַז דער אָנטייל פון די יודען-קליינהענדלער אין דער גרויסער אַקציע, זאָל זיין אַ אימפּאָזאַנטע. עס ווערט דערביי אויפמערקזאַם געמאַכט דאָס דער טערמין פון שליסען די צייכנונג איז בעשטימט געוואָרען אויף דעם 4 ד. חודש. דאָס פּרעזידיום פון פאַראיין וועט פערזענליך שטעהן אויף דער וואַך און זיך די מיה געבען דאָס קיין איינער פון די קליינהענדלער-רייהען זאָל נישט פעהלען ביי דער צייכנונג.

פּרעזעס: לייביש ראָזענבערג

Dr. med.
Czarnożył
POWROCIŁ
AL. KOSCIUSZKI 69, tel. 224-94
Godziny przyjęć od 9-10 i od 4-6 popoł.

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26
פּראַכטפולער יום-טוב-פּראָגראַם!
פילם פון דער פּוילישער פּראָדוקציע
א. נ.
יעדן איז ערלויבט צו ליבען
אין די הויפּט-ראָלען:
Dymsza, Maszynski,
Zieminska, Zielinska.
אָנהויב פון די סעאַנסען טעגליך 4.30 נ"מ
שבת און זונטאָג—12.30 אַ זייגער ביי טאָג

די עלעגאַנטסטע מענער-„
היטען
בעקומט איהר נור
אין הויפּט-געשעפט
— פון —
B. Kleinbaum
31 Piotrkowska 31
מעסיגע פּרייזען!
—:—
סאָלידע בעדינונג!
עלעגאַנטסטע
ספּאָרט-היטלעך
שטענדיג אויף לאַגער.

די מאָדערנסטע
און בעסטע
מענער-
היטען
אין אַלע פאַרבען
צו קאָנקורענץ-פּרייזען
בעקומט מען נאָר ביי

ר. איזראַעל

דירעקטאָר אַדאָלף גאָלד
סענסאַציאָנעל-שפּאַנענדער ראָמאַ
60 פון יודישען לעבען

באַנעצקי האָט ווייטער געפיהרט דעם פערהער

— צי שטעהט דאָס צעטעלע, צו וועלכען איהר זענט זיך מודה אין עפּעס אַ שייכות צו דער פרוי, וועלכע איהר זעהט דאָ אויף דער פאָטאָגראַפיע?

— איך האָב אייך שוין געזאָגט, הער קאָמיסאַר, אַז ווען איך זאָלט די פרוי געזעהען כאָטש מיינע אויגען וואָלט איך געקענט אויף זיכער זאָגען, צי זי איז די אייגענע, וועלכע איך מיין

— זאָלען מיר אָננעהמען, אַז דאָס איז דיזעלבע וועלכע איהר מיינט, צי האָט דאָס עפּעס אַ שייכות?

— יאַ, אויב ס'וואָלט אַזוי געווען האָט דאָס אַ גאָר גרויסען שייכות, דאָס צעטעלע וואָס איך האָב געשריבען איז אַ רעוואָלטאַט פון אַ שווערער איבערלעבונג וואָס איך האָב געהאַט מיט דער דאָזיגער פרוי

— איהר דאַרפט מיר דאָס דערצעהלען אַלץ גענוי און זיך בעמיהען נישט אַדורכצולאָזען קיין איין פּרט

לעאָן דאָבזשינסקי האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען מיט אַלע איינצעלהייטען אַלץ וואָס ס'איז געשעהען אין יענער קריטישער נאַכט, ווען אַן אומבעקאַנטע פרוי איז געקומען צו איהם אין דער וואָהנונג בעת ער איז אינדערהיים נישט געווען, ווי אַזוי ער האָט זי געטראָפען זיצענדיג ביי איהם אין דער וואָהנונג, ווי אַזוי זי איז אוועק און שפּעטער זי געטראָפען אַרויסגעהען פון הויז, בעת וועדפעל איז שוין געזעסען אַ טויטער אויף דער דראָזשקע. דאַן האָט ער דערצעהלט וועגען דעם ווי אַזוי מ'האָט איהם, דאָבזשינסקין, טעלעפאָניש געבעטען אָנצושרייבען דאָס דאָזיגע צעטעלע און עס אַריינוואַרפען צו וועדפלען אין פּאָסט-קעסטעל

קאָמיסאַר באַנעצקי איז געווען איבעראַשט, ס'איז בּיי איהם נישט געווען קיין ספק, אַז דאָבזשינסקי זאָגט אַלץ אמת, אַז דאָס אַלץ קען יעדענפאַלס שטימען מיט דער ווירקליכקייט. באַנעצקי האָט אָפּגעשלעפּט מיט שטעלען די דעצידירענדע פראַגע, פון ענטפער וואָס דאָבזשינסקי וועט געבען אויף דער פראַגע, וואָס דער קאָמיסאַר באַנעצקי האָט געהאַט בדעה צו שטעלען, איז געווען אָפּהענגיג זעהר פיל, ענדליך האָט באַנעצקי געפרעגט, אונטערשטרייכענדיג יעדעס וואָרט

— אין וועלכער נאַכט איז דאָס אַלץ געשעהען, צי קענט איהר זיכער דאָס גענוי דערמאָהנען.

— זיכער, איך געדענק דאָס גאַנץ גענוי, דאָס איז געווען אין דער סילוועסטער-נאַכט

באַנעצקי האָט פערביסען די ליפּען, אַלץ האָט געשטימט, ער קען שוין מיט דער גאַנצער גענויקייט איצט שילדערען דאָס אַלץ וואָס די פרוי ראָזען האָט געטון אין יענער נאַכט, נאָכ'ן מאָרד איבער ווייסען. ס'איז בּיי איהם געווען אויסער יעדען ספק, אַז נישט נאָר ווייסען האָט די פרוי ראָזען ערמאָרדעט אין יענער נאַכט, נאָר אויך וועדפלען, הגם זי האָט אַליין נישט געשאָסען וואָס זי טוט

— אויב אַזוי האָט באַנעצקי געטראַכט, אויב מיין השערה איז אַ ריכטיגע, האָט די פרוי ראָזען זיך נישט אָפּגעגעבען קיין חשבון דערפון וואָס זי טוט, נישט נאָר בעת'ן אויספיהרען דעם מאָרד איבער וועדפלען, נאָר דאָסזעלבע אויך בעת'ן אויספיהרען דעם מאָרד איבער ווייסען, זי האָט געהאַנדעלט אונטער אַ שטאַרקע היפּנאָז, פון וועלכען מ'קען זיך נישט בעפרייען, אויך די פרוי ראָזען קען זיך בּאַך ביז היינט דערפון נישט בעפרייען

באַנעצקי האָט נישט געוואָלט ווייזען פאַר דאָבזשינסקין ווי שטאַרק ס'איז געווען דער איינדרוק פון דאָזיגען פערהער, ער האָט זיך אויף אַ מינוט פערטראַכט און האָט געזאָגט

— אויב איך האָב נישט קיין טעות, האָט איהר געזאָגט, אַז איהר האָט די דאָזיגע פרוי דאָס ערשטע מאָל אין אייער לעבען געזעהען דעמאָלט אין דער סילוועסטער נאַכט ביי אייך אין צימער? — יאָ, אַזוי איז עס, דעמאָלס האָב איך זי דאָס ערשטע מאָל געזעהען

— צי האָט איהר געקענט איהר פאַמיליען-נאָמען?

— ניין, איך האָב וועגען דעם נישט געפרעגט און דאָס האָט מיך דעמאָלט אויך נישט אינטערעסירט.

— ווען האָט איהר זיך דערוואוסט ווי אַזוי ס'איז איהר פאַמיליען-נאָמען

— ערשט דעמאָלט ווען איך האָב געזעהען איהר פאָטאָגראַפיע אין די צייטונגען און איך האָב בעקומען דעם חשד, אַז דאָס איז דיזעלבע פרוי, וועלכע איך האָב געזעהען ביי זיך אין שטוב ביי אַזעלכע אויסטערלישע בעדינגונגען

— ווייסט איהר איצט ווי זי הייסט?

— יאָ, איצט ווייס איך, אַז זי הייסט ראָזען און האָב זיך אַפילו אינטערעסירט מיט דעם ווער ס'איז איהר מאַן איך לאָדז און ווער ס'איז איהר גאַנצע פאַמיליע

— צי דערמאָהנט אייך גאָרנישט דער פאַמיליען-נאָמען — ראָזען?

דאָבזשינסקי האָט זיך פערטראַכט, עפּעס האָט זיך איהם איצט אויסגערוכט, אַז דער נאָמען איז איהם שטאַרק בעקאַנט, און אַז ער האָט שוין אַמאָל געהאַט צו טון מיט אַזאַ נאָמען, אַ מינוט שפּעטער איז ער ווייטער געווען זיכער, אַז ער האָט קיינמאָל נישט געהערט וועגען אַזאַ נאָמען

באַנעצקי האָט בעמערקט דאָבזשינסקיס פערלעגענהייט און ער האָט איהם געוואָלט אַרויסהעלפען

— צי האָט איהר נישט אַמאָל, איך ווייס אַליין נישט ווען דאָס איז געווען, קאָרעספּאָנדירט מיט אַ פרוי, וועמענס פאַמיליען-נאָמען ס'איז געווען ראָזען?

לעאָן איז אַוש אויפגעשפּרונגען פון אָרט, איצט ערשט האָט ער זיך וועגען אַלץ דערמאָהנט אַלץ איז איהם געשטאַנען קלאָר פאַר די אויגען, געוויס האָט ער אַמאָל געשריבען אַ בריף צו אַ פרוי ראָזען, ער האָט איצט אַליין נישט געוואוסט, צי ער זאָל זיך מודה זיין אָדער נישט, מיט'ן געבען אַ ריכטיגע ענטפער, קען ער אַמאָל אַריינברענגען אַ סתירה אין זיין אייגענע רייד, ווייל מיט עטליכע מינוט פריהער האָט ער ערשט ערקלערט, אַז ער האָט קיינמאָל נישט געהאַט קיין שייכות מיט אַזאַ פאַמיליען-נאָמען, דאָך איז נישט געווען אין דאָבזשינסקיס געוואוינהייט צו זאָגען ליגען און ער האָט תיכף געענטפערט

— אמת, איך האָב אַמאָל געשריבען איין און איינציגען בריף צו אַ פרוי וועלכע האָט זיך גערופען ראָזען, איך ווייס אָבער נישט צי דאָס איז דיזעלבע

— איך קען אייך שוין פערזיכערען, אַז דאָס איז דיזעלבע, האָט דער קאָמיסאַר באַנעצקי טריאומפירענדיג געזאָגט, טאַקע צו איהר האָט איהר אַמאָל אַ בריף געשריבען, איצט וויל איך אָבער וויסען וועגען וואָס איהר האָט דאַמאָלס צו איהר געשריבען?

דאָבזשינסקי איז צומישט געוואָרען, ער האָט זיך נישט געקענט דעצידירען באַלד צו ענטפערען אויף דער דאָזיגער פראַגע דאָס וואָלט נישט געווען דזשענטעלמעניש, וועגען אַ פרוי מען זי איצט דיין ווער זי וויל — דאָהושינסקי האָט זיך עטליכע סעקונדען איבערגעלעגט וואָס ער זאָל ענטפערען און דאַן האָט ער דרייסט געזאָגט

— איהר וועט ענטשולדיגען הער קאָמיסאַר, איך וויל אויף דער דאָזיגער פראַגע נישט ענטפערען.

— דאָס איז אייער זאַך, ווען איהר ווילט נישט קענט איהר אויף דער פראַגע נישט ענטפערען

איגענטליך האָט באַנעצקי אַליין נישט גע־וואוסט צוליב וואָס ער האָט געשטעלט די דאָזיגע פראַגע, זי האָט נישט געהאַט קיין שום שייכות מיט דער אויספאָרשונג. באַנעצקי האָט דאָס געטון נאָר צוליב אייגענער נייגיריגקייט, און אפשר דערפאַר, ווייל ער איז געווען אַזוי שטאַרק פּראָאינטערעסירט אין דער פערזאָן פון פרוי ראָזען...

(פאָרטזעצונג קומט)

יודיש טעאטער
„פילהארמאניע"
20 נאַרוטאָוויטשא 20
אַרטיסטישע לייטונג: דוד זיידערמאַן

מיטוואָך, ד. 4. אקטאָבער 9 אַ זייגער אָוונט — פייערליכע ערעפנונג פון ווינטער-סעזאָן 1933/34
אונטער דער אַרטיסטישער לייטונג פון באַליבטען אַרטיסט דוד זיידערמאַן.
אויפטריטען פון אונזערע ליבלינגען
חנה לערנער און דוד זיידערמאַן

צוזאַמען מיט'ן עושטקל. אַנסאַמבל: פרויען: בעזמאַן. פּאָדערמאַן. צווייליך. קארעני, ראָזענצווייג, רובינא מענער: פּאַלבירסקי, גוטמאַן, גאָלדשטיין, האַמבורגער, הערשקאָוויטש, וואָלף, פּאַלאַנסקי, צווייליך.

היינט, מיטוואָך, ד. 4-טן אָקט.
9 זייגער אוונט
צום 1-טען מאָל איז לאָדז!
פייערליכע פּרעמיערע!
גרויסע שלאַגער-אָפּערעטע אין 3 אַקטען

אין רבינס הויף

מיט'ן אַנטייל פון די באַליבטע פּרימאַדאָנע נאַדיאַ קאַרעני | וואונדערבאַרע אויסשטאַטונג! פּרעכטיגע טענץ! הערליכע מוזיק! גרויסער באַלעט! 25 נומערן געזאַנג!

מיט'ן פערגרעסערטען כאָר און אָרקעסטער פיהרט אָן דער דיריגענט לעאָן זעלמאַן. טענץ איינשטודירט דורך חנה לערנער.
צו דער אָפּערעטע איז ספּעציעל אַנגאַזשירט געוואָרען דער באַליבטער וואַרשאַווער דאַמען-כאָר. טעכנישע לייטונג: ק. גוטמאַן.
סופליאָר: וואָלף נייהויז. אַדמיניסטראַטיווע לייטונג: א. בעזמאַן. בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

אַכטונג!
דאָנערשטאָג, ד. 5 טען, פרייטאָג, דעם 6-טען און שבת, דעם 7-טען
צו 2 פאָרשטעלונגען:
4 נאָכמ. (צו ביליגע פּרייזן)
און 9 אָוונט

אויספלוג קיין ווארשא

אויף דעם קומענדיגען זונטאָג, דעם 8. ד. ח. אָרגאַניזירט דער היגער „וואַגאָן-לי-קוק" אַן איינטאָגיגען אויספלוג קיין וואַרשאַ.

אָפּפאָהר אין די פריהמאָרגען שעה'ן, צוריקפאָהר אין די אָוונט-שעה'ן. דער פּרייז פון 2. קלאַס איז 18 זל. 3-טע קלאַס 12 זל.

בילעטען צו בעקומען אין „וואַגאָן-לי קוק", פּיעטריקאָווער 64.

אויספלוג קיין קראקא

אויף דעם 6. אָקטאָבער גרייט זיך גאַנץ לאָדז אויף דעם מיליטערישען יום-טוב קיין קראָקע. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, האָט דאָס קאָמוניקאַציע-מיניסטעריום בעשטימט אויף דעם 6. און 7. אָקטאָבער איבערדיגע הנחות פון 75 פּראָצענט פאַר די אָנטיילנעהמער אין דער פייערונג.

דער אָפּפאָהר קען פאָרקומען אַמכריהסטען דעם 5. ד. ח. נאָך 12 אַ זייגער ביינאַכט, דער אָנקום קיין קראָקע מוז אַמשפּעטסטענס פאָרקומען דעם 6. ד. ח. 9 פריה. דער אָפּפאָהר פון קראָקע מוז פאָרקומען דעם 6. ד. ח. נאָך 3 אַ זייגער נאָכמיטאָג, אָדער דעם 7. ד. ח. ביז 12 ביינאַכט. גאַראַנטירט פאַר אַלע אָנטיילנעהמער פּלעצער.

דער פּרייז אין ביידע זייטען איז 11.60 זל. בילעטען צו בעקומען אין „וואַגאָן-לי קוק", פּיעטריקאָווער 64.

יצחק ליכטענשטיינס בילדער-אויסשטעלונג אין טאמאשאוו

דער בעקאַנטער קינסטלער און קונסט-קריטיקער יצחק ליכטענשטיין, וועלכער ווערט ביי אונז גערעכענט פאַר איינעם פון די בעדייטענדסטע אַוואַנגאַרד-קינסטלער, האָט איצט, — נאָך זיין צוריקקעהר קיין לאָדז פון זיין לאַנגען וואַנדערען איבער דער וועלט — צוגעגרייט אַ גרויסע אויסשטעלונג פון זיינע בילדער, וועלכע ער קלייבט זיך צו דערמאָנסטרירען אין גאַנץ פּוילען.

לכתחילה האָט דער קינסטלער גערעכענט אָנצוהויבען זיינע אויסשטעלונגען מיט לאָדז, נאָר אַזוי ווי דערווייל איז איהם נישט געלונגען צו בעקומען אַן ענטשפּרעכענדען לאָקאַל, וועט די ערשטע אויסשטעלונג איינגעאָרדענט ווערען אין טאָמאַשאָוו, וואו די דערעפענונג פון איהר וועט פאָרקומען דעם היינטיגען שבת.

דאָרט, אין טאָמאַשאָוו, האָט זיך געבילדעט אַ ספּעציעלער אויסשטעלונגס - קאָמיטעט, אין בעשטאַנד פון וועלכען עס זענען אַריין אַ ריהה כאַראַקטעריסטישע פון דער אָרטיגער אינטעליגענץ, געזעלשאַפטליכע טוער, פּראָפ. א. אַז. וו. מיט די ה"ה ווילהעלם לאַנגאַוי און לעאָפּאָלד לאַנדסבערג בראש.

אין לאָדז וועט ליכטענשטיינס גרויסע אויסשטעלונג געעפענט ווערען ערשט אין אַ חודש אַרום.

„תרבות" וויל שאפען אין לאדז א „מרכז רוחני"

יעדעס פאָלק, וואָס טראָגט אין זיך דעם ווילען צום לעבען מוז אונאויפהערליך זאָרגען פאַר זיינע קולטור-ווערטען.

די געזעלשאַפט „תרבות" אין לאָדז האָט פאַר שטאַנען איהר חוב און האָט אויף זיך גענומען די שווערע אויפגאַבע צו וועקען און רופען דאָס יודישע לאָדז צו אַ ברייטער און פרוכטבאַרער אַרבייט אויף דעם פערנאַכלעסיגטען קולטור-באַהן.

„תרבות" שטרעבט צו שאַפען אין לאָדז אַ „מרכז רוחני", וואָס זאָל אַרומנעהמען אַלע צווייגען פון העברעאישער שפּראַך און קולטור. צו דעם צוועק האָט זיך די געזעלשאַפט געשטעלט אין פערבינדונג מיט פערשידענע קולטור-פעראיינען אין אונדזער שטאָט.

מיט עטליכע חדשים צוריק איז „תרבות" צוגעטרעטען צו גרינדען אַ העברעאישע גימנאַזיע אין לאָדז מיט 3-יעהריגע האַנדעלסקורס-וואַרשטאַטען. צוליב דער קורצער צייט, וואָס איז געבליבען אויף צו רעאַליזירען דעם פּלאַן, האָט ער געמוזט אָפּגעלעגט ווערען ביז צום קומענדיגען שול-יאָהר.

אַלס די דרינגענדסטע אויפגאַבען בעטראַכט איצט „תרבות": 1) דאָס אָרגאַניזירען פון העברעאישע שפּראַך-קורסע „אַן שילע" פון די הלוכה שע פאָלקס-שולען. וועלכע זענען געבליבען אין גאַנצען אָהן יודישע לימודים, שאַ ען אויך העברעאישע קורסען פאַר מיטגליעדער פון יוגענד-אָרגאַניזאַציעס. 2) גרינדען אַ געהעריגע העברעאישע לייה-ביבליאָטעק.

כדי ווי געהעריג די דאָזיגע אויפגאַבען אַדורכצופיהרען האָט זיך „תרבות" געשטעלט אין פערבינדונג מיט די דערמאָהנטע אינסטיטוציעס און האָט אויך צונויפגערופען אַ פערזאַמלונג פון העברעאישע לעהרער. די פערזאַמלונג האָט געוועהלט אַ מעטאָדיש-פּעדאַגאָגישען ראַט, וועלכער בעשטעהט פון: פּראָף. שפּירא, ד"ר פרענקעל, וואַרשיצקי, בראַוערמאַן און הובען. אונטער דער אויפזיכט און השפּעה פון דאָזיגען ראַט וועלען געפיהרט ווערען הן די שוין עקזיסטירענדע קורסען, הן די, וועלכע ווערען איצט אָרגאַניזירט.

בעהמענדיג אין אַכט אַז אַזאַ ברייט-פערצווייגטע טעטיגקייט פערלאַנגט גרויסע געלד-מיטלען, האָט די פערוואַלטונג פון „תרבות" פּראָקלאַמירט אַ גרויסע ווערבירונג פון מיטגלידער און זאַמלונג פון העברעאישע ביכער.

„תרבות" איז זיכער, אַז דאָס יודישע לאָדז וועט ריכטיג אָפּשאַצען דעם ווערט פון דער אונטערנעמענער אַקציע און וועט זי ברייט אונטערשטיצען.

י. ק.

געזעלשאַפט פריינד פון אַרבייטער-פּאַלעסטינע, אל. קאָשטשושקי 21.
נאַרוטאָוויטשא 20 זאַל פילהאַרמאָניע נאַרוטאָוויטשא 20
דאָנערשטאָג, ד. 5-טען (1-טער טאָג יום טוב) 11 פריה קומט פאָר
א פאַרלעזונג פון ח' משה ערעם
סעקרעטאַר פון דער „פּועלי-ציון"-פּאַרטיי אין פּאַלעסטינע א. ד. ט.
„וואָס ארץ-ישראל בויט און וואָס זי צושטערט"
ביליעטען צו 30 און צו 50 גר. שוין צו בעקומען אין דער פּאַרטיי-לאָקאַל, אין באַראָכאָוו-ביבליאָטעק אל. קאָשטשושקי 9 און אין טאָג פון דער פאַרלעזונג ביי דער קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

פארלעזונג פון משה ערעם

פיהרער פון די לינקע „פּועלי-ציון" אין פּאַלעסטינע

די טעג איז געקומען קיין פּוילען דער פיהרער פון די לינקע פּועלי-ציון אין פּאַלעסטינע, משה ערעם, דער נאָמען איז נישט ניי. משה ערעם איז שוין אין פּוילען דאָס דריטע מאָל, דאָס ערשטע מאָל איז ער געראָד געקומען קיין פּוילען אין דער צייט, ווען ס'זענען פאָרגעקומען די טראַגישע געשעהענישען אין ארץ-ישראל, אין דער צייט האָבען די יודישע מאַסען אין לאָדז געמאַכט אַ געלעגענהייט צו האָבען אַ רייהע רעפעראַטען און אַ ווייסטערעהונגען, ווי ער אַלס לאַנגיעהריגער בירגער פון ארץ-ישראל האָט זעהר קלאָר און אַלזייטיג אויפגעקלערט די אַלע פראַגען און פּראָבלעמען, וואָס זענען פערבונדען מיט פּאַלעסטינע, בעזונדערס אויפגעקלערט די סיבות, וואָס האָבען גורם געווען צו די געשעהענישען.

ערעם האָט אויך וועגען די געשעהענישען זעהר פיל געשריבען אין דער אַרבייטער-פּרעסע און אַרויסגעגעבען ספּעציעלע בראָשורען.

דאָס צווייטע מאָל איז ערעם געווען אין פּוילען, ווען ס'איז פאָרגעקומען דער פּראָ-פּאַלעסטינער קאָנגרעס פאַר אַרבייטענדיגען ארץ-ישראל אין בערלין. ערעם האָט אויך אין בערלין געהאַלטען איינע פון די אינטערעסאַנטסטע רעפעראַטען אויפ'ן קאָנגרעס וועגען די עמיגראַציע-פּראָבלעמען ביים יודישען פאָלק, וואָס האָט צוגעצויגען די אויפמערקזאַמקייט פון גאַנצען קאָנגרעס.

איצט איז ערעם געקומען אין שייכות מיט דער אַקציע פון לינקע פּועלי-ציון פאַר אויפבויען אַ באָראָכאָוו-הויז אין תל-אביב. ער בלייבט נאָר איינציגע וואָכען אין פּוילען און פון דאָ פאָהרט ער קיין אַמעריקע.

דעם ערשטען טאָג יום-טוב וועט ח' ערעם האָבען אַ פאַרלעזונג אין פילהאַרמאָניע. ערעם איז אויך בעקאַנט אַלס גלענצענדער רעדנער. די פאַרלעזונג האָט אַרויסגערופען אַ גרויסען אינטערעס.

פון „התאחדות"

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, וואָס אין די צווייטע טעג יו"ט קומט פאָר די אַלגעמיינע פּאַרטיי-פערזאַמלונג פון דער לאָדזער פּאַרטיי, איז נעכטען פאָרגעקומען אין פּאַרטיי-לאָקאַל אַ פערזאַמלונג, געווידמעט אַלע ענינים, וואָס זענען נוגע די אַלגעמיינע פערזאַמלונג.

אויך איז גענומען געוואָרען צו קענטעניש דער בעריכט פון אַרלאָזאָראָוו-היים-קאָמיסיע, אַז בקרוב וועט די אַרלאָזאָראָוו-היים שוין געעפענט.

צוליב דעם, וואָס די יודישע פאָלקס-אוניווערזיטעט גייט אַריבער אין אַ נייעם לאָקאַל, וועלען די נאָרמאַלע פאַרלעזונגען פאָרקומען אין אַ שפּעטערדיגען טערמין.

דער ועד פון דער לאָדזער פּאַרטיי האָט בעשלאָסען אויפצופאָדערן אַלע מיטגלידער אַקטיוו זיך צו בעטייליגען אין דער קרן-הצלה-אַקציע.

קוריער קאפעלושניצע

פּאָלודניאָווא 15

מיין ליבער פריינד. די דאַרפסט אַ הוט עס זאָל זיך טראָגען שעהן און גוט און טייער זאָל די הוט נישט זיין אויף פּאָלודניאָווא 15 געה אַריין דאָ קריגסט אַ הוט גאָר ביליג דאָרט און דווקא פון דעם בעסטען סאָרט אַז עס איז אַ גרויסער קריזיס האָט קוריער קאַפּעלושניצע אָנ'ערקענט און דערפאַר האָט ער די פּרייזען רעדוצירט מיט פיל פּראָצענט פּעלודניאָווא נומער 15 איז די פירמע אָנ'ערקענט ווער עס קויפט אַ הוט דאָרט איינמאָל בלייבט שוין שטענדיג אַ קליענט דאָרט טוט מען פּאַסאָנירען גאָר געוויסענהאַפט און טוט אַלע אָפּגעניצטע הימען מאַכט מען עלעגאַנט און ניי.

דער וואיעוואדישער בעאמטען-קאמיטעט פאר דער נאציאנאלער הלוואה

ווענדעט זיך דערמיט צו די אינהאָבער פון האַנדעלס-אונטערנעהמונגען, אינדוסטריע - אונטערנעהמונגען און האַנדווערקער - וואַרשטאַטען, אַז זיי זאָלען אין די שויפענסטער אָדער אַנדערע אָנזעהעוודיגע ערטער אויסהענגען די דיפּלאָמען, וועלכע שטעלען פעסט, אַז די אינהאָבער פון די אונטערנעהמונגען האָבען ווי געהעריג אויסגעפיהרט זייער פליכט בנוגע דער נאַציאָנאַלער הלוואה.

די ביטע מאָטיווירט דער קאָמיטעט דערמיט, וואָס דער כלל בעאַמטע האָט בעשלאָסען צו שטיצען נאָר די אונטערנעהמונגען, וועלכע האָבען עקזיסטענץ-בערעכטיגונג אין פּוילען.

אַנדערע אונטערנעהמונגען וועלען באָיקאָטירט ווערען

וואָיעוואָדישער בעאַמטען-קאָמיטעט פאַר דער נאַציאָנאַלער הלוואה.

Dr. med.
L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און געשלעכטס-קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע-בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג.
אַלע אַרט אַנאַליזען.
נעהמט אָן פון 8—11 און 4—8 אָוו. זונטאָג פון 9—1 בייטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע — דענטשניצע-פּרייזען.

Dr. med.
Z.Rakowski
ספּעציאַליסט פאַר אויערען, נאָז, האַלז און לונגען-קראַנקהייטען
וואוינט יעצט
פּיעטריקאָווער 67, טעל. 127-81
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעהמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 11—1 און פון 2—3 נאָכמ.

Dr. med. H.LUBICZ
ספּעציאַליסט פאַר ווענערישע און געשלעכטס-קראַנק.
צוריקגעקעהרט
צעגעלניאַנא 7, טעל. 141-32.
נעהמט אָן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאָכמ. און פון 5—8 אָוונט, זונטאָג פון 9—11 ביטאָג.

די פּאָפּולערסטע און מאָדערנסטע פּערפומעריע
J. DRUKIER
ZAWADZKA 5, tel. 175-92
עמפּפעהלט
די נייעסטע פּערפומען און אַלערליי קאָסמעטיק אין- און אויסלענדישע
צו נידריגע פּרייזען.
הורט און דעטייל
פאַר ענגראָסיסטען ספּעציעל ראַבאַט!

ערשטקלאַסיגער
קירזשנער-אַטעליער פון I. BOMBEL
פיהרט אויס אַלערליי פּעלץ-בעשטעלונגען און רעפּאַראַטורען לויט די נייעסטע מאָדעלען. פּינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. ערמעסיגטע פּרייזען.
זאַוואַדזקאַ 6, טעל. 118-62.

סענסאציאנעלע ידיעות פאר אלע געעהרטע קינא=בעזוכער!

אויפ'ן ארט פון **"SPLENDID"** קינא=טעאטער איז ענטשטאנעז א נייע, קינא=פלאצובהע, וואס ווערט אנגעפיהרט פון בעדייטענדע קינא=פאכמענער א. ק

„ROXY"

Narutowicza 20 — **Narutowicza 20**

די נייע דירעקציע האט אנגעהויבען איהר טעטיגקייט נאכ'ן אדורכפיהרען א גרינד=ליכען איבערבוי=רעמאנט און פון אנ'ענטשפרעכענדע איגערליכע איינארדנונג.

נישט שפארענדיג קיין שום ארבייט און אונגעהויערע קאסטען, איז פערצענדיגט געווארען דער לאקאל, וועלכער איז ביים היינטיגען טאג, אהן שום צווייפעל,

דער עלעגאנטסטער קינא=טעאטער אין אונזער שטאדט.

די דירעקציע, זארגענדיג אויך דערפאר, אז דער אויסוואהל פון קינא-רעפערטואר זאל אויך שטעהן אויף דער געהעריגער קינסטלערישער הויך, האט פארקאנטראקטירט ביי די גרעסטע וועלט-פילם=געזעלשאפטען אגא ציקל פילמען, וואס לאדז האט נאך ביז איצט נישט געזעהען.

דער רעפערטואר בעשטעהט פון די נייעסטע פראדוקציעס פון 1933/34. דער ערשטער פון די פילמען, מיט וועלכען דער קינא-טעאטער **„Roxy"** האט געעפענט דעם סעזאן, דער אין דער וועלט-אנערקענט גלענצענדער פילם א. ג.

„אוייב פון דער צווייטער האנד"

וועלכען יעדער קינא-בעזוכער דארף זעהן, ווייל ער ווערט דעמאנסטרירט נור נאך עטליכע טעג. די הויפט-ראלען קרעאירען:

Jean Harlow, Chester Morris, Lewis Stone, Una Merkel

וועגען דעם דאזיגען פילם קען מען נור צוגעבען, אז ער איז בעשאנקען געווא-ען אין משיקאגא בעת דער אינטערנאציאנאלער אויסשטעלונג מיט דער העכסטער אויסצייכנונג.

וויכטיג נייעס פאר די ג' קינא=בעזוכער!

די דירעקציע פון קינא-טעאטער **„ROXY"** טיילט מיט, אז שוין איז עטליכע טעג ארום וועט זי פרעזענטירען צום ערשטען מאל אין לאדז דעם גרויסען צויבער-פילם, שלאגער פון די וועלט-עקראנען, וועלט=בעריהמט מייסטערווערק פון **Cerwantes**

„DON KISZOT"

די הויפט=ראלע שפילט און זינגט דער קעניג פון די זינגער דער זינגער פון קעניגען

FEODOR SZALJAPIN

ווער נעדענקט דען נישט פון פאר'ן קריג דעם גרעסטען זינגער **פעאדאר שאליאפין,** וועלכער האט בעצויבערט די מאסען אין זיין קרעאציע **„דאן קישאט"**

אלזא, אלע געהען מיר אין פאפולערסטען און פרעכטיגסטען קינא אין לאדז **„ROXY"**

צו הערען דעם גרעסטען זינגער **Feodor Szaljapin**

בריף אין רעדאקציע

חשוב'ע רעדאַקציע!

אין „נ. פאָלקסבלאַט“ פון 2. אָקטאָבער ה. י. איז געוועזן פערעפענטליכט אַ נאָטיץ וועגען אַ געמיינזאַמער אַקאַדעמיע פון דער יוגענט־אָרגאַניזאַציע „טור“ און יוגענט־בונד „צוקונפט“, וועלכע איז פאַרגעקומען זונטאַג, דעם 1. אָקטאָבער ה. י. אין „פילהאַרמאָניע“.

מיר מאַכען אייך דעריבער אויפמערקזאַם, אַז די רעדאַקציע איז אַ ־ינגעפירט געוואָרען אין אַ טעות. קיין שום געמיינזאַמע אַקאַדעמיע צווישען דער יוגענט־אָרגאַניזאַציע „טור“ און אונזער אָרגאַניזאַציע דעם יוגענט־בונד „צוקונפט“ איז נישט פאָרגעקומען. די אויבענדערמאָהנטע אקאדעמיע איז איינגעאָרדענט געוואָרען אויסשליסליך דורך דער יוגענט־אָרגאַניזאַציע „טור“.

לאָדזער קאָמיטעט פון יוגענט־בונד „צוקונפט“ סעק. ל. פרידמאַן.

צו די סוחרים פון טעקסטיל־רויה־מאַטעריאַלען און האלב־פאבריקאַטען

(בריף אין רעדאַקציע)

צו מיינע ג. מיטגלידער, וועלכע האָבען נאָך נישט געצייכענט די מלוכה־הלוואה, ווענדע איך מיך דערמיט מיט דעם הייסטען אַפעל, ערפילט אייער בירגערליכען חוב און צייכענט ווי אַמשנעלסטען, ווען הזמן קצר! ביז מיטוואָך דעם 4. אָקטאָבער איז נאָך צייט, ווען עס ליגט אין אייער אינטערעס, אַלס סוחרים, נישט פורש צו זיין זיך מן הצבור. דער בירגער, וואָס וועט נישט ערפילען זיין בירגערליכען חוב, וועט ווערען פון דער גאַנצער געזעלשאַפט צום שאַנדפלעק געשטעלט. דעריבער איילט און ערפילט אייער חוב ביז מיטוואָך.

פרעזעס ב. טאַבטשמאַן.

לידער־קאָנצערט פון מנחם רובין

שבת חול־המועד וועט אונזער שטאָט האָבען די געלעגענהייט צו הערען דעם בעריהמטעסטען יודישען זינגער מנחם רובין.

זיינע קאָנצערטען האָבען איבעראַל אין יאָנק אייראָפּע און אַמעריקא געהאַט דעם גרעסטען ביי־פאַל ביים פובליקום.

מנחם רובין איז איינער פון די אָריגינעלסטע יודישע קינסטלער. ער פעראייניגט אין זיך עטליכע בילהנע־טאַלענטען; ער איז אַ חוץ בעגאַבטער זינגער מיט אַ שיינער מעכטיגער שטימע, גלייכצייטיג אויך אַ טאַלאַנטפולער טעאַטער אַרטיסט און רעזשיסער, בעקומט טאַקע דאָס ליד אין זיין אויספיהרונג אַ בעזונדער אָריגינעלע אינטערפּרעטאַציע, וועלכע לאָזט ביים צוהערער אַ נישט פערגעסליכען איינדרוק.

דאס שטאָטישע טעאטער

די דירעקציע, פון אַרטיסטישער, אַדמיניסטראַטיווער, און טעכנישער פערסאָנאַל האָבען דעקלאַרירט צוזאַמען די סומע פון 11 טויזענד זלאָטעס.

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי	—	—	—	78.25
3 פּראָצענטיגע	בודאָוולאַנע		—	38.00
4 „	דאָלאַרובקא		—	48.00
7 „	סטאַבּיליזאַציע (אמ.)			48.50
8 „	וואַרשאָווער	שטאָנד־בריף		43.25
8 „	לאָדזער	„	„	40.25
ענגלישער פונט	—	—	—	27.30
דאָלאַר — אָפּיצ. 5.69,		נישט אָפּיצ.	—	5.65
גאָלד־דאָלאַר	—	—	—	9.01
גאָלד־רובל	—	—	—	4.72
דייטשער מאַרק				2.10

ראַדיאָ־פּראָגראַם

מיטוואָך, ד. 4 אָקטאָבער 1933

7 צייט־סיגנאַל, 7.05 גימנאַסטיק, 7,20 גראַמאָפאָן, 7,35 ידיעות, 7,40 פּראָגראַם, 7,52 הויז־ווירטשאַפט, 11.30 פּרעסע, 11,40 קאָמוניקאַט, 11,50 ידיעות, 11,57 צייט־סיגנאַל, 12,05 מוזיק, 12,30 ידיעות, קאָמוניקאַטען, 12,35 מוזיק, 3,30 קאָמוניקאַט, 3,40 מוזיק 4,10 אוידיציע פאַר קינדער, 4,40 „שפּראַכען־ווינקעל“, 4,55 מוזיק, רעפּאָרטאַזש, 5,50 רעפּערטואַר פון די טעאַטערן, קאָמוניקאַטען פון לאָדז, 6 רעפעראַט, 6.20 לידער, 7,05 פערשידענעס, 7,25 פעליעטאָן 7,45 ידיעות, 8 קאָנצערט, 9 פעליעטאָן, 9,15 קאָנצערט, 10 ספּאָרט, 10,10 טאַנץ־מוזיק, 11 קאָמוניקאַטען, 11,05 טאַנץ־מוזיק.

* * *

פון אויסלאַנד

3.15 דאַווענטרי — סימפ. קאָנצערט, 5,25 מאָסקווע — באַלעט, 7 וויען — סימפ. קאָנצערט, 8 לאָנדאָן — בראַהמס־אָוונט, 8,30 רוים — אָפּערע.

דאָנערשטאַג, ד. 5־טען אָקטאָבער

7 צייט־סיגנאַל, 7,05 גימנאַסטיק, 7,20 גראַמאָפאָן, 7,35 ידיעות, 7,40 גראַמאָפאָן, 7,52 הויז־ווירטשאַפט, 11,30 פּרעסע, 11,40 קאָמוניקאַטען, 11,50 ידיעות, 11,57 צייט־סיגנאַל, 12,05 גראַמאָפאָן, 3,30 קאָמוניקאַט, 3,40 קאָנצערט, 4,40 רעפעראַט, 4,55 קאָנצערט, 5,50 רעפּערטואַר פון די טעאַטערן, 6 רעפעראַט, 6,20 אוידיציע, 7,05 פערשידענעס, 7,25 רעפעראַט, 8,00 לייכטע מוזיק, 9 פּאָסט־קאַסטען, 9,15 מוזיק, 10 ספּאָרט. 10.10 מוזיק, 11 קאָמוניקאַטען, 11,05 טאַנץ־מוזיק.

* * *

פון אויסלאַנד

5.25 מאָסקווע — „אָפּ. דאַמע פּיק“. 7.25 וויען — אָפּ. „זשידובקאַ“. 7,45 הילווערסום — סימפ. קאָנצערט. 8 דאַווענטרי — סימפ. קאָנצערט. 8 ברעסלוי — אָראַטאָריום. 8.05 בערלין סימפ.

פרייטאַג ד. 6־טען אָקטאָבער

7,00 צייט־סיגנאַל, 7,05 גימנאַסטיק, 7.20 גראַמאָפאָן, 7.35 ידיעות, 7,40 גראַמאָפאָן, 7,52 הויזווירטשאַפט, 11,30 פּרעסע, 11,40 קאָמוניקאַט. 11,50 ידיעות, 11,57 צייט־סיגנאַל, 12,05 גראַמאָפאָן, 12,30 ידיעות, 12,35 קאָנצערט, 3.30 קאָמוניקאַט, 3,40 גראַמאָפאָן, 3,55 קאָנצערט. 4,40 איבערזיכט איבער די נייעסטע אויסגאַבען, 4,55 קאָנצערט, 5.50 רעפּערטואַר פון די טעאַטערן, קאָמוניקאַטען פון לאָדז, 6,00 רעפעראַט, 6.20 מוזיק, 7,05 פערשידענעס, 7,25 פעליעטאָן, 7,45 ידיעות, 8,00 רעפעראַט, 8,15 סימפ. קאָנצערט, פעליעטאָן, 10,40 ספּאָרט, 10.50 מוזיק, 11,00 קאָמוניקאַטען, 11.05 מוזיק.

* * *

פון אויסלאַנד

5,25 מאָסקווע — אָפּ. „ריגאָלעטאָ“, 7,00 ריגא — סימפ. קאָנצערט, 7,05 העלסינגפאָרס — סימפ. קאָנצערט, 8.00 לאָנדאָן — בעטהאָווען־אָוונט, 8,30 פּאַריז — אָפּערעטע, 9,20 מינכען — סימפ. קאָנצערט.

שבת ד. 7־טען אָקטאָבער

7,00 צייט־סיגנאַל, 7,05 גימנאַסטיק, 7,20 גראַמאָפאָן, 7,35 ידיעות, 7.40 גראַמאָפאָן, 7,52 הויזווירטשאַפט, 11.30 פּרעסע, 11,40 קאָמוניקאַטען, 11,50 ידיעות, 11,57 צייט־סיגנאַל, 12,05 מוזיק, 12,30 ידיעות, 12,35 קאָנצערט, 3,30 קאָמוניקאַט. 4,00 גראַמאָפאָן, 4.20 רעפעראַט, 4,40 לעקציע פראַנצויזיש, 4,55 קאָנצערט. 5,45 אוידיציע פאַר קראַנקע, 6,00 גאָטעסדינסט. 7,05 פערשידענעס, 7,25 ליטעראַרישע פערטעלשעה. 8.00 טראַנסמיסיע פון האַלער־פּלאַץ, 9,00 פּאָסט־קעסטעל, 9,15 שאָפען־קאָנצערט, 10,00 קאָנצערט.

* * *

פון אויסלאַנד

5,25 מאָסקווע — אָפּ. „פאַוסט“, 8.00 וויען — אָפּערעטע, 8,00 דאַווענטרי — סימפ. קאָנצערט, 8,30 רוים — אָפּערע.

קאָנצערט, 8.10 קאָפּענהאַגען — סימפ. קאָנצערט 8.30 מיילאַנד — אָפּערע.

מעלדונגען

יודישע געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט אין פּוילען, אָפּטיילונג אין לאָדז, וואָלטשאַנסקא 35 טעל. 121,53

קאָמוניקאַט

דאָנערשטאַג, ד. 5 ה. ח. קומט פאָר אַן־אויספלוג אין דער „ווידזעווער־מאַנופאַקטור“ אויף ראָקאָטשינער גאַס 81.

שבת ד. 7 ה. ח. קומט פאָר אַן־אויספלוג אין דער פאַבריק פון דער אקציען געזעלשאַפט: נ. איימינגאָן.

דאָנערשטאַג, ד. 12 ה. ח. קומט פאָר אַן־אויספלוג אין דער קאַפּעלושען־פאַבריק פון קאַראָל געפּערט אויף פּאָדלעשנע גאַס נומער 3.

החלוץ־הרביזיוני אין לאָדז פּיעטריקאָווער 69

דאָנערשטאַג ד. 5.10 4 אַ זייגער נ. מ. קומט פאָר אַ פאָרלעזונג א. ד. ט. „אונזערע אויפגאַבען אין דער יודענשטאַאַט־פּאַרטיי“ מיט דער בעטייליגונג פון מגר. גייזלער און סטוד. שעפּסקי.

גלייכצייטיג ווערט אויך געמעלדעט, אַז ס'איז געגרינדעט געוואָרען העברעאישע קורסען פאַר אָנפענגער און פאָרגעשריטענע. איינשרייבונגען פאַר מיטגלידער און סימפּאַטיקער.

דער סעקרעטאַריאַט נעמט אָן איינשרייבונגען פון 9–10 אָוונט. 5430

קאָמוניקאַט פון דער י. נ. פ. ל.

פרייטאַג, דעם 6־טען ה. ח. קומט פאָר אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט אַן־אָוונט, געווידמעט דער עספּעראַנטע־שפּראַך. אָנהויב 9 אַ זייגער.

זונטאַג, דעם 8־טען ה. ח. קומט פאָר אַ טוריסטישער אויספלוג אין דער אומבעקאַנטקייט, געפיהרט פון פּראָפ. גרינפעלד. צוזאַמענטרעף אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט 8,30 פריה.

זונטאַג, 6 אַ זייגער אין אָוונט קומט פאָר אַ חברישער טיי־אָוונט, פערבינדען מיט רייכען, אַרטיסטישען פּראָגראַם, איינגאַנג נאָר פאַר מיטגלידער.

עס ווערען שוין אָנגענומען איינשרייבונגען אויף די שפּראַך־קורסען יודיש און עספּעראַנטאָ.

„LILIPUT“

באַק־פּראַשעק
דער פיינער
„ליליפּוט“
דער קליינער
„ליליפּוט“
דער בעסטער
דיין סוכען
דער גרעסטער
נוצט נור באַק־פּראַשעק
„ליליפּוט“

LILIPUT

Wyrób krajowy.

איינשרייבונגען אין סעקרעטאַריאַט. דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג יעדען טאָג פון 6 ביז 10 אָוונד. 5421

יוד. סאָצ. אַרב. פּאַרטיי „פּועלי־ציון“ (פאַר. מיט צ. ס. פּ.) פּיעטרקאָווער 83

דאָנערשטאַג דעם 5 אָקטאָבער ה. י. פּינקטל. 4 נאָכמ. קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל (פּיעטריקאָווער 83) א רעפעראַט פון ח' א. נייגאָלדבערג.

פרייטאַג, דעם 6 אָקטאָבער פּינקט. 8 אָוונט אין אייגענעם לאָקאַל (פּיעטרקאָווער 83) אַ רעפעראַט פון ח' דר. א. טאַרטאַקאָווער.

שבת, דעם 7 אָקטאָבער ד. י. פּינקטל. 4 נ. מ. קומט פאָר די פאָרטזעצונג פון דער פּאַרטיי־פערזאַמלונג מיט פאָלג. טאָג־אָרדנונג: נאָהענטסטע אַרבייט (קרייזען, אָוונט־קורסען, עליה־רעגיסטראַציע, פּראָפ. אַרבייטען, פינאַנסען, איבעררעגיסטראַציע, אַלע חברים־טעט ווערען אויפגעפאָדערט צו קומען. 5432

„החלוץ הכלל־ציוני“ פּיאָטרקובסקא 86

שבת ד. 7 אָקטאָבער 1933 פּינקטליך 7 אָוונד קומט פאָר די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון החלוץ הכלל ציוני.

סדר היום: פתיחה; בחירת נשיאות; דיני וחשבונות מכל המשרדים; וכוחים; בחירות; עבודתנו להבא:

אַלע חברים ווערען אויפגעפאָדערט פּינקטליך צו קומען.

יודענשטאַאַטס־פּאַרטיי (איגוד הצה"ר) פּיעטריק. 69 וואָכען־קאַלענדאַר.

פרייטאַג, ד. 6 אָקט. 9 אָוו. — „חוג מריה“ — פיהרט ח' בורשטין,

שבת, ד. 7 אָקט. 10 אָוועגד קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל א קלוב־אָוונד מיט בעטייליגונג פון אַרטיסט פּ. אסטראָוויעצקי. איינגאַנג נור פאַר מיטגלידער.

מאָנטאַג. ד. 9 אָקט. 9 אָוונד קורס נומ' 1 פיהרט אינזש. קורץ.

דינסטאַג, ד. 10 אָקט. 9 אָוו. — חוג קדימה, יודישע געשיכטע פיהרט ח' זאַנדער.

דינסטאַג, ד. 10 אָקט. 9 אָוו. קורס נומ' 2 פיהרט אינזש. מאַרקוספעלד.

מיטוואָך, ד. 11 אָקט. 9 אָוו. קורס נומ' 3 פיהרט ח' טעמס.

דאָנערשטאַג, ד. 12 אָקט. 9 אָוו. קומט פאָר אַ העברעאישער קורס פאַר פאָרטגעשריטענע פיהרט ח' אינזש. קורץ.

Dr. R.
Zalcwasser
CHIRURG — כירורג
ציגעל־גאַס 19, טעל. 125־17
נעהמט אָן פון 1–2 בייטאָג און פון 4–7 נאָכמ.

די עלעגאַנטסטע און מאָדערנסטע אין די נייעסטע פאַסאָנען און קאָלירען, בעסטע קוואַליטעט
שטעמפּעלט ראָס נויי־ערעפנטע היט־געשעפט
F. WAJS, 9 Cegielniana 9
ווערען אויסגעפיהרט לויט דעם אויסלענדישען מוסטער

מענער־היטען
אכטונג! צוליב דער ערעפענונג פערקויף איך מיט 25% ביליגער.
זעמטליכע רעפּעראַטורען און פאַסאָנירען

C. GITLIN, ul. Śródmiejska 7
w podwórzu, parter
שפּאַציר — סמאָקינג־אַנצוגע,
דאָס מאָדערנסטע, דאָס עלעגאַנטסטע, דאָס בעסטע פון סחורות אויף וויזיט —
ווי אויך הערען און דאַמען־פּאַלטאָס פון ביליצער
און טאָמאַשאָווער פאַבּריקען בעקומט איהר ביי
tel. 169-05. — „POSTO“ פון אָסיגנאַטען מיר האַנאָרירען
פערנאַטירט! נוגענגליכע פרייזען!

Lekarz-Dentysta
HELMAN-HERSZDERFEROWA
האָט בענייט די אויפנאַהמען
SRÓDMIEJSKA 7 (Cegielniana)
3־טער שטאָק, פראָנט
נעמט אָן פון 10–1 און פון 3–7 נאָכמ.

Dr. med. Niewiażski
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט־קראַנקהייטען. בעהאַנדלונג פון מענער־שוואַכע
אַנדזשעיא 5, טעל. 159-40
צוריקגעקעהרט
נעהמט אָן פון 8–11 און פון 5–9 אָוו.
זונטאָג און יום־טוב פון 9 – 1 פאָרמיטאָג.
בעזונדערער וואַרטע־זאַל פאַר פרויען.

אַי בר אורייז הוא יאי
(מנחות נ"ג)
אין אַלע רעכטע עניגים ווי: פּאַרטע־קאָווע, סאַנדאָווע, וואָיטקאָווע, פּר, אַקטען פון: שותפות, ליקווידאַציע, דזשירוזשאָווע, קויף און פערקויף א. ז. וו. אינפאָרמירט, רעדאַגירט און ערלעדיגט לויט'ן אויסטאַוו רעכטסק.
י. ה. בוזין, לאָדז, 3 אַגראַדאָוואַ 3
טעל. 191-48
(עקזיסטירט זייט 1910)
כ'פיתר אַדורך גענעמעסיג שורש־גרינבען און בעטייליגע זיך אין בורות תן סימ'ן בעמען ערפאָ"נ.
פּ.ס. פאַר שטענדיגע קליענטען אַלע אַרט אינפאָרמאַציעס (טעלעפאָניש) בחנם.

וויכטיג נייעס
פאַר לאַנגגעקליידעטע בעפעלקערונג!
איהר דאַרפט שוין נישט טראָגען קיין טענדייט־מלבושים דען איך דער נעוועזענער געשעפטס־אַנפיהרער פון דער בעוואוסטער פירמע ה. מענדראָווסקי האָב צוליב זיין אָפּרייזע נאָך ארץ־ישראל ערעפענט א געשעפט פון:
יודישע לאַנגע מלבושים
מיט גוטע בעשטעלטע אַרבייט און גאַראַנטירטע צופרידענהייט אויך פאַר נישט טייערערע פרייזען ווי טענדייטער איך בעזיץ שטענדיג אויף לאַגער אַלערליי יודישע מלבושים אויך נאַגע אויסשטערעם פאַר חתנים. — און פערלאַנג ווערט אויסגעאַרבייט אין פערלויף פון 24 שעה. נערענקט דן אַדרעס:
אביגדור וואַרטסקי, לאָדז
פּולנאַצנאַ 5 אין הויף. סאַלירע בעדינונג
וואכיג פאַר עלע נאַנט נעקלייד! אַ מיין געשעפט ווערט אויסגעפערטיגט מלבושים לויט די נייעסטע פאַסאָנען.

EGZYSTENCJA DLA PAN!
SZKOŁA KOSMETYCZNA — ANNA RYDEL, Śródmiejska
TEL: 169-92
zatwierdzona przez władze Państwowe dające prawo O'WARCIA GABINETóW w całej Rzeczypospolitej. Wykład prowadzone są przez lekarzy specjalistów. Kurs farbowan włosów. Zapisy przyjmuje się codz. od 10 rano do 8 wiec

וועלקשטעל פון שירמס און שפּאַציר־שטעקענס
ס. פייגענבוים
לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 19

מפּפעהלט אין אַ רייכען אויסוואַהל פון קאָלירטע דאַמען־ און מענער־שירמס און שטעקענס צו קאָנקורענץ־פּרייזען. אַננעהמט צו אַלערליי רעפּעראַטורען פון שירמס און שטעקענס.

דער לאנגיעהריגער
קירזשנער-אטעליער פון
M. FISZLEWICZ
פעלץ-בעשטעלונגען
טידס אויס אלערליי
און רעפאראטורען לויט די נייעסטע מאָדעלען. פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. ערמעסיגטע פרייזען.
פיעטריקאָווער 20, טעלעפאָן 221-39

קלינג
טעלעפ. 247-90
פערטרויט בלויז דיין קליידונג
קיין אונפעראנטוואָרטליכען פאכמאן
קום אריין
נאַרוטאָוויטשא 13

די איינציג בעקאַנטע ערשטע שניידער און שוסטער שנעלע הילף
אין אונזער שטאָט
„WYGODA"
נאַרוטאָוויטשא 13
טעל. 247-90
וועלכע געפינט זיך אונטער דער לייטונג פון אויסגעפרובטע און געניטע פאכמענער פיהרט אויס
סאליד און צו צוגענגליכע פרייזען אלע ארט קירזשנער, שניידער און שוסטער איבער-
אַרבייטונגען און רעפאַראַציעס. אויפ'ן אָרט געפינט זיך א פאַרבערייי און א כעמישע וועשעריי
אויך אויף וועש. אַרטיסטישע שטאָפעריי און איבערפאַסאָנירען היטען. ס'ווערען אויך אָנגענומען
פאַרהאַנגען צו וואַשען און צו רצהמען לויט'ן נייעסטען סיסטעם. אויפ'ן פערלאַנג נעהמען מיר אָן
און מיר שיקען אָפּ אהיים גאַנץ אומזאנסט.
אויפפרישען אַן'אַנצוג 1.80, הויזען 70 גר. ● קיין פּליע בעזיצען מיר נישט.

KORESPONDENT ANGIELSKIEGO
na samodzielnem stanowisku w
większej spółce akcyjnej przyj-
mie pracę w godzinach wieczo-
rowych Oferty sub „Pierwszo-
rzędny do administracji pisma. –

מיין הער איז רייך וויל ער האָט געוואונען
300.000 זל.
אין דער לעצטער אין פוילען קאלעקט-ר
J. Wolanow, Łódź
Piotrkowska Nr. 11
i Piotrkowska Nr. 72
יעדער קען ווערען א גרויס פערמעגען קוי-
פענדיג נאָר א לאָס אין דער קאָלעקטור פון
J. WOLANOW
פרייז: 4 10 1 זל. 1/2 26 זל. א גאנץ לאָס 40 זל.
אויסוואַרטיגע שיקט מען אויס וואָפאָרט נאָכ'ן
איינצאָלען דעם בעטראָג אין P.K.O. Nr.141795
בעמ.: אין צוזאַמענהאנג מיט דער זעהר גינ-
סטיגער ענדערונג פון שפיל-פּלאַן, שיקען מיר
אַרויס יעדן איינציגען פראָספעקטן גאַנץ בחנם.

שייטלען
מיט פאַריזער שריינדן
און פערטיגע שייטלען
ווערען ערשטקל. און
רעעל אויסגעפיהרט
אויך אנדולאציע
און מאניקור
ביי קערש,
סקווערא 15

געזונט איז אַן'אוצר
Primeros
PREZERWATYWY
איז די גאראנטיע פאַר'ן געזונט

„Extract Bardanae"
(Tonicum ziołowe)
היילקואם מיטעל געגען אויספאלען פון האָר,
ערהאַלט א שטאַרקען האָר-וואַקסען, בעזייטיגט
שופּען, גראָה-ווערען און שטאַרקט די האָר
וואָרצלען. אלערליי ערקלערונגען און אַנהאַלטונג
ביז אין דער אַפּטייק
י. ברוסט, גלובנא 17
נאָר דאָרט און אין דער פּערקויף.

צאהן-ארצט
טאנדאווסקא
51 גלובנא 51
(רוג קילינסקיעגאָ), טעל. 174-93
נעהמט אָן צו לעטשניצע-פרייזען פון
פריה ביז 8 אָוו. זונטאג פון 10-12 ביים
רענטגען - פאָטאָגראַפיעס סאַלוקס-
בעלייכטונג. קינסטליכע ציינער

Dr. med.
S. KRYNSKA
הויט און וועגערישע קראנקהייטען
(פרויען און קינדער)
נעמט אָן פון 9-11 פריה און 3-4 נאָכ
34 SIENKIEWICZA 34
telefon 146-10.

כירורגישער קאבינעט
Dra med.
M. Kantora
איז געוואָרען איבערגעטראַגען
אויף זשעלאָנא 5
טעל. 112-22
נעהמט אָן פון 1-3 און פון 6-8 אָוו.
לעטשניצע-פרייזען.

זיכערע הילף און א רפואה!
אהן אפעראציע, אהן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פער-
גיפטונג פאַר קראנקע אויף ברוכען, פאַר מענער, פרויען און
קינדער, פערשידענע קאליקעס אין גוף, פאַר הויקערס און פיס.

פערלאזט נישט די קראנקהייט, ווייל
דער ווינקעל-ברוך ווערט גרויס און א
מענשען קאָפּ, און עס פאַלט אַריין אין דעם פיס
איז דער קראַנקער אין א גרויסער סכנה, דורך
פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און
שטאַרבט. ספּעציעלע גומענע היילבאַנדאַזשען
בעזייטיגען זיכער דעם שווערסטען ברוך, אויף
זאָר הויקערס, דייטונגען ספּעציעלע היילגאָרסעטן
און אפּאַראַטען פאַר פערקרימטע פיס און פלאַכ-
פיס, ווי אויך קינסטליכע גומענע פיס.
עמפּפאַנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אָוונט.

איינציגע ארטאפעדישע היילאנשטאלט
Specialist Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, tel. 221-77, front, parter.
בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערשיינען פון די קראַנקע איז אונבעדינגט
נויטיג. דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס - פּראָפעסאָרען:
פּראָפ. ד"ר באַראַנטש, פּראָפ. ד"ר י. מאַרישלער. פּראָפ. דר בר.
קיעלאנאווסקי און אויך אַנדערע.
מיר נעהמען אויך אָן פּערזיכערטע פון דער קראַנקען-קאַסע.
דאנקזאגונג.
דערמיט דריק איך אויס מיין דאַנקבאַרקייט דעם ה' ד"ר. י. ראפאפארט,
וואוינהאַפט איז לאָדז, וואָלטשאַנסקא 10 (פראָנט, פּאַרטער), פאַר אויסקורירען מיך פון
א שווערער ברוך-קראַנקהייט, וואָס האָט געדראָהט מיט'ן טויט. היינט, א דאַנק דעם פער-
לעגטען באַנדאַזש און מיהזאַמער אַרבייט פון ה' ד"ר. י. ראַפּאַפּאָרט, איז דער ברוך פּול-
שטענדיג אויסקורירט. מיט איין וואָרט, דער ספּעציאַליסט האָט איינגעשפּאַרט מיר דעם פאַל
בעזויזען נסים.
אהרן מיכאלאוויטש, בלאַצקי, גורני רינעק 25.

פאבריק פון דיוואנעס
MAYZEL i S-ka
Znak ochronny
w ŁODZI
מאכט בעקאַנט, אז דער פערקויף פון דיוואַנעס מיט דער
האלבער לבנה צו פאַבריקס-פרייזען קומט פאָר אין די
סקלאַדעס פון פאלגענדע פירמעס:
B-cia Z. i A. Rappeport, ul. Piotrkowska 15
J. Rotenberg, ul. Nowomiejska 1
L. Trajstman, ul. Piotrkowska 81

קאמיסיאנס-לאגער
פון פערשידענע מאָדע"ן
מעבער
נייעס און גענוצטע בעקומט איהר
צו די ביליגסטע פרייזען נור ביי
א. ווייצמאן
שענקעוויטשא 6.
בעמ.: איך קויף אויך פערשידענע גע-
נוצטע מעבעל, דיוואַנעס, נייה-
מאַשינען, שרייב-מאַשינען,
פעלצען א.ז.וו.
008+

הבדלות
וויכטיג פאר בתי תפלות
און מוכרי ספרים!
מיר בעזיצען א גרויסען אויסוואהל פון
הבדלות אין פערשידענע גרויסען
צו ביליגע פרייזען
ביטע זיך צו איבערצייגען!
Firma „ŚWIECA"
Sp. z ogr. odp.
18 POMORSKA 18

בוכהאלטעריע
איינפאכע און דאפּעלטע
איטאַליענישע און אַמעריקאַנישע
ווי אויך מאַשין-שרייבען און רעכענען לערן איך
אויס גרינדליך פאַר 25 זל. מיט א קורצער מע-
טאָדע אין פערלויף פון 1 חודש 15 זל., בריוו
מאַשין-שרייבען א משך פון 3 וואָכען נור 6 זל.
קילינסקיעגאָ 50, קווע' אָפיצינע, 1. שט.
מיר ערטיילען אויך קאָרעספּאָנדענץ, האַנדעלס-
אַריטמעטיק און סטענאָגראַפיע.
פאַר די וואָס ענדיגען בוכהאַלטעריע און קאָ-
רעספּאָנדענץ — סטענאָגראַפיע אומזיסט.

מאטארען עלעק-טרישע
נייע און גענוצטע צו דינגדינגסטע פרייזען
רעפּעראַטור-ווערקשטעלן. איבערוויקלונג
פון מאָטאָרען און דינאַמאָ-מאַשינען, עלעק-
טרישע אינסטאלאציעס פון קראַפט, ליכט
און סיגנאַליזאַציעס פיהרט אויס
Przedsiębiorstwo inżynieryjno
Elektro-mechaniczne
MAURYCY RAK
Zawadzka 12, tel. 214-11.

זאל פילהארמאניע
זונטאָג, דעם 8-טען אָקטאָבער ד. י. 11.30 פאָרמיטאָג
וועט אונטער'ן פּראָטעקטאָראַט פון דער האַנדווערקער-
:—: קאַמער אין לאָדז פאָרקומען :—:
די ערשטע גרויסע הערבסט-
רעוויע פון מאדעס
איינלייטונג: Marja Balcerkiewiczówna
פאָרפערקויף פון בילעטען אין דער פירמע
A. G. B. Piotrkowska 80, אין דער צוקערניע
„Ziemiańska" — אין טאָג פון רעוויע ביי דער
קאַסע פון פילהאַרמאָניע.
געבויעס איז די אפישעס!

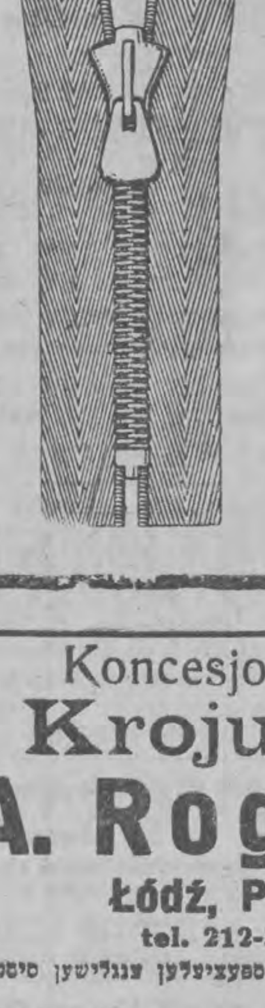

וויכטיג נייעס
פאר סוויטער- און טריקאטאזש-
פאבריקאנטען!
דערמיט מאך איך בעקאַנט, אז צום סעזאָן
איז מיין הורט-גאלאנטעריע-געשעפט
פערזעהן מיט א גרויסן אויסוואַל פון די בעסטע
רייז-פערשלוסען
צו אויסערסט ביליגע פרייזען.
קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אכטונג
H. APFELBAUM
Łódź, Północna 2,
tel. 142-92.
P. K. O. 68-384.

Koncesjonowane Kursy
Kroju i Szycia
A. Rogoziński
Łódź, Piotrkowska 85
tel. 212-34 P. K. O. 69027
עס ווערען אָנגענומען נייע שילער אויפ'ן ספּעציעלען ענגלישען סיסטעם
ווי אויך דעם נייעסטען דאַמען-שניט.
בעמערקונג: די אָוונט-קורסען קומען פאָר צווישען 8-10 אָוונט.
ווען ס'וועט זיך בילדען א גרופּע פון 10 פערזאָן, וועט דער האָנאָראַר
זיין מיט 20 פּראָצענט ביליגער.
איינשרייבונגען ווערען שוין אָנגענומען פון 9 פריה ביז 8 אָוונט.
א גרויסער אויסוואהל פון פעריס שטעטס אויף לאגער.

בעקאנטמאכונג.
איז געוואָרן איבערטראָגן פון פיעטריקאָווער 33 אויף
4 נאַרוטאָוויטשאַ 4
אין איז פערזעהן צום בעפּאַרשטעהענדן ווינטער-סעזאָן מיט די נייעסטע מאָדעלן.
רעעלע בעהאַנדלונג! ביליגע פּרייזן!
דערמיט מאַך איך בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפט אז מיין
קירזשנער-אַטעליער
מיט אַכטונג מ. שאליט, נאַרוטאָוויטשא 4

קלאַנג-קינא-טעאַטער „LIRA“ לימאַנאָווסקיעגאָ 37
II. Szyb № 23
אַ גראַנדיעזער עונג יום-טוב – דאָפּעלטער שלאַגער-פּראָגראַם! – בעת די אַטראַקציע דערקוויקענדע יודישע פאָלקס-מוזיק און לידער
אין די הויפּט-ראָלען: Basia Orwid i Jerzy Maroc
„Szanghaj Express“ אין דער הויפּטראָלע Marlene Dietrich
פון 6 ביז 9.30 אָווענד דער מייסטערהאַפטסטער, גראַנדיעזסטער, צום ערשטען מאָל אין אונזער שטאָט, געשפּילטער, סענסאַציאָנעלער פילם
„פון סודות׳פולע טאָג-בוך פון ארצט“
איינגאַנג נאָר פאַר דערוואַקסענע עלטערע פון 20 יאָהר. — אנהויב פון די סעאַנסען 4 נאָכמיטאָג, יום טוב, שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

ד׳ שענסטע צירונג אין דער שטוב איז א שעהן בילד
דאס בעקומט איהר אַמביליגסטען אין דער עלטסטער ראַהמען-פאַבריק פון
י. צווילליך
11 נאַרוטאָוויטשא 11
טעל. 153-35
ווי אויך אַלערליי ראַהמען צו געדרוקטע סקעטשעס און לאַמפּטען צו טאַפּעטען.

אונזער מאַגאַזין איז פערזעהן אויפ׳ן הערבסט- און ווינטער-סעזאָן מיט׳ן גרעסטען אויסוואַהל פון
מענטעלעך
פאַר מעדלעך און יונגלעך
צוזאַמען מיט קאַפּעלושען פון די נייעסטע פּראַנצויזישע מאָדעלן. גרויסער אויסוואַהל פון מונדורקעס און שינעלען לויט די לעצטע פאָרשריפטען.
B. Jakubowicz
Łódź, ul. Pomorska 5.

צו די נידריגסטע פּרייזן קאָן מען בעקומען
ראַהמען צו פאָרהאַנגען
סטיל-ראַהמען
טאַפּעטען-לייסטען
א גרויסער אויסוואַהל פון בילדער
ספּעציאַליטעט איינראַהמען בילדער
קינסטלערישע פאַרגרעסערונג פון פּאָרטרעטען
Roma Spokojna
ŁóDŹ, PIOTRKOWSKA 13
ערמעסיגטע פּרייזן! ערמעסיגטע פּרייזן!

MECHANICZNA SZLIFIERNIA
Narzędzi Fryzjerskich, Rzeźniczych i Krawieckich
E. HAU, Łódź
ul. Sienkiewicza 3/5, tel. 248-86
נעהמט אָן צו שלייפען פריזיער-, שניידער- און פלייש-כלים, ווי אויך אויס זעמעליכע רעפּאַראַטורען, וואָס האָבן א שייכות מיט דעם פאַך. אויסוויילטע מעסער. מאַנקורען-פּרייזן.
אננאַהם-שטעלען: לאַגעווניצקאַ 68, לימאַנאָווסקאַ 13 (אויטאָבוס-סטאַציע), קילינסקיעגאָ 128, ראַדוואַנסקאַ 51, וואָלטשאַנסקאַ 232 (אויטאָבוס-סטאַציע), פּיעטריקאָווער 309 (גמרים מארק)

אַכטונג, ג׳ דאַמען!
דאָס ערשטקלאַסיגע
דאַמען-שניידער-אַטעליער פון
IZAAK TOHN
לאָדז, לימאַנאָווסקיעגאָ 13
(עלעק-אַנדראַוואַ)
נעמט אָן בעשטעלונגען פון איינענע און איפּערטרוליטע סחורות און ווערט אויסגעפירט לויט די נייסטע פּאַריזער מאָדעלן. מעסיגע פּרייזן.

Dr. med.
Haltrecht
ספּעציאַל-ארצט פאַר הויט- און געשלעכטס-קראַנקהייטען
פּיעטריקאָווער 10, טעל. 245-21
נעמט אָן פון 8—1 מיטאָג און פון 6—9 אָוונט. זונטאָג פון 10—1 מיטאָג.
אלע ארט אנאליזען.
פאַר אַרבייטסלאָזע לעטשניצע פּרייז!

Dr. med.
Szymon Grinberg
פּילסודסקיעגאָ 55, טעל. 168-58
צוריקגעקעהרט
אויפנאַהמס-שעה׳ן פון 3 ביז 6 נאָכמ.

Dr. med. Lubicz u. Villy Simonovic
טעל. 119 .231-81

אויפפאָדערונג
דערמיט פאָדער איך אויף די פירמע „מאַלוויי“ (אינה. שלמה נייפעלד) מיר צו בעצאָהלען דעם ח׳וב אויף דעם וויראָק פון סטאַטישען געריכט נר. 6094 אין משך פון 3 טעג. אין געגענפאַל וועל איך געצוואונגען זיין איבערגעבען דעם ווירטאַק דעם קאָמאָרניק. י.ס.וו.

Dr. med.
N. ROSEN
צאָהן-כירורג
ANDRZEJA 7, טעל. 216-57.
צוריקגעקעהרט.

צו פערדינגען א גאַרטען
מיט א געוועלב פאַר אַן אָגראָדניק, אויך א פּלאַץ מיט א קאַנטאָר און א לאַדאָווניע. טעלעפאָן, א גרויס וואָגן פון ז קס טויזענד קילאָ אויף קויהלען, האָלץ קאַלך, שטיינער, נאָהענט פון דער באַן אויף זאַגאַניקאָווא 41. אויף זעהר גוטע בעדינגונגען. צו ערפאָהרען אויפן ארט. 6425

אווענד-קורסען פאַר דערוואַקסענע
א גרופּע יודישע פעדאַגאָגען האָבן געגרינדעט אָווענד-קורסען כדי צו געבען די מעגליכקייט זיך ווייטער צו בילדען די, וועלכע האָבן געמוזט איבעררייסען די לערנע צוליב פערשידענע סיבות. די שילער ווערען סעגרעגירט אין גרופּען. עס עקזיסטירט אויך א ספּעציעלע גרופּע פאַר אָנפאַנגער.
עס ווערט געלערנט לויט א פּערליכטערטע מעטאָדע, וועלכע גאַראַנטירט שנעלע ערשייג. די קורסען קומען פאָר אין שול לאָקאַל אויף סאָלנא 9, 2 שטאָק פּראָנט. אָפען ארט געפינט זיך א ביבליאָטעק. ווי אויך טאָגבלעטער, וואָכן און חודש-שריפטן.
דער פּרייז פון 5 זל. א חודש
בעמערקונג: ווער עס וועט ווילען, וועט אויך קענען לערנען העברעאיש, יודיש א. א. פרעמדע שפּראַכען.
5410

ברוך הבא
לאָדז, זי קאָן איצט בעגריסען נאָר א חשוב׳ן גאַסט א וואוילען פון אויסטראַליע איז געקומען שלמה ווין איצט קיין פּוילען.
לאָדז, זי קאָן מיט איהם שטאָלצירען, ער איז אונזערס א בן-עיר.
אין אויסטראַליע איז ער איצטער ווייט בעריהמט נאָר אָהן א שיעור
פּאָפּולער איז דאָרט זיין נאָמען און מען טוט איהם שעצען. ליבען האָט געגרינדעט דעם „קדימה“ און מיט גאָלד זיך דאָרט פערשריבען.
פאַר די יודישע עמיגראַנטען האָט ער פיל דאָרט בייגעטראָגען הלוואי אַזעלכע טוער וואָלטען מיר אין לאָדז פערמאָגען.
יאָ, שוין לאַנגע שווערע יאָהרען, ווי ער איז פון לאָדז אַרויסגעוואַנדערט ביז ער האָט נאָר שטאַרק געבענקט און צו גאַסט צו אונז געקומען.

כירורגישער קאַבינעט
Dr. med.
J. Szreiber
געפינט זיך יעצט אויף
Narutowicza 9 tel. 122-9[illegible]
אָפּעראַציעס, אַמפּוטאַציעס, הילס זשילאַקעס א. א. וו.
נעמט אָן פון 2 ביז 3 און פון 7 ביז 8.30 אָוו.
לעטשניצע-פּרייזן.

Dr. med.
DYNIN
אויערן, נאָז און האַלז-קראַנקהייטען
נעהמט איצט אן
64 פּיעטריקאָווער 64,
טעל. 102-62.
אויפנאַהמס-שעה׳ן פון 5-7 נאָכמיטאָג.

Poradnia WENEROLOGICZNA
הויט און ווענערישע קראַנקהייטען
זאַוואַדזקאַ 1
מאָנטיג פון 8 פריה ביז 9 אָווענד, זונטאָג און חגאות פון 9-2 מיטאָג.
א וויזיט 3 זל.
פון 11-5 נאָכמ. נעמט אָן אַ פרוי-דאָקטאָר.

Dr. med.
Z. Datyner
אוראָלאָג
ספּעצ. פאַר נירען, בלאָז און אורין-קראַנקה.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.
נעהמט אָן פון 2-3 און פון 6-8 אָוו.

פאַר
גאָלד, בריליאַנטען
און לאָמבאַרד-קוויטען
צאָהלט די העכסטע פּרייזן
איזידאָר פּיאַלקאַ
פּיעטריקאָווער 7.

Dr. med.
J. HERSZFINKIEL
זשעלאַזנאַ 8a
טעל. 111-87
צוריקגעקעהרט

Dr. med. L. Goldbaum
נערווען-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
6-go Sierpnia 30, tel. 228-21
עמפאַנגט פון 9-10 און 4-7

Dr. med. H. GUTSZTAT
ספּעציאַל-ארצט פאַר אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Zachodnia 62 (Śródmiejska 14)
telefon 129-52.
נעמט אָן פון 11-1 און פון 5-7 אָוונט.

Dr. med.
H. HAMMER
ספּעציאַל-ארצט פאַר אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען
פּילסודסקיעגאָ 38, טעל. 128-39

לערערין
גוטע פּעדאַגאָגין ערטיילט אונטערריכט פאַר דערוואַקסענע, אין פּויליש, יודיש און דייטשע שפּראַכען צו ביליגע פּרייזן.
לאַסמאַז, בזשעזשינער 15.

וויכטיג פאַר דאַמען
נאָר פאַר 2 זל. ווערט איבערגע-מאַכט די עלטעסטע
היטען
אויף גאַנץ ניי און אויך נייע היטען צו נעדריגסטע 3.50 די אדרעס
„TOLA“
23 Zawadzka 23
II. wejście parter.

לעטשניצע
זגערזשער 17
נעהמט אן קראַנקע אין אלע ספּעציאַליטעטן
פון 9 פריה ביז 7 א זייגער אָוונט.
וויזיט 3 זל.

Dr. H. WEISSHOFF
Zawadzka 23 tel. 162-95
אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 3-4 און פון 6-7

Dr. med.
H. NADEL
צוריקגעקעהרט
ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע קראַנקהייטען
Piotrkowska 17, tel. 168-86
נעמט אָן פון 6 ביז 7.

Dr. med.
E. Reicher
ספּעצ. פאַר מענער-שוועכע, און סעקסועלע בעראַטונג
פּאָלודניאָוואַ 28, טעל. 201-93.
נעמט אָן פון 8-11 פריה און פון 5-8. זונטאָג און פייערטאָג פון 9-1.

טוריסטיק און לאַנדקענטשאַפט

וועכענטליכע בײלאַגע

אין שטאַטישן אַרבייטס-הויז

(פון אַן אויספלוג מיט זשעטעקאַ)

ס'איז שבת, די זון האָט זיך אַרויסגעגנב'עט פון איהר פוטער־פאַס, געגענאיבער דעם שיענקע־וויטש־פּאַרק, אַ געשטיי פון סאַמע אחינו בני ישראל, טראַכט איך זיך: „צי וואָס זאָל איך יאָרען אויף אַן אָפיציעלען קאָמוניקאַט? — כ'וועל צו גיין און אָנהויבען אויסטרעטען אויף אייגענער האַנד“...

— האַ, וואָס איז דאָס דאָ? — מ'האָט זיי כאַטש געכאַפּט?

— זיי זענען דען אַנטלאָפען,

— נו, און פּאָליציי?

— נישט אַלע, די עלטערע למשל קומען אַליין

— וואָמער עלטערע, וואָסערע קומען?

— גוטמאָרגען רעלע, רעדען טראָג איך!

וואָס איז עס געווען? גאָרנישט איז געווען! ז'ער געשטיי האָט נישט געהאַט קיין שייכות מיטן שיענקעוויטש־פּאַרק, האָט נישט געהאַט קיין שייכות מיטן שבת'דיגען טאָג, נאָר אַזוי ווי דער „נייער פאָלקסבלאַט“ האָט צו וויסען געגעבען דעם עולם, אַז שבת וועט זיין אַן אויספלוג פון „זשעטעקאַ“ אין שטאָטישען אַרבייטס־הויז, וועלכעס שטייט קעגענאיבער דעם שענקעוויטש־פּאַרק. נו, האָט זיך דער עולם דערייבער דאָרט פערזאַמעלט, כדי אָנצוקוקען גאַטס־וואונדער פון אַ שטאָטישען מאַגיסטראַט.

דער אָנפיהרער קומט און איז מקיים דעם „מעביר צאונו תחת שבטו“ — שרייבט איין און לאָזט אין טויער אַריין און מיר געפינען זיך אויף אַ שמאָלע הויף. און אַ געוועזענער פאַבריק, וועלכער מאַכט דעם איינדרוק פון אַן אויסגעקראָכענעם געלעך פון אַן אָפּגעקומענעם בגיר.

— דאָ, זאָגט ער, אונזער אָנפיהרער, געפינען מיר זיך אינ'ם הויף פון שטאָטישען אַרבייטס־הויז, דאָ, לאָזט ער אַרויף דעם טאָן אויף אַן אַקטאַוו העכער, ווערט געאַרבייט, נישט ליידיג געגאַנגען, כמו שנאמר, ווי אין פסוק שטייט: כל היבר הקשה — יעדע האַרטע, אייגענטליכע זאַך, וואָס זויל נישט אַרבייטען, נאָר גנב'ענען, וועט עס זויל נישט אַרבייטען, נאָר בעטלען, און ווער עס זויל יאָ אַרבייטען און האָט נישט קיין ווארשטאַט, אָדער קיין האַק איבערן קאָפּ — יבואין אלי — זאָל מען ברענגען אין שטאָטישען אַרבייטס־הויז אַריין, וואו, ער וועט שוין, נישקשה מוזען אַרבייטען, ווייל קיין אַנדערע ברירה וועט ער נישט האָבען, צי ביי זיין שוסטער, שניידער, בערשטען־בינדעריי און ענג־ליכע ווארשטאַטען.

דער עולם ווערט אַפּיטעל אומגעדולדיג פון דער דרשה, דער אָנפיהרער בעמערקט דאָס און ער איז טאַקע באַלד מסיים און מען פיהרט אונז אַריין אין לאַגער פון די אויסגעאַרבייטע זאַכען, וועלכע וואַרטען נאָר אויף אַ קונה.

רבונו של עולם, וואָסערע זאַכען איז דאָ אַלס נישט פאַראַן! פון אַ קליין באַרכעטען קינדער־העמדעל ביז אַ ברייט־פליציגען, שווערען עמער־דיגען פּאַטעל! פון אַ קליין גוטאַליך־בערשטעל צו פוצען דעם מיט יוכטאַווע שטיוועל, ביז אַ גרויסער פּראָטאָריען בערשט. הייגט וואו זענען די כינדער־וועגעלעך, די נאַכט־סטרוזש נאַלטערען, די פליגען־כאַפּערס און די אויסגעשטיקטע באָגערערס? — מען דערקענט אויף יעדען שריט און טריט, אַז דאָ איז אַן אַרבייטס־הויז, ווען מען אויף גאַבע עס איז אויסצואַרבייטען, וואָס מען עס און וואָס כעשיענאַרטיגערע זאַכען, אַרבייטען, אָבער נישט לייגיג צו זיצען און הייסען, וואָס עס וועט ווערען מיט די אויסגעאַרבייטע זאַכען — זאָל זיך דערהיט גאָט, ערוועטען דער מאַגיסטראַט, להבדיל זאָרגען.

פון דעם לאַגער, הויבען מיר זיך אַרויף אַ־פּיסעל העכער, איבער טרעפען אין דעם סאַמע ראַיאָנעם שוסטער און שניידער־ווארשטאַט:

איינער דרייט, איינער ביגט, איינער שניידט און איינער טרענט, איינער גלאַצט מיט די אויגען, אַ צווייטער ציהט מיט די פּלייצעס, איינער מאַכט אַ גרימאַסע אויף די שמייכלען און אַ צווייטער, ווייזט אונז אַן אומפריינדליכע, חלקישע, אַן אַלטער, הינקענדיגער שניידער, שיסט מיט אַ ציטערדיגער האַנד דעם פאָדעם אין נאָדעל־לעכעל אַריין און טרעפט דערנעבען, אַ צווייטער אַלטיטשקער מיט פערזאַמעלטע אויגען, אנשטאָט צו שערען די סחורה — שערט ער דעם חלל זמן דער אַפּיקורס איבעם מענשליכען זשעטעקאַ דערוועקט זיך און פרעגט אַ קשיא:

„למאי האָט דער מאַגיסטראַט איינגעשפּאַנט און די מאַשינען, אַזעלכע אַלטיטשקע, וועלכע קוים ליפּיצירען זיך שוין זייט היפשע יאָהרען אין מושב זקנים און די יונגע געזונדע לאָזט ער פריי און פראַנק בעטלען?

טייל וויזן אָבער בעקומט דער אַפּיקורס זיין סאַטיסאַקציע אין שוסטער־וואַרשטאַט; דאָרטען זי־צען שוין יונגע געזונטע שקצים מיט געשטיפּעלטע מאָרדעס און צושויבערטע פלאַקסענע גדשיבעס און כמאַליען די שטיפטען אין די זוילען אַריין, אַז זיי בעטען זיך ממש מ'זאָל זיי צוזינגען „העמערל, העמערל קלאַפּ“ — נאָר גיי האָב צו טון מיט שטימע ציגגען, אַז די אַלע דאָ קענען קיין יודיש וואָרט אין מויל אַריין נישט נעמען און דער אַפּיקורס האָט שוין ווייטער צו פרעגען אַ קלאָץ־קשיא:

„וואָס האָט דער סאָציאַלישער מאַגיסטראַט געטון פאַר די יודישע אַרבייטער, וועלכע זיצען אַ־[illegible] נישט קיין ווארשטאַט, צי קיין האַק איבערן קאָפּ?

דער הי־וץ אויף דער, ווי אויף אַלע אַנדערע יודישע פראַגען איז אין דעם פאַל אויך דער אַל-טער, בעקאַנטער — „תיקו“ און מיר לאָזען זיך אויף דער צווייטער דיל בעקוקען דעם שלאָף־רוים פאַר די „פּענסיאָנאַריושעס“.

פון דאָ און פון דאָרט, הויבט זיך אַרויס אַן אַלטער, קראַנקער קאָפּ פון אַ געלעגער אַרויס, מיט אויגען, וועלכע בעטען: יודישע גולנים, האָט רחמנות, שיט זיך נישט אַלע אַריין מיט אַמאָל, ווייל דער קאָפּ טוט וויי!“ און דער אַפּיקורס איז יורי־טער דאָ מיט זיינע הויי גראָשען?

„פאַרוואָס פערמאָגט אַזאַ אינסטיטוציע נישט קיין קראַנקען־שטוב, כדי די קראַנקע צו איזאָלירען פון די געזונדערע?“

אונזער אָנפיהרער לאָזט אונז אָבער לאַנג נישט טראַכטען און פיהרט אונז ווייטער העכער אין דער בערשטען־בינדעריי און קאַרב־פלעכטעריי און ווייטער דאָס זעלבע בילד, וואָס אין די איבריגע ווארשטאַטען. מען פלעכט. מען בינדט לעכ-כערט, מען ציהט — און ווייטער דאָס אייגענע — די אַרבייטער ווערען על פי רוב אויסגעפיהרט פון אַלטע ציטערדיגע הענד, וועלכע לערנען על פי רוב נעבען דעם אָרט, וועלכער דאַרף געלערנט צו ווערען, צי נישט אַמאָל דאָס איז די סיבה, וואָס דער לאַגער איז איבערפילט מיט סחורה'ס.

אין דער „שוויעטליצע“ דאַרף מען בעקומען תירוצים אויף די אַלע קשיות, דאָרט טרעפען מיר אָבער ווייטער אויף אַ פּאָר גוטמוטיגע אַלטיטשקע באָבעלעך, וועלכע סקאָבען מיט ציטערדיגע אויסגעדרייטע פינגער פעדערן. נאָכדעם ווי די פעדערן זענען אַנטלאָפען דורך דער געעפענטער טיר און פענסטער, בעקומען מיר פון אונזער אָנפיהרער פיל־ווייניג דערקלערונגען אויף אונזערע אַלע קשיות און ספקות.

איינער פון די הויפּט־תירוצים איז: שטאָ קיין געלד“, דער מאַגיסטראַט, הייסט עס, וואָלט אַוודאי געוואָלט ס'זאָל זיין גוט, נאָר גיי פיף מיט אַ ליידיגען מאָגען!

דער תירוץ איז זיכער אַ גענוגענדער, אָבער מיין אַפּיקורס און קשיא־פרעגער לאָזט מיך נישט רוהען און שטעלט מיר אַ פרישע קשיא:

— למאי אָרדענט דער זשעטעקאַ אָפט נישט איין אַזעלכע אויספלוגען, כדי יעדער וואָס זויל, זאָל האָבען די מעגליכקייט צו זעהען, ווי אַזוי, די געזעלשאַפט קען און דאַרף לעזען איינעם פון די ווייטיגסטע סאָציאַלע פּראָבלעמען.

י. שרה'לעס.

איבער יודישע שטעט און שטעטלער

(כאַראַקטעריסטיקעס און מערקווירדיקייטען.)

איינטאָניג, מאָנאָטאָן און צרהדיג איז דאָס לעבעדיגע יודישע לעבען אין די אַלע שטעט און שטעטליך אין גאַליציען, דאָס לעבען קומט אָן מיטן טויט. די פרנסה איז אַ געהרגעטע, דערפאַר איין זאַך האָבען יאָ די אָרטיגע יודען — לייכטע און מנוחהדיגע טויטען, אין גאַליציען שטאַרבען די יודען רוהיג אָפּ, נישט מען זעהט און נישט מען הערט און קוים שטאַרבט ער — ליגט ער רוהיג, ווערט ער פון קיינעם נישט געשטערט, סיידען עס קומט אַמאָל אַ טוריסט און מאַכט איהם אַ בעזוך אויפן בית עולם.

סטאַניסלאַוואָוו, אַן אַלטער יודישער ישוב און דאָך אַזוי ווייניג אָנצוזעהן פון דעם פּאָרגאַניזירטען יודישען לעבען דאָרט, דאָס יודישע געטאָ ראַיאָן, שמייעט, אַלס אין פערהאַוועט, פערטון נאָר איהם אַרויסציבערגען דעם ווייטע חיונה גראָשן. דאָס אַלטע ראַטהויז פון מיטן מאַרק, וועלכעס וואָלט זיכער געקענט דערציילען, ווען עס וואָלט געקענט רעדען, פון יודישע ליידען און פריידען צעפאַלט זיך מחמת אַלטקייט און זיינע לעכער זענען פערשטעלט מיט ברעטער און זיינע אַלטע אייגענטהימליכע פענסטער־פלייצעס, ווערען אונטערגעשפּאַרט מיט בעלקעס, כדי עס צו פערהיטען פון גענצליכען פונאַנדערפאַל.

אויך די שול איז אַלט, אָפּגעקראַצטע ווענד, שול מיט לעכער. אויסגעהאַקטע שויבען, אָפּגעלאָזענהייט, פערנאַכלעסיגקייט שמעקט פון איהר יעדען ווינקעלע אַרויס. די שטאָטישע בעפעלקערונג איז אָבער צופיל פאַריאָגט, צופיל פערטומעלט, כדי זיך צו פאַראינטערעסירען מיט אַזאַ אַלטע זאַך, ווי עס איז אַ שול, צו וועלכער ס'איז זיך בשום אופן אונטער דער וואָך, אויסער שבת נישט מעגליך צו דערשלאָגען, ווייל... דער שמש, וועלכער האַלט איהרע שליסלען איז געצוואונגען אונטערצוהאַנדלען, און עס איז איהם זעהר שווער צו כאַפּען און ווי שטאָטישע יודען פערוויכערען. איז איהם פון ביידע פרנסות, סיי פון שמשות, סיי פון זיין מסחר, נישטאָ וואָס מקנא צו זיין — פון ביידע איז ער אַן אָרימאַן און זיבען פּאַלאַס און שטאַרבט מיט ווייב און קינדער עטליכע מאָל אין טאָג פאַר הונגער.

דאָסזעלבע איז אויך שייך דער נייערער סינאַגאָגע, וועלכע פערראָט זייער שטאַרק מיט איהר בוי דעם ביזאַנטיגען איינפלוס, וועלכער האָט זיך אַזוי שטאַרק איינגעגעסען אין דער פּראַוואָסלאַוויש-רוטענישער, אָרטיגער בעפעלקערונג. — אויך איהרע טירען זענען געשלאָסען, אויך איהר שמש איז אַ סוחר און אויך ער איז אַן עני ואביון מגוזלו.

דערפאַר איז שוין דער אַריינגאַנג צום בית־עולם זעהר אַ לייכטער. נישטאָ שוין קיין שמש, קיין שליסעל - האַלטער. נישטאָ קיין מורא, אַז עס וועט ווער די מת'ים בע'גנב'נען, אָדער ס'וועט זיי ווער שטערען זייער רוה.

דאָס סטאַניסלאַוואָווער בית החיים, בעגראָבט שוין יודען העכער 300 יאָהר און עס איז דערי-בער קיין וואונדער נישט, וואָס ער איז אָנגעשטעלט מיט מצבות, אַלטע און יונגע, אָפּגעמעקטע און לעז בערע, אַז ס'איז ממש נישטאָ, וואו קיין פיס צו שטעלען. דערביי איז כדאי צו בעטאָנען, אַז דעם זעלבען בית־צולם האָט נאָך קעניג סטעפאַן באַטאָרי געשאָנקען צו יודען, און אַזוי ווי ער איז מיט דער צייט געוואָרען וואָס אַמאָל ענגער און ענגער, האָט מען איהם 3 מאָל איבערגעגראָבן שיכט אויף שיכט, ערשט דער עסטרייכישער מלך־חסד פראַנץ יאָזעף האָט זיך מיחם געווען אין האָט געשאָנקען אַ פרישען אָרט, וואו די סטאַניסלאַוואָווער יודען צו בע-גראָבען

צווישן די הונדערטער און טויזענדער טויטע וועלכע ליגן אויפ'ן סטאַניסלאַוואָווער אַלטען בית־החיים, דרייט זיך אַרום איינער פון סטאַניסלאַוו, ווער אַלטערט מיליקקייטען, אַ ברייט־פלייציגער און הדרת פנים'דיגער זקן — דער 70 יעהריגער מצבה־קריצער ר' יענקל ראַבאַגעל. דער יוד האָט זיין גאַנץ ל בען געאַרבייט פאַר טויטע. צווישען טויטע אַזוי, אַז ער איז כמעט מיט זיי געוואָרען ווי אָר-גאַניש צונויפגעוואַקסען, ער קען זיך נישט אָפּריי-סען פון זיינע ליבע, שטילע טויטע און פון זיינע שטימע פריינט - די שטיינער, אין וועלכע ער האָט זיין גאַנץ דאָבריי-מזל אַריינגעלייגט.

ער בעטראַכט „זיינע“ מצבות גלעט זייערע קאַלטע רוקעס מיט אַ שווערער, אָפּגעאַרבייטער האַנט, ווי עס גלעט אַ זיידע זיינע אייניקלעך. בעזונדער איז ער שטאָלץ אויף זיינס אַ שטיקעל אַרבייט – אויף דער מצבה פון דעם בעקאַנטען סטאַניסלאַוואָווער גאון, דער מחבר „בית לוי“, עטרת שלמה אין אנד.

איהר זעהט, דאָ ליגט אונזער גאון און צדיק פון דער גאַנצער געגענד קימען דאָ מענשען אַהער צו פאַרען זיך אָפּוויינען די הערצער. יעדער קומט אַהער נאָר וויינען, אָבער קיינעם איז נישט איינ-געפאַלען אויפצופרישען דעם צדיק די מצבה, וועלכע האָט שוין געהאַלטען ביים איינפאַלען און ס'וואָלט פון איהר, חס ושלום, קיין זכר נישט געבליבען. ערשט איך האָב זיך מרחם געווען נעביך אויף דעם צדיק און האָב די מציאה אויפגעפרישט, כדי צו דערהאַלטען זיין זכר און אפשר אין דעם זכות וועט מיין זכר נישט פערגעסען ווערען.

איך האָב לאַנג בעטראַכט אָט דעם יוד, וועל-כער האָט דעם גאַנצען לעבען געאַרבייט פאַר'ן טויט, ביז ער איז דערגאַנגען, אַז דער טויט איז קיין תכלית נישט, אַז מיט'ן אָפּשטאַרבען ווערט אַלעס טויט, אַלעס פערגעסען, אפילו אַזאַ צדיק, ווי דער בית־לוי און אין הארץ האָב איך זיך צוגע-זאָגט צו בעשרייבען אָט אַ דעם 70-יעהריגען מצבה-קריצער, אפשר טאַקי אַזוירנאָך וועט זיין זכר נישט פערגעסען ווערען.

מ. נאַכומאָוו.

דינא און בערטא

(ענדע פון 9־טע זייט)

די פראַגע, וואָס דער מאַן האָט, נישט פערשטעהענדיג געפרעגט, האָט זי זיך אַליין געשטעלט שוין ביי די ערשטע ווערטער, וואָס די טאָכטער האָט אַרויסגעזאָגט אין דער טעקסט. זי וואָלט בעדאַרפט פאַראויסזעהען, אַז אַזאַ מאָמענט וועט קומען, אָבער אין דעם טומעל, פון איהר בידאיצטיגען לעבען האָט די זיך בערישט מיט יונגען גליק און האָט האָט עס נישט פאַראויסגעזעהען וואָס יעצט ווערען פון איהר, ווען זינאַ יועט זי פערלאָזען? — האָט זי זיך ווייטער געפרעגט, זי האָט געזעהען קלאָר, אַז דינאַ וועט באַלד נישט נאָר זיך דער־ווייטערען פון איהר, נאָר וועט מאַכען אַ סוף צו איהר, בערטאַס יוגענט... אַפילו דער מאַן איהרער האָט דאָס איינגעזעהען, ביז איצט האָט ער געקוקט אויף ביידען ווי די וואָלטען געווען צוויי קינדער... איצט וועט זי, בערטאַ, ווערען צוריק זיין פרוי, וואָס אין אָנהויב פון דיער חתונה, ווען זי איז אַלט געווען צוואַנציג יאָהר... זי איז נאָך איצט אויך יונג, דאָך וועט זי ביז אַ געוויסען גראַד זיך ווידער אויסגלייכען מיט איהם, וועט ווערען צוריק זיין גלייכען... ער האָט געפרעגט צו איהר וועגען אַ רוהיגען לעבען. וועגען פערברענגען די אָוונטען אין הויז...

אַ ביטער געפיהל איז אויפגעקומען אין איהר. זי וועט זיך נישט אונטערגעבען, זי וועט קעמפען פאַר איהר יוגענט, פאַר דעם „מיידעלשען“ לעבען. וואָס זי האָט געטיילט מיט איהר יונגער טאָכטער... זי איז צוגעלאָפען צו דעם גרויסען שפּיגעל, האָט לאַנג און שאַרף בעטראַכט איהר שלאַנקע פיגור, איהר פנים... זי איז פערבליבען צופרידען מיט זיך... זי איז געווען אין איהרע אייגענע אויגען שעהן, יונג.... אָבער ווי לאַנג וועט דאָס דויערען? און צי קען זי זיין זיכער, אַז אַנדערע אויגען וועלען זי זעהן אויך אַזוי, ווי זי זעהט זיך ?... יונגעס אויגען? זי האָט געטראַכט פון די יונגעלייט, וואָס זי האָט זייער קיינמאָל גאָרנישט געוואָלט נאָכגעבען... זי האָט עס נישט געטון צוליב איהר גוטען נאָמען, וואָס זי האָט געהאַלטען טייער, נאָר צוליב איהר טאָכטער'ס ליבע און אַכטונג....

דער פאַרטאָג האָט זיך דורכגעשלייכט דורך די שטאָרן, מיט בלייליכען ליכט, בערטאַ האָט דערפיהלט אַ מידקייט און גענומען זיך אויסטון, זי האָט דערזעהן אין שפּיגעל איהר ראָזיגע נאַקעט קייט, און עס איז איהר אויפגעקומען אויפ'ן געדאַנק בעגנאַרד, וואָס זי האָט געטאַנצט מיט איהם ביי די לעמפּערטס. די פערליבטע רייד, וואָס ער האָט דעם גאַנצען אָוונט איהר געראַמט אויפ'ן אויער, האָבען איצט בעקומען פאַר איהר אַ בעזונדער־שאַרפען רייץ....

זי האָט זיך אַריינגעלייגט אין בעט און גע־טראַכט ווייטער, אַז מיט דינאַס אַרויסגעהען וועט זיך איהר יוגענט נישט ענדיגען... זי וועט עס נישט דערלאָזען... בערנאַרד האָט זי שוין אַ פּאָר מאָל געבעטען צו קומען צו איהם, אין זיין אינטימער בחור'שער וואוינונג... זאָל דינאַ חתונה האָבען....

דער לאַנגיעהריגער קירזשנער=אַטעליער
י. שאַרין 16 פיעטריקאָווער 16
(פאָלודניאָווא 3)
עמפפעהלט צום איצטיגען ווינטער=סעזאָן אַלערליי פעלץ=וואַרען צו די ביליגסטע פרייזען.
ס'ווערען אויך אָנגענומען רעפּעראַטורען און איבעראַרבייטונגען מיט פינקטליכער און רעעלער אויספיהרונג.

פּ לעגאַנטע דאַמען און הערען!!!

קויפט נאָר די עלעגאַנטסטע און בעסטע שיך:

L. FRIEDLAND, Łódź

אין דער איבעראל בעקאַנטער פירמע

15 CEGELNIANA 15, TEL. 171-41

וועלכע בעזיצט צום איצטיגען הערבסט און ווינטער-סעזאָן די נייעסטע קרעאַציעס פון דאַמען, הערען און קינדער-שיך צו בעדייטענד פערקלענערטע פרייזען.

סאָלידע בעהאַנדלונג.

METRO — 2 פּזשעיאזד 2

פּרעמיערע!

„LAUREL i HARDY"

צום ערשטען מאָל אין לאָדז:

FLIP i FLAP

פּרעמיערע!

„בעהאַלט אייערע דאגות"

אין דער נייעסטער און פריילעכסטער קאָמעדיע פּראָדוקציע 1933/34 א.ג.

ADRIA — 1 גלובנאַ 1

(פּערטריבענער) שרעקליכע און ריהרענדע דראַמע אין דער זונינער קאַליפאָרניען און מעקסיקאַ, פול מיט סענטימענט און מעלאָדיען

אין די הויפּט-ראָלען:

Mary Astor, Marion Mixon, Richard Barthelmess

„BANITA"

„Banita" איז אַ גרויסע דראַמע פון אַ פרוי... „Banita" איז אַ טריומף פון ליבע און אַפּפּערווילינקייט.

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער

„CORSO"

זשעלאַנאַ 2-4

היינט און פאלג. טעג!

BIAŁA ODALISKA

אין די הויפּטראָלען: דער שטאַרקסטער קאָנקורענט פון KIEPURA, דער שעהנער שפּאַניער

Don Jose Mojica i Marja Alba

ווי אויך דער פּוילישער פילם א.ג. „LEGJON ULICY"

Sienkiewicza 40 Tel. 14-12

היינט און פאלג. טעג!

האָט בעצוואונגען די וועלט, אַז זי מוז זאָגען, אַז דאָס איז דער בעסטער פילם ווי אויך דאָס גלענצענדע שפּילען פון פענעמענאַלען 7-יעהריגען

Jackie Cooper
Wallace Beery

CZEMP

היינט און פאלגענדע טעג

דעם פילם מוז יעדער זעהן

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער

„SZTUKA"

קאָפּערניקאַ 16.

WŁADYSŁAW FODO דעם בערימטען ווערק לויט רעזשיסירט 1933/34 פּראָדוקציע דער פון פילם מעכטיגער — היינט פּרעכטיגע פּרעמיערע!

רעזשי: James Whall

שעפער פון „דר. פראַנקענשטיין"

„אַ קוש פאַר'ן שפּיגעל"

רעוואָלוציאָנס-בעזעצונג פון די בעסטע אַמעריקאַנער אַרטיסטען ווי:

NANCY CAROLT, GLORJA STUART, PAUL LUKAS, FRANK MORGAN

קלאַנג-קינאָ

PALACE

אויסערן פּראָגראַם: דער נייעסטער וואָכען-קלאַנג-זשורנאַל פון FOX. אָנהויב פון די סעאַנסען 4 נאָכמיטאָג פּאַסעפּאַרטוס און פרייקאַרטען אונגילטיג

„REX"

פון קינסטלערישען רעווי-טעאַטער (dawn. JAR)

גענויערס אין די אַפישען.

מאָרגען, דאָנערשטאָג ערעפענונג

124 KILINSKIEGO 124

בעדייטענדע קינסטלערישע קרעפטען פון דער הויפּטשטאָט

פּרייז פון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

קליינע אַנאָנסען

פּרייז פון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

פּרייוו פּאָסטענס

עס ווערט געברויכט אַ לערן-יונגעל צו דאַמען בעשטעלטען שניידער ביי ג. ליבערמאַן, וואָלטשאַנסקאַ 93. 1415

אַ שטריקער אויף אַ 10-ער מאַשין ווערט געזוכט וואָלבאָרסקאַ 18 פרידענרייך. 1381

עס ווערט געזוכט אַ יונגעל פון אָרנטליכע עלטערן צו לייכטע אַרבייט באַלד געצאָהלט, ה. ועב, נאָוואָמיעסקאַ 26 פראָנט 3 שטאָק. 5384

אַ קוואַליפיצירטער אַרבייטער אויף אַ שליכט מאַשין אַ 10-ער ווערט פון זאָפאָרט געזוכט ביי באַרנשטיין, אַנדזשעיאַ 42. 5389

כ זוך אַרענדער מאַכער און אַ האַנד-זאַקען מאַכער, י. לעווקאָוויטש וואָלבאָרסקאַ 34. 5385

אַבערמאַשינער צו דאַמען-מאַגאַזין ווי אויך קוואַליפיצירטע האַנדנייהערינס קענען זיך מעלדען ביי שלאָמאָוויטש, קאַמיענאַ 1. 5375

עס ווערט געברויכט אַ לערן-יונגעל ביי אַ סוויטער-מאַכער באַלד בעצאָהלט, זאַכאָדניאַ 19 וו. 6. 5434

ס'ווערט געזוכט האַנדשפּולער (ין) צו ערפאַהרען ביי זעלקאָוויטש וואָלטשאַנסקאַ 21. 5433

אַכטונג שטריקער-אַרבייטער! אַ געזעלען צו ראַנדער אויף הענדשקעס קען זאָפאָרט בעקומען אַרבייט, נאָוואָ טאַרגאָוואַ 10 וו. 30 ביי שטערן. 5426

ס'ווערט געזוכט שטריקער-אַרבייטער אויף 8-ער מאַשינען, ציגעלגאַס 38 פראָנט 2 שטאָק, ה. בוכמאַן. 5393

ס'ווערט געזוכט אַ סוויטער-אַרבייטער צו אַ 9-ער מאַשין פּאָמאָרסקאַ 25 וו. 82. 5399

זאָפאָרט ווערט געברויכט אַ קוואַליפיצירטע שפּולערין אויף וויגאַניע אַל. ערשטער מאַי 54 גראַכאָווסקי 5304

ס'ווערט געזוכט אַ קוואַליפיצירטע מאַשין-נייערין צו סוויטערס, צו ערפאַהרען קאַמיענאַ 16 וו. 47. 5402

ס'ווערט געזוכט אַ יונגע אין קאָנפעקציאָנס-געשעפט וואָס פערשטעהט דעם שניידער-פאַך, גלובנאַ 41 קאָנפעקציע-געוועלב. 5403

פערשידענעס

צו בעקומען שייטלען מיט פּאַריזער שרינדען ביי דער פרוי ראָזענבערג, קאַמיענאַ 5 צווייטער הויף, 2-טער שטאָק וו. 36. 5377

א הילף וואָס ליידען אויף העמאָרידען! איהר קענט בעקומען אַ גוט היילבאַר מיטעל ביי פרוי קעניגשטיין, ציגעלגאַס 37 וו. 25. 5404

ביים פּריזיער-מייסטער לאַסמאַן פּאָמאָרסקאַ 53 ווערט געשוירען דאַמען די היינטיגע מאָדערנע. אַלאַ גאַרסאָנקעס צו 40 גר. ווי אויך שילערינס צו 30 גר.

איך בעזיץ אַ לאָקאַל מיט קראַפט און קאַפּיטאַל און זוך אַ שותּף, אַ פאַכמאַן צו פאַבריצירען. אָפּערטען אונטער „טריקאָ" אין אַדמ. 5423

אַ שיכן וואָס פערקעהרט אין בעסערע הייזער ווערט געזוכט, אָפערטען אונטער G. H. אין אַדמינ. 5424

קוואַליפיצירטער הערן - צושניידער מיט לאַנגיעהריגער אויסלאַנדס-פּראַקטיק נעהמט אָן אַ היים צו שניידען ביי חאַסקלאָוויק פּלאַץ וואָלנאָשטשי 3 טעלעפאָן 24195 5388

צוליב'ן קריזיס נעהמט אָן אַנ'ערשט קלאַסיגער דאַמען-שניידער בעשטעלט פּאַלטענס או, קאָסטיומען, צו די ביליגסטע פּרייזען, ערשטקלאַסיגע אויספיהרונג. שולץ ווסכאָדניאַ 49. 5386

בוכפיהרונג שטענדענהייטע צו פיהרען פאַר אַלערליי אונטערנעהמונגען נעמט אָן דאָס ביוראָ פּיאָטרקאָווער 92 פּאַרטער, לינקע אָפיצינע וו. 70. צו ערקונדיגען זיך טעגליך פון 10–1 און 3–7. 5387

ראַקאַלען

אַנ'אָרט צו שלאָפען פאַר אַנ'אַנשטענדיגען יונגערמאַן ביי אַ בעסערע פאַמיליע אין צענטרום שטאָט. אָפערטען אין אַדמ. אונטער „W". 5368

אַ בעקוועהם אָרט צו שלאָפען פאַר 2 אַנשטענדיגע יונגעלייט איז אָבצוגעבען. צו ערפאַהרען פּאָמאָרסקאַ 14, 2. שטאָק, אין הויף, לאַסקי.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.